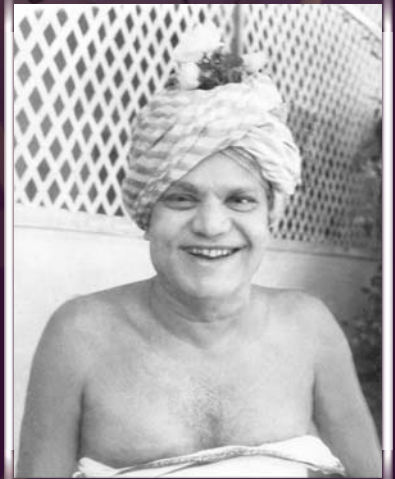

॥ हरिः ॐ ॥

समय साथे समाधान

पूज्य श्रीमोटा

॥ ॐःः ॥

समय साथे समाधान

पूज्य श्रीमोटा

संपादक

रमेश म. लड्ड

ॐःः आश्रम प्रकाशन, सुरत

- ❑ પ્રકાશક : ટ્રસ્ટીમંડળ,
હરિ:ઠું આશ્રમ, સ્થાપના વર્ષ ૧૯૫૬
કુરુક્ષેત્ર મહાદેવના મંદિરની બાજુમાં,
જહાંગીરપુરા, રાંદેર, સુરત-૩૯૫ ૦૦૫.
ફોન : (૦૨૬૧) ૨૭૬૫૫૬૪, મો. : ૯૭૨૭૭ ૩૩૪૦૦
Email : hariommota1@gmail.com
Website : www.hariommota.org

© હરિ:ઠું આશ્રમ, સુરત - નરિયાદ.

❑ આવૃત્તિ	વર્ષ	પ્રત	આવૃત્તિ	વર્ષ	પ્રત
પ્રથમ	૧૯૯૩	૨૦૦૦	ત્રીજી	૨૦૦૮	૧૦૦૦
બીજી	૨૦૦૧	૧૦૦૦	ચોથી	૨૦૧૨	૩૦૦૦

❑ પૃષ્ઠ : ૧૦૮

❑ કિંમત : રૂ. ૧૦/-

❑ પ્રાપ્તિસ્થાન : હરિ:ઠું આશ્રમ, સુરત-૩૯૫ ૦૦૫
હરિ:ઠું આશ્રમ, નરિયાદ-૩૯૭ ૦૦૧

❑ મુદ્રણશુદ્ધિ : જયંતીભાઈ જાની, ફોન : (૦૭૯) ૨૬૬૧૨૭૨૮

❑ ડિઝાઇનર : મયૂર જાની, (મો.) ૯૪૨૮૪૦૪૪૪૩

❑ ટાઇપસેટિંગ : અર્થ કોમ્પ્યુટર,
૨૦૩, મૌર્ય કોમ્પ્લેક્સ, સી. યુ. શાહ કોલેજ સામે,
ઈન્કમટેક્સ, અમદાવાદ-૧૪, ફોન : (૦૭૯) ૨૭૫૪૩૬૯૯

❑ મુદ્રક : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા. લિ.
સિટી મિલ કંપાઉંડ, કાંકરિયા રોડ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૨૨
ફોન : (૦૭૯) ૨૫૪૬૯૧૦૧

॥ હરિ:ૐ ॥

સમર્પણાંજલિ

(ચોથી આવૃત્તિ)

પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથે સુરતના હરિ:ૐ આશ્રમના

સ્થાપનાકાળ પૂર્વેથી સંકળાયેલ

સદ્ગત બાબુભાઈ રણછોડદાસ તમાકુવાળા

અને તેમનાં ધર્મપત્ની

સદ્ગત લલિતાબહેન બાબુભાઈ તમાકુવાળા

તેમ જ

પિતાના દેહાંત બાદ સમગ્ર પરિવારની

અને ધંધાની કાળજી રાખી સાથોસાથ

પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથે પ્રેમભાવભર્યો

સંબંધ રાખી આશ્રમના ઉપયોગમાં

જેઓ આવતા રહેલા

એવા તે પરિવારના

જ્યેષ્ઠ પુત્ર

સદ્ગત અરવિંદભાઈ બાબુભાઈ તમાકુવાળાને

(એમ એ ત્રણે સદ્ગતને)

‘સમય સાથે સમાધાન’ની

આ ચોથી આવૃત્તિનું પ્રકાશન સમર્પિત કરતાં

અમો ધન્યતાની લાગણી અનુભવીએ છીએ.

પૂજ્ય શ્રીમોટાનો ૧૧૫મો જન્મદિન

ભાદરવા વદ ચોથ, સંવત ૨૦૬૮

તા. ૪-૧૦-૨૦૧૨

ટ્રસ્ટીમંડળ,

હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરત

॥ हरिःॐ ॥

पूर्वकथन

(प्रथम आवृत्ति)

पूज्य श्रीमोटाना आ पुस्तकमांना पत्रो वांयता पहेलां
केटलीक बाबत ज्ञाणी जइरी छे. स्व. बाबुभाई तमाकुवाणाने
मेने-ज्जईटीसनी जवलेष बीमारी आवी छती. अे दरमियान
पूज्य श्रीमोटाअे नामस्मरण, प्रार्थना तथा अनुष्ठानना
नैमित्तिक प्रयोग करीने प्रभुकृपानो विजय अनुभव्यो. अेनी
अेक प्रकारनी अलौकिक कथा आ पत्रो द्वारा व्यक्त थई छे.

पूज्य श्रीमोटाना प्रयोगथी काण लंभायो छे. मृत्युने पाछुं
ठेलायुं छे. आथी, पुस्तकने 'समय साथे समाधान' तरीके
ओणभाव्युं छे, केम के जे समय मण्यो अेनो हरिस्मरणमां
उपयोग करावीने पूज्य श्रीमोटाअे ज्वात्माना कर्मक्षयनो केवो
मडामूलो उपकार कर्यो छे, अेनी पण प्रतीति मणे छे.

भले आ पत्रो अेक ज व्यक्तिने अने अेना जवनना
विशिष्ट संदर्भमां लभाया छे, छतां प्रभुस्मरणनी शक्ति तथा
प्रार्थनामां रहेलुं बण जिज्ञासुने समजय छे अने हरिस्मरणनो
आश्रय अने सडारो लेनारनुं जवन धन्य बने छे, अेनी
प्रतीति थाय छे.

पुस्तकमांना पत्रोनो पूरो संदर्भ जणवाय अने समजय
अेटला माटे स्व. बाबुभाई तमाकुवाणानो टूंको परियय तथा
अेमनां भौननिवेदनो आ साथे जेइयां छे.

रमेश म. लड्ड

॥ हरिःॐ ॥

पूज्य श्रीमोटाना प्रयोग निमित्त बनेला
स्व. बाबुभाई रणछोडदास तमाकुवाणा

बाबुभाईનો जन्म ता. २२-८-१८१३ना रोज थयेलो. तमाकुनो वेपार करवामां ओतप्रोत बनेला अने धंधो भूज सारी रीते विकसावायेलो. महेसाशा जिल्लामां तथा यरोतरमां धंधा माटे वधु रोकण थतुं. सुरतमां पेढीनुं कामकाज भाईओ संभाणता. पोताना सरण स्वभावथी अने कुनेडथी संप सारो હતો.

पोતાની જ્ઞાતિમાં શ્રી બાબુભાઈ મોભાનું સ્થાન ભોગવતા હતા. જ્ઞાતિની સમસ્યાઓના ઉકેલમાં એમની વિવેકયુક્ત બુદ્ધિથી યશસ્વી બનેલા. ૧૮૫૫-૧૯૫૫ના અરસામાં પૂજ્ય શ્રીમોટા સાથે પહેલી મુલાકાત થઈ, ત્યારથી જ પૂજ્ય શ્રીમોટા પ્રત્યે એમનું આકર્ષણ વધવા લાગ્યું. ૧૮૫૮માં મૌનઓરડામાં બેઠેલા ત્યારે તાપીમાં રેલ આવેલી. એ વખતે એમનો જે અનુભવ હતો, એ એમના શબ્દોમાં હવે પછીનાં પાનાંમાં પ્રગટ કર્યો છે. ૧૮૬૮ તથા ૧૮૭૦ની રેલ વખતે એ મૌનઓરડામાં જ હતા.

એમનાં બધાં જ સંતાનોનાં લગ્ન પૂજ્ય શ્રીમોટાના પુરોહિતપદે સાદાઈથી યોજેલાં અને લગ્નના રિવાજની પરંપરાને ત્યજી દીધેલી. ૧૮૬૦માં પોતાનાં સંતાનની લગ્નવિધિ વખતે તો તેઓ મૌનએકાંતમાં હતા.

૧૮૬૧માં એમનાં પુત્રવધૂ મંજુલાબહેનને માર્ચ માસમાં મેનેન્જાઈટીસ થયેલો. ત્રણ મહિના હોસ્પિટલમાં રહ્યાં. એ

દરમિયાન પૂજ્ય શ્રીમોટાની પ્રેરણાથી ઘરમાં ૨૯ દિવસ હરિ:ઠુંના અખંડ જપ કર્યા, પરિણામે આંખનું તેજ ફરીથી મળ્યું, એમાં બાબુભાઈ રોજ કલાક બે કલાક બેસીને સ્મરણ કરતા.

૧૯૬૨માં એમને પોતાને મેનેન્જાઈટીસનો જીવલેણ હુમલો થયો. હોસ્પિટલમાં ૧૮ દિવસ લગી બેભાન રહેલા. એવી અવસ્થામાં પણ એમનું હરિસ્મરણ ચાલતું હતું. ૪૫ દિવસના હોસ્પિટલવાસ દરમિયાન તથા એ પહેલાં તથા પછી પૂજ્ય શ્રીમોટાએ જે પત્રો લખેલા, એ આ પુસ્તકમાં છે. બાબુભાઈનું આયુષ્ય લંબાય, નીરોગી રહે એ માટેનો પ્રાર્થનાભાવથી જે પ્રયોગ પૂજ્ય શ્રીમોટાએ કર્યો એના પરિણામે બાબુભાઈ ઊગરી ગયા અને પૂજ્ય શ્રીમોટાની સૂચના અનુસાર શેષ જીવન પ્રભુના શરણે ધર્યું. એ માટે પ્રતિજ્ઞાબદ્ધ થઈને, નંદરબાર, કુંજરાવ અને પાણસર જેવાં સ્થળોએ એકાંતમાં રહીને પ્રભુસ્મરણ કરતા. એ પછી સુરતના આશ્રમમાં વર્ષે ત્રણ વખત મૌનએકાંતમાં ૯૧ દિવસ બેસવાની વ્યવસ્થા થઈ. આથી, પૂજ્ય શ્રીમોટાની કૃપાથી ૨૭ વર્ષ લગી એ પ્રમાણે મૌન-એકાંતની સાધના થયે ગઈ. તા. ૨૦-૮-૧૯૮૯ના રોજ એમનું અવસાન થયું.

॥ हरिःॐ ॥

स्व. बाबुભાઈનું મૌનનિવેદન - ૧

તા. ૭-૯-૧૯૫૯ થી તા. ૨૮-૯-૧૯૫૯

તા. ૭-૯-૧૯૫૯ના શુભ દિને સવારમાં છ વાગ્યે પૂજ્યનું પ્રવચન થયું અને પૂજ્યની સાથે મૌનરૂમમાં ગયો. પૂજ્યે મને જે જે સૂચનાઓ આપવાની હતી તે આપી. અમે ખૂબ ખૂબ ભાવનાપૂર્વક ભેટ્યા અને પ્રેમમસ્તીથી હરિસ્મરણ કરવા પ્રેરણા આપી. સગાંસંબંધી પુત્રપરિવાર બધાંએ મારી ઉપર ખૂબ ખૂબ લાગણી વ્યક્ત કરી. બધાંને પગે લાગ્યો, ભેટ્યો અને હરિઃૐની ગર્જના સાથે મૌનરૂમનું બારણું બંધ થઈ ગયું. ઓરડામાં અંધારું થઈ ગયું. ધીમેથી પ્રકાશ મળ્યો એટલે કપડાં ઉતારી વિચારવા લાગ્યો કે પ્રભુકૃપાથી સારો અવસર મળ્યો છે, તો તેનો સદુપયોગ કરી લે. એકવીસ દિવસ મસ્તીથી હરિસ્મરણ કર અને જન્મોજન્મનાં ખોટાં સંસ્કારો અને આવરણોને હઠાવી ખાલી થઈ જા. ઓરડામાં તું એકલો છે. સાથે સૂક્ષ્મ રીતે ગુરુમહારાજ છે. ચેતન છે. સુંદર વાતાવરણ છે. બહાર તો અનેક જાતની ઉપાધિ, મુશ્કેલી, પ્રકૃતિ અને વૃત્તિઓના હુમલા નડતા. હવે તે બધાંમાંથી મનને વાળીને અંતર્મુખ થા અને મસ્તીથી હરિસ્મરણ એકસરખું એકધારું ચાલુ રહે તેવો અભ્યાસ કર અને પછી સ્વસ્થ થઈને ગુરુમહારાજની પ્રતિમા પાસે જઈ પાટલે બેસી ખૂબ ભાવનાપૂર્વક હરિસ્મરણ કર્યું. આખો દિવસ ઘણી જ સરળતાથી હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં પસાર થઈ ગયો. આમ, સરળતાથી દિવસો પસાર થવા લાગ્યા. સવારના આઠ વાગ્યે ત્રાટક કરતો અને પછી કૂંડીનાં પાણીમાં આંખ ધોઈ આંખે પાટા બાંધી ૧૫ મિનિટ સૂઈ રહેતો. લગભગ આખા દિવસનો કાર્યક્રમ નક્કી કરેલો, તે મુજબ

સમય સાથે સમાધાન • ૭

સરળતાથી વખત પસાર થઈ જતો. જમવામાં ચોખા બંધ કરી દીધા અને પ્રમાણસર જ ખોરાક રાખ્યો. જેથી, આખો દિવસ ચિંતન સ્મરણમાં પસાર થતો. સવારમાં પાંચ વાગ્યે પરવારી નામસ્મરણ માટે બેસતો, તે સાડા છ વાગ્યે ભજનનો પ્રોગ્રામ આવે ત્યાં સુધી ખૂબ ભાવપૂર્વક રહેવાતું. ઘણી વખત તો શરીરને આંચકા લાગતા. જાણે ચેતનનો કરંટ લાગે. ઘણી વખત આંખમાંથી અશ્રુ વહી જતાં હોય. આ રીતે હરિસ્મરણ થતું. ઘણી વખત પ્રાર્થના ખૂબ ભાવપૂર્વક થતી ત્યારે પણ ખૂબ રડાતું કે હે પ્રભુ, તારો બાળક તારે શરણે આવ્યો છે. તારાં ચરણકમળમાં સ્થાન આપજે.

ઘણી વખત તો પૂજ્ય સાથેના પ્રસંગો યાદ કરીને તેમનામાં ખૂબ ખૂબ ભાવ દઢાવતો. - કુંભવિધિ - ગુરુપૂર્ણિમા - જ્યાં જ્યાં સાથે ફરતો તે પ્રસંગો - હનુમાન કૂદકાને દિવસે નડિયાદથી સેવાલિયા થઈને ગળતેશ્વર ગયેલા, ત્યાંનો પ્રસંગ - ચીખોદરા - ઉમરેઠ - કુંજરાવના પ્રસંગો યાદ આવતા અને ખૂબ ભાવ જાગતો.

ચિંતન થતું કે હું કાયમ વિચાર્યા કરું છું કે હરિસ્મરણ એકધારું સતત તેની સળંગતા જળવાઈ રહે અને ઉત્સાહપૂર્વક થાય. પૂજ્યને હૃદયકમળમાં સ્થાપી સતત એમના સંપર્કમાં જ રહીએ. જેથી, સંસારવહેવારનાં કોઈ પણ ખોટાં કામ બને નહિ અને સાત્ત્વિકતા જળવાઈ રહે. સકળ કાર્ય પ્રભુપ્રીત્યર્થે થાય. એનું છે અને એના વતી ભાવનાથી ઉત્સાહપૂર્વક કરવાનું છે, એવો ભાવ જાગે.

સારુંનરસું બધું સમર્પી ખાલી ને ખાલી રહેવાનો અભ્યાસ પાડવો. સંસારવહેવારમાં દરેક સાથે સદ્ભાવ અને સુમેળ કેળવવો, કોઈને ખાતર ઘસાવું પડે તો પ્રેમથી ઘસાવું. આ બધી

સમજણ પડવા છતાં આચરણમાં કેમ નથી ? ઘણી વખત ઉશ્કેરાટના પ્રસંગે આપણે સમજીએ કે શાંતિ રાખવી અને તે પ્રમાણે મનને વાળીએ તેમાં મનને ખૂબ ખેંચી ખેંચીને પકડી રાખીએ, પણ આખરે તો તે છટકી જાય અને ક્રોધ ભભૂકી ઊઠે. પાંચ કર્મેન્દ્રિય, પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય, મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, પ્રાણ અને અહંનાં અનેક પાસાંની વચમાં જીવ કઈ રીતે સરળતા કરી શકે ? આ બધાંને માટે એકવીસ દિવસ મૌનમાં બેસી હરિસ્મરણ થાય તો ઘણું ઘણું માર્ગદર્શન મળે અને જીવને અભ્યાસ પડે. આ રીતે ચિંતન-સ્મરણમાં દિવસો પસાર થવા લાગ્યા. મને કોઈ જાતના વિચારોએ, વૃત્તિએ, વ્યસને કે વિકારે સતાવ્યો નથી. ઊંઘ સરસ આવતી. ભોજન પણ ખૂબ ખૂબ સ્વાદિષ્ટ લાગતું. પહેલાં ત્રણચાર દિવસ પછી રાતના શરદી એકદમ લાગતી અને બેત્રણ દિવસ સુધી તો ગળામાંથી બોલાય જ નહિ, પણ પછી ધીમે ધીમે બધું બરાબર થઈ ગયું. તા. ૧૮-૯-૧૯૫૯ના દિવસે ભયંકર રેલ આવી અને મૌનમંદિરમાં કીચડ ભરાઈ ગયો. તે કાઢતાં પ્રાર્થના કરતો કે હે પ્રભુ ! તું મારામાંથી પણ આવો મેલ દૂર કરજે. ઘણી વખત હરિસ્મરણ ખૂબ ભાવપૂર્વક થતું. હૃદયસ્પર્શથી ‘હ’નો ઉચ્ચાર નીકળી ‘હરિઃ’ કંઠેથી નીકળી ‘ઠું’ બ્રહ્મકમળમાં લય થઈ જતો. આ રીતે સરસ સ્મરણ થતું. જમતાં જમતાં પ્રાર્થના કરતો કે ‘હે પ્રભુ ! મારામાં ચેતનનું અવતરણ થજો. સ્નાન કરતી વખતે મારામાંથી મેલ દૂર કરજો અને મળમૂત્ર ત્યાગ વખતે મારામાંથી વિકાર દૂર થાય એવી પ્રાર્થના કરતો. હે પ્રભો ! અનેક જન્મોનાં સંસ્કારો અને આવરણો હઠાવવાનાં છે. અનેક જન્મો પામ્યો હોઈશ, અનેક વખતે માતાના ઉદરમાં સંસ્કાર પામ્યો હોઈશ, તેનું મને ભાન નથી, પણ આ વખતે તો સભાન એકવીસ દિવસને માટે હે પ્રભો ! તારા

મૌનમંદિરરૂપી માતાના ગર્ભમાં પુરાયો છું. જ્યાં તારા ચેતનની ઝાંખી થાય છે, જ્યાં જપયજ્ઞના મંત્રો વાતાવરણમાં ગુંજે છે, જ્યાં ધૂપ, અગરબત્તી અને ગુલાબના ફૂલની સુવાસ છે. આવા પવિત્ર વાતાવરણમાં એકવીસ દિવસમાં જે સંસ્કાર આપે તેનાથી જીવન ધન્ય બનાવી સદ્જીવન પરત્વે ગતિ કરાવજે એવી નમ્ર પ્રાર્થના હે પ્રભો ! સ્વીકારજે.

આ રીતે પ્રાર્થના, મનન, સ્મરણ કરતાં કરતાં સુંદર વાતાવરણમાં સરળતાપૂર્વક એકવીસ દિવસ પસાર થઈ ગયા. આ રીતે દર વર્ષે મૌનમાં બેસવા સંકલ્પ કર્યો. એનાથી ઘણા ફાયદા છે. પહેલું તો આપણી પ્રકૃતિ અને વૃત્તિ કઈ જાતની છે, તેનું ભાન જાગે છે અને હવે પછી જીવનમાં કઈ રીતે સાત્ત્વિક જીવન જીવવું તેનું ચિંતન થાય.

જીવનમાં દરેક સાથે સદ્ભાવ અને સુમેળ જાળવવા ભૂમિકા સર્જાય અને જે સંસ્કારો પડે તે જીવને ઊંચે લઈ જાય.

નામસ્મરણની સળંગતા જાળવવાનો અભ્યાસ થાય.

મનને બહિર્મુખમાંથી અંતર્મુખ થવાનો અભ્યાસ થાય અને ઈન્દ્રિયોના એકેએક કરણને શાંતિ મળે જેથી મન પ્રસન્ન રહે.

સદ્ગુરુને હૃદયકમળે સ્થાપી સતત તેમના સંપર્કમાં રહેવાય જેથી જીવન ધન્ય બને. આમ, મૌનમાં બેસવાથી ઘણું ઘણું મળે છે. જીવનનો આખો પ્રવાહ બદલી નાખે છે અને જીવન જીવવાને લાયક બનાવે છે.

પ્રભુ ! બીજું નિવેદન શું કરું ? આજની રાતે ઊંઘમાં જાણે ખૂબ ખૂબ આનંદ મળ્યો અને સવારે અઢી વાગ્યે આંખ ખૂલી ગઈ પછી ખૂબ ખૂબ ભાવ અને પ્રેમાશ્રુ સાથે પ્રાર્થના થઈ કે હે પ્રભુ ! જન્મોથી રખડતો ભટકતો હવે ભાન જાગવાથી તારા શરણે આવ્યો છું. તારી સાથે કેમ વર્તવું તે આ મૂરખ

જીવને ભાન નથી. એ તો ફક્ત તારી આગળ રડી જાણે છે. તો પ્રભુ ! મારા જે ગુના થયા હોય તે માફ કરજે. મારામાંથી કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, રાગ, દ્વેષ, વિકાર, ભય, અસત્ય વગેરે જે જે દુર્ગુણો હોય તેનું નિવારણ કરી પવિત્ર, સાત્ત્વિક અને સંસ્કારી જીવન તરફ ગતિ કરાવજે. હે પ્રભુ ! મારાં હૃદયકમળમાં તારું સ્થાન રાખી મને કાયમ તારી સાથે રાખજે. જેથી, સતત તારું સ્મરણ કરતો રહું. ભૂલો પડું તો આ મૂરખ બાળકની સંભાળ લેજે અને તારાં ચરણકમળમાં સ્થાન આપજે.

મારા એકવીસ દિવસ ખૂબ શાંતિપૂર્વક સરળતાથી મનન, ચિંતન અને નામસ્મરણમાં આનંદપૂર્વક પસાર થઈ ગયા. તેમાં બા, ભીખુકાકા તથા ઝીણાભાઈ મારી ઉપર ખૂબ લાગણી રાખી ટાઈમે ટાઈમની મારી સગવડ સાચવી મને જે સરળતા કરી આપી, તે કેમ ભુલાય ? તે બદલ હું તેમનો આભાર માનું છું.

જપચણ તા. ૧૬-૮-૧૯૫૮ થી મેં શરૂ કર્યો, તેની અખંડ જ્યોત સતત જલતી રહો અને તે અમર તપો એવી વહાલા પ્રભુને મારી નમ્ર પ્રાર્થના.

લિ. બાબુનાં પાયલાગણ

વહાલા પ્રભુ,

આવતી કાલે મારો નવો જન્મ થશે અને ફરી ચક્કરમાં પડીશ. એકવીસ દિવસ તારાં ચરણકમળમાં રહી તારામાં ભાવના દઢાવી દઢાવી સંસ્કાર પામ્યો છું. તેને દીપાવવાની શક્તિ આપજે અને જ્યાં જ્યાં નિમિત્ત બન્યો છું, તેમાં પાર ઉતારી તારાં ચરણકમળમાં બેસવા સ્થાન આપજે. તારા બાળકની અંતરના ઊંડે ઊંડેથી ગદ્ગદ કંઠની હૃદયપૂર્વકની નમ્ર પ્રાર્થના સ્વીકારજે.

લિ. બાબુના સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ

॥ हरिःॐ ॥

मौननिवेदन-२

मौनमंदिरमांथी, ता. २०-८-१९५८

बुधवार ता. १६-८-१९५८ने दिने पूज्य नडियादथी सुरत आश्रमे पधारनार छे, अेवुं भीभुकाकाना कडेवाथी ज्ञासेलुं, पञ्च मंगणवारे सांजना भीभुकाका बोल्या के नडियाद आश्रमे गुरुमहाराजने तार करी दो के त्तारे रेल आवी छे. अेटले मनने थयुं के मोटा डवे आवशे नडि. ता. १६-८-१९५८ने बुधवारे सवारना साडा छ वाग्ये भीभुकाका तथा जीशात्माई मौनमंदिरमां पञ्च द्वापल थशे माटे सावयेत रडेज्जे अने कोई वस्तु बगडे नडि तेनी संत्भाण लेज्जे, बंधुं ओरडीमां छूटक छे तेने उपर मूकी देज्जे. पछी बोल्या के पाणी उतरतां डोय तेवुं लागे छे. ता. ७-८-१९५८ने दिने बराबर आज टाईमे मौनमंदिरमां बेसनार समक्ष गुरुमहाराज प्रवचन करी रह्या डता, ते याद आव्युं. बाद, अपोरना टाईमे ज्ञाजडना टबमां पाणी त्तरायुं. में चिडी मूकी, तो जवाब मण्यो : रेलनां पाणी त्तरायां छे अने पाणी वधे छे. पछी तो धीमे धीमे पाणी वधवां मांड्यां. बाथडममां पाणी द्वापल थयुं अने ज्ञाजडमां पञ्च पाणी वधवां मांड्यां, अेटले में ज्ञाजडनुं बारणुं बंध करी दीधुं, कारण मेळुं उपर डतुं. अेटले ते बारणुं बंध कर्या पछी ञ्जोळ्युं नडि. बाथडममां पाणी वधतां वधतां उमरा सुधी आवी गयां अने बडार ओटला उपर रेलनां पाणीनी छालको वागवा मांडी. अेटले योक्कस थयुं के पाणी डवे मौनमंदिरमां द्वापल थवानी तैयारी छे. अेटले शेतरंज्ज वगेरे उंचिकी लीधां अने लगत्तग छ वाग्ये माताज्ज मंदिरमां पधार्या अने पाणीनो रेलो याल्यो. मों धोवाना टब आगण, त्यां पाणी त्तेगुं थवा लाग्युं अने पाणी वधु ने वधु

દાખલ થવા લાગ્યું. બાથરૂમનું બારણું ખોલ્યું તો પાણી અડધા ઉપર સુધી આવી ગયેલું. પ્રથમથી જ તૈયારી હતી એટલે સહેજ પણ અકળામણ, મૂંઝવણ કે ગભરામણ ન હતી અને વિચાર આવ્યો કે બાથરૂમનું પાણી મૌનરૂમમાં પડે તે પહેલાં જ સ્નાન કરી લઉં. માતાજી મૌનમંદિરમાં પધાર્યા છે અને તરત જ અમલ કર્યો. સ્નાન કરી લીધું પછી બાથરૂમ ખોલી ફુવારો ખોલી ખૂબ નાહ્યો અને શરીર સાફ કરીને હીંચકે બેઠો. પાણી ધીમે ધીમે વધવાં માંડ્યાં. ભીખુકાકા અને ઝીણાભાઈ આવ્યા અને ‘બહાર નીકળી જવું હોય તો બેલ મારજો’ એમ કહ્યું, અને હિંમત રાખવા જણાવ્યું. મેં ચિટ્ટી લખીને મૂકી કે કોઈ પણ સંજોગોમાં બહાર નીકળવાનું નથી. બુધવારે રાતના પછી તો બાથરૂમનું પાણી મૌનમંદિરમાં પડવા લાગ્યું અને પાણી વધતાં ચાલ્યાં. નીચે ત્રણ સ્ટેન્ડ ભેગાં કરી તેની ઉપર પૂજાનો પાટલો (તેની ઉપર જમવા બેસીએ તે પાટલો) મૂકી દીધો. સ્ટેન્ડના પાયા ડૂબવા લાગ્યા અને પાણીનો જોશ વધવા લાગ્યો. એટલે આરામખુરશી વાળીને ખીંટીએ ભેરવી દીધી. ઝાંઝાં સ્ટેન્ડ દોરીથી બાંધી ખીંટીએ ભેરવી દીધું. ઘડિયાળ ખીંટીએ ભરાવી દીધું. ચોક્કસ લાગ્યું કે પાણી વધતાં જવાનાં. સહેજ પણ ગભરામણ થઈ નથી અને મનની સાથે પાકો નિશ્ચય કર્યો કે ગમે તે બને પણ કોઈ પણ સંજોગોમાં મૌનમંદિરની બહાર નીકળી જવાનું નથી અને જપયજ્ઞનનું સાતત્ય તોડવાનું નથી. સમર્થ સથવારો છે પછી અકળામણ શાની ? પ્રભુકૃપાથી જબરજસ્ત હિંમત હતી અને પાણી ધીમે ધીમે વધતાં જ ચાલ્યાં. એટલે અગમચેતી વાપરી બધી જ તૈયારી કરવા માંડી. હીંચકા ઉપરથી તળાઈને વાળીને હીંચકો બંધ કરી દીધો. એટલે પગ આગળ જે ભાગ લટકતો હતો તે ઉપર લઈને સાંકળ ભેરવી દીધી. બાદ, ત્રણ સ્ટેન્ડ હીંચકા ઉપર મૂક્યાં. એની ઉપર પૂજાનો પાટલો ગોઠવ્યો અને તેની આગળ જમવાનો

પાટલો ગોઠવ્યો. અને તેની ઉપર તળાઈને પાથરી તકિયા ગોઠવી દીધા. પછી તો બે મોટાં સ્ટૂલ અડધા પાણીમાં ડૂબી ગયાં એટલે પૂજ્યની પ્રતિમાને ભંડારિયામાં ગોઠવી દીધી અને બધું ચોક્કસ કરીને હીંચકે બેઠો અને લાઈટો બંધ થઈ ગઈ. હરિસ્મરણ બેઠાં બેઠાં કર્યા કરીશ એમ વિચાર કર્યો એટલે ઝીણાભાઈ બેટરી લઈને આવ્યા કે પાણી ભરાઈ જવાથી લાઈટ બંધ થઈ ગઈ છે, તો બેટરી રાખો અને હિંમત આપી ગયા. ખૂબીની વાત તો એ હતી કે આટલું બધું બન્યું પણ સહેજ પણ ગભરામણ નથી થઈ અને પ્રભુકૃપાથી ભારે હિંમત કેળવાઈ. હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં હીંચકા ઉપર પાટલો ગોઠવી તેની ઉપર તળાઈ વાળીને નાખેલી તે બરાબર મૂકી તકિયો ગોઠવી આડો પડ્યો અને ઊંઘનું ઝોકું આવી ગયું. જાગતાં ઊંઘતાં હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં બેટરી મારી. પાણી કેટલાં વધ્યાં તે તપાસ્યા કરતાં પાણી ધીમે ધીમે વધતાં જ જતાં હતાં. બહાર પાણીનો જબરજસ્ત ઘુઘવાટો સંભળાતો અને બારણા સાથે મોજાં અથડાતાં અને બારણાની ફાડમાંથી પાણીનો રેલો પડે તેનો અવાજ આવવા માંડ્યો. લગભગ ત્રણ સાડાત્રણ વાગ્યા હશે અને ઝીણાભાઈ યા લઈને આવ્યા અને ભંડારિયામાં મૂકી. એ પી લેવા જણાવ્યું. ઊભાં ઊભાં યા પી લીધી. પછી ઝીણાભાઈએ કહ્યું, ‘હવે બેલ વાગશે નહિ, તો જરૂર પડે મોટેથી બૂમ પાડજો.’ અને હિંમત રાખવા જણાવ્યું. એમ કરતાં ગુરુવારની સવાર પડી ગઈ. ઝીણાભાઈ ફરી યા અને બિસ્કિટ આપી ગયા અને કહ્યું કે જમવાનું આજે બને તેમ નથી. હવે તો બેઠાં બેઠાં સ્મરણ અને પ્રાર્થના કરતો. પાણી ધીમે ધીમે વધતાં હીંચકાની સહેજ નીચે રહ્યાં. એકી જવાનું થયું તો વિચાર આવ્યો કે બાથરૂમનું બારણું ખોલી એકી કરાય તો પાછું રૂમમાં જ પાણી આવે અને જાજરૂનું બારણું તો બરાબર પેક જ કરી દીધેલું. એટલે હીંચકો અને મોં ધોવાના ટબની વચ્ચે બે મોટાં સ્ટૂલ ગોઠવી દીધાં

અને હીંચકા ઉપરથી પાણીમાં ઊતર્યા વગર સ્ટૂલ ઉપર ઊભા રહીને ટબમાં એકી કરવા ગોઠવ્યું તેવો ઉપાય કર્યો. ટબના નળથી પાણી પણ સરસ મળતું હતું. અને પછી બપોરના ઝીણાભાઈ રાબ અને કોપરું લઈને આવ્યા અને કહ્યું, ‘પ્રાઈમસ ઉપર બનાવ્યું છે.’ હીંચકા ઉપર બેસીને જમ્યા બાદ સ્મરણ કર્યા કરતો અને પાણી ધીમે ધીમે વધતાં તે તપાસ્યા કરતો અને પછી તો પાણીમાં મોટાં સ્ટૂલ તરવાં લાગ્યાં અને હીંચકાની સપાટીએ પાણી આવી ગયું. ઝીણાભાઈ ચા લઈને આવ્યા અને કહ્યું પાણી વધતાં જાય છે. હવે પછી અત્રે અવાશે કે કેમ ? એ પ્રશ્ન છે. સાંજનું જમવાનું કેમનું છે ? ચિટ્ટી લખી આપી. ‘સાંજે જમવાનું નથી.’ પછી તો ઝીણાભાઈ ફરી આવ્યા અને કહ્યું કે, ‘બહારથી બારણાની સાંકળ ખોલી નાખું છું, કારણ હવે પછી અત્રે અવાય કે ના અવાય, તો જો તમારો વિચાર બહાર નીકળી જવાનો હોય તો વિચાર થાય તો અંદરથી સાંકળ ખોલી બહાર નીકળી આવજો.’ એમ કહીને બહારથી સાંકળ ખોલી નાખી. મેં ‘હરિ:ૐ’ થી જવાબ આપ્યો.

ગમે તે સંજોગોમાં બહાર નીકળવાનું નથી જ એમ મન સાથે પાકો નિશ્ચય કર્યો અને ગમે તે સંજોગો આવે તેને માટે ગોઠવણ કરવા માંડી. બે મોટાં સ્ટૂલ એકમેકને દોરી સાથે બાંધી હીંચકા સાથે તરતાં રહેવાં દીધાં. પછી પાણીમાં ઊતરીને હીંચકાને જે સાંકળમાં ભેરવેલો છે, તે ચારે સાંકળને એક એક કરીને હીંચકો અને સાંકળ બાંધી દીધાં કે હવે પછી પાણી વધે તો સાંકળમાંથી હીંચકો નીકળીને તરતો ના થઈ જાય. જો પાણી વધે અને હીંચકો તરતો થઈ જાય તો ગબડી જ પડાય. હવે પાણી વધે તો ચિંતા નહિ. સ્ટૂલ તરતાં છે, તે ઉપર લઈને બેસીશું. હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં પાસે કરતાલ હતા તે

વગાડતો. હીંચકા ઉપર અગરબત્તી સળગાવતાં રાત પડી ગઈ. વિચાર આવ્યો કે ગઈ વખતે પાણી કેટલાં નીચાં હતાં તે વખતે અડાજણ સ્ટેન્ડ ડૂબી ગયેલું, તો આ વખતે શું સ્થિતિ હશે ? અને મૌનમંદિરની બહાર ક્યાં સુધી પાણી હશે. વરિયાવની સડક સુધી પાણી હશે. આમ ને આમ પાણી વધે તો શું થાય ? પણ સાંજ પછી પાણી વધતું અટકી ગયેલું અને એની એ જ સપાટી ઉપર હતું. એટલે મન કહેતું હતું કે હવે પાણી વધશે નહિ અને પ્રાર્થના કરતાં કરતાં ધીમે ધીમે રાત પસાર થવા લાગી. બુધવારે સાંજથી હીંચકા ઉપર બેઠેલો તે ગુરુવારે રાતના પણ ત્યાં જ બેઠો હતો. જાગતાં ઊંઘતાં પાણી તપાસ્યા કરતો, તો કોઈ વખત હીંચકાના લેવલે લેવલ તો કોઈ વખત બેત્રણ આંગળ નીચું. પછી પાછું ઊંચું થતાં, તે લેવલ આવી જતું. પાણી એકબે આંગળ ઊતરે તે બહાર મોજાં આવે તે ચઢે. એટલે હવે પાણી ઊતરવાં લાગ્યાં એમ મનને થયું અને ઝોકું આવી ગયું. ફરી જોયું તો પાણી એક ઈંચ ઊતરી ગયેલાં. જાગતાં ઊંઘતાં રાત પસાર થઈ અને સવારના સવાત્રણ વાગ્યે ભીખુકાકા આવીને તગારાં મૂકી ગયા કે પાણી ઊતરવાં માંડ્યાં છે. ઓરડામાં કીચડ ઘણો હશે, તે પાણી ઊતરે એટલે બાથરૂમમાં નાખતા જજો. અને સવાર પડતાં પાણી ઊતરી ગયાં. બે દિવસથી ઝાડો તો બંધ જ થઈ ગયો હતો. મેં વિચાર્યું. આમ કીચડ બાથરૂમમાં નાખીએ તો બાથરૂમનું પાણી બહાર વહેતું ના થાય ત્યાં સુધી શું કામ લાગે ? એટલે બારણા વચમાં કાણું હતું તેમાં ચીંથરું નાખી તે કાણું બંધ કરી દીધું. એટલે ઓરડામાંનું પાણી નીકળી ના જાય અને પછી જ્યારે ઓટલા ઉપરથી પાણી નીચે ઊતરી જાય ત્યારે કાણું ખોલી પાણી સાથે કીચડ બહાર કાઢી નાખવો અને તે પ્રમાણે અમલ કર્યો. આમ,

પાણી સાથે બધો જ કીચડ બહાર. પછી અંદર જે પાણી રહ્યું તે પાણીને પગેથી દોળવી દોળવીને કીચડ ભેગો કરી બાથરૂમમાં નાખવા માંડ્યું. ઓરડો ચોખ્ખો થયો એટલે તેને ચોખ્ખા પાણીથી ધોઈ નાખ્યો. બધી ભીંતો ઉપર કાદવ લાગેલો તે ધોઈ નાખી, ઓરડી સાફ કરી નાખી. ચોખ્ખાં પાણીથી ધોઈ નાખી. બાદ, પાણી બાથરૂમમાંથી કાઢી ફરી ચોખ્ખી ધોઈ, પોતું ફેરવી ચોક ચોખ્ખો કર્યો. સ્ટૂલો બધાં નળ નીચે બરાબર ચોખ્ખાં ધોઈ નાખ્યાં. બાથરૂમ જાજરૂ સાફ કર્યાં. સવારથી રાત સુધી એકસરખું આ કામ કર્યું અને મૌનરૂમ તથા ઓરડી તથા બાથરૂમ, જાજરૂ બધું સારી રીતે ચોખ્ખાં કરી નાખ્યાં. મૌનરૂમના પથ્થર તો કીચડથી ધોવાઈને ઊજળા થઈ ગયા અને ભીંત ઉપર પોતું ફેરવી ચોખ્ખી કરી અને શનિવારે બધું વ્યવસ્થિત ગોઠવી દીધું. હું મૌનરૂમમાં બેઠો તેના કરતાં અત્યારે રૂમ સરસ ચોખ્ખો છે. પ્રભુકૃપાથી ભારે અગ્નિપરીક્ષામાંથી પસાર થયા. તેમાં ભીખુકાકા અને ઝીણાભાઈએ આવી ભારે રેલમાં અવારનવાર આવીને અમારી સંભાળ રાખી. વખતો-વખત યા, જમવાનું પહોંચતું કર્યું, ખૂબ ભાવપૂર્વક અને પ્રેમથી કાળજી રાખી અને વખતોવખત આવીને હિંમત આપી જતા, એ તો અમારા માટે ભારે પ્રભુકૃપા. એમનાં નિષ્કામ કર્મની કદર આવા ટાઈમે થઈ અને હું, ભીખુકાકા તથા ઝીણાભાઈને ખૂબ ભાવપૂર્વક પ્રણામ કરું છું.

શનિવારે હેમંતદાદા, નટુભાઈ, શાંતિભાઈ ચાલતા આવ્યા. હેમંતદાદાનો અવાજ સાંભળી ખૂબ ખૂબ આનંદ થયો. મારા પ્રણામ.

લિ. બાબુના પ્રણામ

॥ હરિઃૐ ॥

અધ્યાત્મવિજ્ઞાનીનો અદ્ભુત પ્રયોગ

પ્રસ્તાવના

(પ્રથમ આવૃત્તિ)

પૂજ્ય શ્રીમોટા અધ્યાત્મવિજ્ઞાની હતા. એમણે પોતાના સાધનામય જીવન દરમિયાન જે જે અનુભવકક્ષાઓ સિદ્ધ કરી હતી, એના નિમિત્તયોગે જે પ્રયોગો કરવાના આવ્યા, એ પ્રયોગ કર્યા છે અને પોતાના સમગ્ર જીવનની સાધનાનું હાર્દ તેઓશ્રીએ આવા પ્રયોગો દ્વારા પ્રગટ કર્યું છે. પૂજ્ય શ્રીમોટાની આ એક અનોખી વિશેષતા છે.

૧૯૩૯માં તેઓશ્રીને અદ્વૈતનો-એટલે કે પોતાના ચેતનસ્વરૂપની સર્વવ્યાપકતાનો અનુભવ થયો એ પછી, પોતાની માની અંતિમ ઘડીએ, તેઓશ્રી બનારસમાં હતા, છતાં નડિયાદમાં સદેહે પ્રગટ થયા હતા. પોતાના આવા અનુભવને તેઓશ્રીએ પ્રભુની કૃપાનો મહાન અનુભવ ગણાવ્યો છે. પોતાની સ્થળાતીત અનુભવાવસ્થાનો અને પ્રાર્થનાની અદ્ભુત શક્તિનો એક મહાન પ્રયોગ કર્યો હતો. આવા તો બીજા અનેક પ્રયોગો તેઓશ્રીએ વ્યક્ત પણ કરેલા છે. અધ્યાત્મપુરુષ ક્યારેય આવા પ્રયોગો કરતા નથી, પરંતુ જ્યારે એવું નિમિત્ત ઊભું થાય ત્યારે એ સહજ રીતે થાય છે, એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે. કોઈ એક નિમિત્તને લીધે જે બન્યું હોય એવું બીજાને માટે પણ બને જ એવો અધ્યાત્મવિજ્ઞાનમાં નિયમ નથી. આ સર્વ સામાન્ય જીવોએ ધ્યાનમાં રાખવાની ખાસ જરૂર છે.

પૂજ્ય શ્રીમોટા, સાધનાથી જે પ્રકારના અનુભવો પામ્યા હતા, એવા અનુભવો અન્ય નિમિત્તને પણ કરાવી શકતા હતા, એ એમની અધ્યાત્મસિદ્ધિની વિશિષ્ટતા છે. પૂજ્ય શ્રીમોટાની સાધનાનું આરંભનું સાધન નામસ્મરણ હતું. ઉત્તરોત્તર એ સાધનની સૂક્ષ્મતા તેઓશ્રી પામ્યા હતા. તેઓશ્રીના સંપર્કમાં આવેલા જીવાત્માઓમાં આ સાધન સહજ રીતે થયે જતું ઘણાંએ અનુભવ્યું છે અને એ સાધનની શક્તિથી કેવાં કેવાં પરિણામો અનુભવાય છે, એ પણ તારવાયાં છે. આવા પ્રયોગોના પુરાવા જૂજ છે. એમાં સ્વ. બાબુભાઈ તમાકુવાળાના જીવનમાં થયેલો પ્રયોગ તેઓશ્રીના પત્રોમાં જળવાઈ રહ્યો છે, એ આપણા સૌના આનંદની વાત છે.

સ્વ. બાબુભાઈને મેનેન્જાઈટીસનો જીવલેણ વ્યાધિ થયો હતો. નામસ્મરણની શક્તિથી એ એમાંથી કેવી રીતે ઊગર્યા એનો આછોપાતળો પણ પ્રેરક ઈતિહાસ પૂજ્ય શ્રીમોટાના આ પત્રોમાં છે. તમાકુવાળા પરિવારના સભ્યોએ આ પત્રો જાળવી રાખ્યા એનું સારું પરિણામ આવ્યું. આ નાનકડા પુસ્તકમાં એ પત્રોનું સંપાદન થઈ શક્યું છે. તેથી, પૂજ્ય શ્રીમોટાના આવા અદ્ભુત પ્રયોગનો એક દસ્તાવેજી પુરાવો પ્રગટ થાય છે.

આ પત્રો દ્વારા પૂજ્ય શ્રીમોટાના અનુષ્ઠાનથી તથા સ્વ. બાબુભાઈ તથા એમના પરિવારના સહયોગથી બાબુભાઈની જિંદગી બચાવી લેવાઈ છે. એટલું જ નહિ પણ સ્વ. બાબુભાઈની એ પછીની જિંદગી પ્રભુસ્મરણમાં વળી એ પણ આશ્ચર્યજનક ઘટના છે. જન્મ પામનાર દરેકનું મૃત્યુ તો નિશ્ચિત છે, પરંતુ જે અનુભવી પુરુષ સ્થળાતીત અને કાળાતીત અનુભવમાં પ્રતિષ્ઠિત

હોય તે આવા કોઈક નિમિત્તયોગે, કાળને લંબાવી શકવા સમર્થ છે. જોકે આવા પ્રયોગ માટે પણ કેટલીક શરતો છે. આ પત્રો ઉપરથી એ સમજી શકાશે. આથી, સ્વ. બાબુભાઈ તથા એમના પરિવાર ઉપરના પત્રોના આ પુસ્તકનું નામ ‘સમય સાથે સમાધાન’ રાખ્યું છે.

પૂજ્ય શ્રીમોટા પ્રત્યે કોઈ પણ નિમિત્તે રાગ, મોહ, સ્નેહ, ભાવ રાખનાર વ્યક્તિની, તેઓશ્રી કેટલી બધી સંભાળ રાખે છે, એ પણ આ પત્રોમાં વ્યક્ત થઈ છે. કુટુંબમાં સુમેળ કેવી રીતે રહે, વેપારમાં ભાગીદારો સાથે કેવી રીતે વર્તવાથી લાભ થાય, બાળકોની શક્તિની કદર કરવાથી એમનો કેવો વિકાસ થાય વગેરે અનેક ઉપયોગી બાબતો પણ પૂજ્ય શ્રીમોટાએ સમજાવી છે. એ રીતે આ પુસ્તકનું મૂલ્ય પણ નોંધપાત્ર ગણાય.

સ્વ. બાબુભાઈ તમાકુવાળાના ભાઈ શ્રી નટવરભાઈ તથા શ્રી મોહનભાઈએ આ પત્રો જાળવી રાખ્યા અને એના પ્રકાશન માટે સંપાદકને આપ્યા એથી સમાજને લાભ થવાનો છે અને પૂજ્ય શ્રીમોટાના ચાહકોને પણ નામસ્મરણના સામર્થ્યને પામવા માટેનું મોટું બળ મળી રહેશે.

અંતે તો પૂજ્ય શ્રીમોટાનાં લખાણો દ્વારા નામસ્મરણના સાધન સાથે આપણા રોજિંદા જીવનમાં સદ્ભાવ, સુમેળ, ત્યાગ, ઉદારતા કેવી રીતે કેળવાય એ જ આવાં પ્રકાશનોનું સાચું પરિણામ છે.

પૂજ્ય શ્રીમોટાના પ્રગટ વિપુલ પત્રસાહિત્યમાં આ પુસ્તક પણ નોંધપાત્ર ઉમેરણ બને છે.

વલ્લભ વિદ્યાનગર,
તા. ૧-૯-૧૯૯૩

નંદુભાઈ શાહ

॥ हरिःॐ ॥

निवेदन

(प्रथम आवृत्ति)

पूज्य श्रीमोटाना એક સ્વજન સ્વ. બાબુભાઈ રણછોડલાલ તમાકુવાળાના જીવનમાં જે તબક્કાઓ આવ્યા એમાં પૂજ્ય શ્રીમોટાએ ભાગ લીધો હતો. એમનો જીવનકાળ પ્રભુકૃપાથી લંબાયો અને શેષ ઉત્તરજીવન માત્ર પ્રભુસ્મરણમાં પસાર થયું. આ ઘટનાના અમે સૌ સાક્ષીઓ છીએ.

પૂજ્ય શ્રીમોટાએ સ્વ. શ્રી બાબુભાઈને પત્રો લખેલા. એ પત્રોનું સંપાદન ડૉ. રમેશભાઈ ભટ્ટે કરી આપ્યું છે. પૂજ્ય શ્રીમોટાના ગ્રંથોના પ્રકાશનમાં અમને એમનો સહકાર મળે છે, એનો અમને આનંદ છે. આ પ્રકાશન માટે અમને આર. ઘેલાભાઈની તમાકુની પેઢી તરફથી આર્થિક સહયોગ મળ્યો છે. અમે એમના ઘણા જ આભારી છીએ.

સ્વ. શ્રી બાબુભાઈના ભાઈઓ શ્રી નટવરભાઈ અને શ્રી મોહનભાઈની પ્રેમભરી માગણીને માન આપીને આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના પૂજ્ય નંદુભાઈએ લખી આપી. અમે પૂજ્ય નંદુભાઈનો હૃદયપૂર્વક ખૂબ આભાર માનીએ છીએ. આ પુસ્તકનું મહત્વ એમણે સમજાવ્યું છે. એથી, વિશેષ લખતા નથી. પુસ્તકની પ્રેસનકલ તૈયાર કરી આપવામાં સહાય કરનાર સૌ. માર્ગી ઉર્ફે કોકિલાબહેન મધુસૂદન ભટ્ટના અમો આભારી છીએ.

ગુજરાતી પ્રજા આ પુસ્તકને આવકારશે એવી શ્રદ્ધા છે.
હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરત, ત્રીણાભાઈ પટેલ
જાન્યુઆરી, ૧૯૮૩ વ્યવસ્થાપક ટ્રસ્ટી

॥ હરિ:ૐ ॥

નિવેદન

(યોથી આવૃત્તિ)

પૂજ્ય શ્રીમોટાએ જીવનવિકાસ અંગે ઘણું સાહિત્ય લખ્યું છે, પૂજ્યશ્રીએ નામસ્મરણ અને મૌનએકાંત અભ્યાસ ઉપર સવિશેષ ભાર મૂક્યો છે. હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરતના નિર્માણ પહેલાં પૂજ્યશ્રી નિમિત્તયોગે સુરત પધારેલ ત્યારે શરૂઆતમાં જે બેત્રણ પરિવારનો સંપર્ક થયેલ, તેમાં સદ્ગત બાબુભાઈ રણછોડદાસ તમાકુવાળાનું સ્થાન હતું. જન્મજન્માંતરમાં એકબીજાને મળવાનું અભ્યવચન અહીં સાક્ષાત્ અનુભવાય છે. આ પુસ્તકમાં સદ્ગત બાબુભાઈના મૌન ઉપાસના વેળાનાં નિવેદનો અને પૂજ્યશ્રીએ તેમના ઉપર લખેલ પત્રો છે. આ પત્રોનું માહાત્મ્ય એ જ છે, કે જીવનની ખૂબ ઊંડાણવાળી વાતોને પૂજ્યશ્રીએ સંસારી જીવો સમજીને અમલ કરી શકે તેવા સરળ શબ્દોમાં રજૂ કરી છે. આ પુસ્તકની માગને લીધે ‘સમય સાથે સમાધાન’ની આ યોથી આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરીએ છીએ.

આ પુસ્તકની મુદ્રણશુદ્ધિનું કાર્ય શ્રી જયંતીભાઈ જાનીએ પૂરા સદ્ભાવથી, ખંતથી અને ચોકસાઈપૂર્વક કર્યું છે, તે બદલ અમો તેમના ખૂબ આભારી છીએ.

સાહિત્ય મુદ્રણાલયના શ્રી શ્રેયસભાઈ વિષ્ણુપ્રસાદ પંડ્યાએ પૂજ્ય શ્રીમોટા પ્રત્યેના ભક્તિભાવથી આ પુસ્તકનું મુદ્રણ કરી આપ્યું છે. તેઓશ્રીના આવા અમૂલ્ય અને ઉદારતાભર્યા સહયોગના કારણે જ પૂજ્ય શ્રીમોટાનો અક્ષરદેહ ઘણી ઓછી કિંમતે સમાજચરણે મૂકી શકીએ છીએ. શ્રી શ્રેયસભાઈ પંડ્યાના અમો ખૂબ ખૂબ આભારી છીએ.

પૂજ્ય શ્રીમોટાનો ૧૧૫મો જન્મદિન

ટ્રસ્ટીમંડળ,

ભાદરવા વદ યોથ, સંવત ૨૦૬૮

હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરત

તા. ૪-૧૦-૨૦૧૨

અનુક્રમ

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
સ્મરણયજ્ઞ	૨૭	સ્મરણની શક્તિ	૫૪
પોતાના ખર્ચે યજ્ઞ	૩૦	અવગુણ ટાળવા	૫૫
સ્મરણમહિમા	૩૦	દંપતીવહેવાર	૫૬
સ્મરણ સંગાથ	૩૩	સદ્ભાવભર્યું વર્તન	૫૬
શરીરની જાળવણી	૩૩	જન્મદિન	૫૭
કર્મ સાથે સ્મરણ	૩૪	પુરુષાર્થ	૫૮
આશ્રમની સેવા	૩૪	પ્રકૃતિ	૫૯
ભાવનો ઉપયોગ	૩૫	મુક્ત થવાની રીત	૬૦
‘હરિઃૐ’નો અર્થ	૩૬	કુટુંબભાવના	૬૧
બ્રહ્મચર્ય	૩૭	બેદરકારી સામે રોષ	૬૧
આશ્રમસેવા	૩૯	સંસારમાં વિવેક	૬૨
સદ્ગુરુની સન્મુખતા	૩૯	લોભ સામે સાવધાન	૬૨
દિલના આકર્ષણ માટે કીમિયા	૪૦	સ્મરણ સાથે જરૂરી બાબતો	૬૩
પરિશ્રમનું પરિણામ	૪૧	શુદ્ધિનો યજ્ઞ	૬૩
વહેવારમાં ખપનું સૂત્ર	૪૩	આશ્રમ પ્રત્યેનું દિલ	૬૪
મુક્તાત્માનું તાદાત્મ્ય	૪૩	દોસ્તીનો હેતુ	૬૫
આશ્રમ જવાનો હેતુ	૪૪	મૌનનો આરંભ	૬૬
બાળકોને પ્રોત્સાહન	૪૫	જોવા જેવી ફિલ્મ	૬૭
પત્ની સાથે વહેવાર	૪૬	નિશ્ચયનું બળ	૬૮
શરીરની સંભાળ	૪૭	ભાવનાનાં લક્ષણ	૬૯
માંદાની સંભાળ	૪૮	સ્વજન સાથે શ્રીમોટાનું વર્તન	૬૯
કુબેરદાસને અંજલિ	૪૯	જીવલેણ રોગ	૭૦
સહકારનું મહત્ત્વ	૫૧	મૌન લેનારની સેવા	૭૧
નારીભાવના	૫૨	વહેમો સામે સાવધાન	૭૧
સુમેળભાવના	૫૩	સન્મુખતા	૭૨

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
ત્રાટકની મર્યાદા	૭૩	પ્રભુકૃપાનાં દર્શન	૮૫
શ્રીમોટાનું અનુષ્ઠાન	૭૩	શ્રીમોટા પ્રત્યે ભાવ	૮૬
ગંભીર રોગનો સામનો	૭૫	જન્મદિનની ઉજવણી	૮૭
કટોકટીનો કાળ	૭૫	ઊફટરની સલાહ પ્રમાણે વર્તન	૮૮
કટોકટીમાંથી બહાર	૭૮	શરીરની કાળજી	૮૯
શરીરજીવનને ટકાવવા	૭૯	હમણાં મૌનએકાંત નહિ	૯૦
સહકારની જરૂર	૮૧	વહેવાર વ્યવસ્થા	૯૧
સ્વજન સાથે એકરૂપ	૮૨	‘મળ્યાં’નો હેતુ	૯૩
નિરાશામાં આશા	૮૩	પ્રેમી તરફથી સ્વતંત્રતા	૯૫
બીમારની સારવારકળા	૮૪	સાજા થયા પછી સંભાળ	૯૫

સમય સાથે સમાધાન

પૂજ્ય શ્રીમોટા

‘હું સર્વત્ર વિદ્યમાન છું.’

- શ્રીમોટા

‘જીવનદર્શન’, ૧૧મી આ., પૃ. ૪૩૧

સ્મરણયજ્ઞ

પ્રિય ભાઈ,

નડિયાદ,

તા. ૪-૧૦-૧૯૫૫

હરિસ્મરણ પળેપળ ચાલતું રહે ત્યારે જ જીવનનું નવું કામ શરૂ થઈ શકે. હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં રોમેરોમ આનંદ પ્રગટે ત્યારે જીવનની કંઈક અંશે કૃતાર્થતા અનુભવાય. માટે, 'હરિ:ૐ' લલકાર્યા કરજો. જીવનમાં મનુષ્યદેહ મળ્યો છે, તેવું જીવન દેવોને પણ દુર્લભ છે. માટે, તેને સાર્થક કરજો. જાગૃતિ રાખ્યા વિના, ચિંતા અને સાવચેતી અને સાવધાની રાખ્યા વિના કશું બનવાનું નથી. માટે, ચેતી ચેતીને હરિનું નામ લેજો. એ વિનાનો અમારો સંબંધ નકામો છે. અમારે તો પ્રભુકૃપાથી અમારા વડે કોઈ બીજો ભગવાનનું નામ લેતો થાય ત્યારે અમને સખ વળે. ચિંતાનું કારણ ઊપજે તેમ છતાં પણ ભગવાનને પ્રાર્થના કરી આપણે હરિસ્મરણમાં જ મસ્ત રહેવું. આશ્રમના ફાળામાં કંઈક રકમ ઉમેરાય તે કાજે તમે બધા ભીખુભાઈને મદદ કરતા રહેજો. આ જીવ પ્રખ્યાતિમાં નથી. મારું કામ તો તમારા જેવાના આધાર પર છે. માટે, તમે એ બાબતમાં તમારા મિત્રમંડળ અને ઓળખીતા પાળખીતા વગેરે બધાં આ કામમાં જેટલી સહાય કરશો, તે પ્રભુકૃપા છે.

તમારું સ્મરણ મને થાય જ છે. તમારાં આંસુ ભૂલી શક્યો નથી, તો તમારો ભાવ તો ભુલાય જ કેમ ? ભગવાનનું નામ લેતાં લેતાં તમને જે આંસુ આવેલાં, તે જોઈને મને તો એમ થયેલું કે તમે હરિનું સ્મરણ એકધારું સતત ચલાવ્યા જ કરશો. નામસ્મરણ સર્વ યજ્ઞના કરતાં ચઢિયાતો છે. સાધુ-સંન્યાસીઓ અને મહાત્માલોક એક એક યજ્ઞ કરવા પાછળ દસદસ હજાર,

વીસવીસ હજાર અને ત્રીસત્રીસ હજારની રકમ ખર્ચે છે. આ યજ્ઞ એવો છે, કે પૈસાનો ખર્ચ થયા વિના આ યજ્ઞ થઈ શકે છે, અને તે યજ્ઞ ઉત્તમમાં ઉત્તમ છે. અને એનું ફળ અમૃત છે. હરિનું સ્મરણ જેટલું ભક્તિથી, ભાવનાથી, જ્ઞાનપૂર્વક કરશો તેટલી મજા આપણને છે. ત્યાં તમારાં બધાંની મદદ મળ્યા વિના મારાથી કશું ના થઈ શકે. સુરતમાં ભાવના છે. આ જીવ પ્રભુકૃપાથી જેવો છે તેવો છે. એની સમજણ શક્તિ અને જ્ઞાનની શક્તિ વિશે મારે મોઢે કહેવું અજુગતું લાગે, પણ મારાં લખેલાં પુસ્તકો વાંચે તો તેની સમજણ પડે તેવું છે. તમે બધા શુભેચ્છકો અને મિત્રો ભગવાન કૃપાએ મદદ કરો તો જ ત્યાંનું કામ બની શકે. ભગવાનની કૃપા હશે તો બનવાનું.

તા. ૧૮-૧૦-૧૯૫૫

મૌનમંદિર જેમ બને તેમ જલદી બને એમ સૌ ઈચ્છે છે, પરંતુ ભાઈ ! મારી કને પૈસા નથી. મંદિર બંધાય એટલા પૈસાની સગવડ થયા વિના હું કદી કામ શરૂ કરવાનો નથી તે જાણશો, કારણ કે પૈસા ખૂટે તો મારે ક્યાંથી લાવવા ? માટે, જેમની જેમની એમ ઈચ્છા હોય, તે બધાં જો મને મદદ કરે, તો હું તો તૈયાર જ છું. ભગવાનનું સતત સ્મરણ કર્યા કરજો. તમારા હૃદયની ભાવનાનો ઉપયોગ એના સ્મરણમાં કરશો તો સાચા ધનવાન થશો.

નડિયાદ,

પ્રિય ભાઈ,

તા. ૭-૧૨-૧૯૫૫

ડાબી આંખનો મોતિયો નવરાત્રીમાં તા. ૧૭-૧૨-૧૯૫૫ને દિને કઢાવાનું રાખ્યું છે, તે જાણ્યું છે. ડૉ. હીરાલાલ આંખના

ખાસ નિષ્ણાત હશે એમ માનું છું. પેલા હકીમ કરતાં દાકતર કને તમે નસ્તર કરાવવાનું રાખ્યું છે, જે મને વિશેષ ગમ્યું છે. મોટે ભાગે તો મોતિયાનું નસ્તર સરળ થાય છે.

ભગવાનનું સ્મરણ કર્યા કરશો, તેના ઉપર ભરોસો રાખજો. તમારી પ્રકૃતિને લીધે ભક્તિમાર્ગમાં ચિત્ત ચોંટ્યું નથી, તે બરાબર નથી. દિલ હોય તો માળવે પણ જવાય. આપણને બરોબર દિલ થયું હોય, તો કરવા ધાર્યું હોય તે જરૂર કરી શકીએ. તામસ પ્રકૃતિને લીધે પ્રમાદ અને આળસ ઘણાં રહ્યા કરે અને કંઈ કશું કરવાની પ્રવૃત્તિ ના બને. કરાવે તોપણ જાણે કે ઠેરના ઠેર. આવું હોવા છતાં જો આપણે ભગવાનનું સ્મરણ કરવું હોય, તો કરી શકીએ છીએ. માટે, હિંમત રાખજો. મોતિયાનું ઓપરેશન એ તો હવે ઘણી રમતની હકીકત બની ગયેલી છે. સોએ એંશી પંચ્યાશી ટકા મોતિયાનાં ઓપરેશન સફળ થાય છે. તેમ આપણું પણ થવાનું. માટે, કોઈ જાતની ચિંતા કરશો નહિ. □

કતાર ગામ,

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૫૫

તમે સોમવારે તા. ૨૭-૧૨-૧૯૫૫ સુરત ગામ જવાના છો, તે જાણ્યું છે. નડિયાદ આશ્રમમાં કવિવર ટાગોરના ભક્ત પ્રોફેસર શ્રી ગુરુદયાલ મલ્લિકજી પધારવાના હોવાથી આવતી કાલે સવારે છની ગાડીમાં નડિયાદ જાઉં છું. તમને મળી શકાયું નથી, તે માટે દિલસોજી છું. પ્રભુકૃપાથી આંખે સારું દેખાતું થઈ જવાનું. હમણાં તે આંખને શ્રમ ના પડે તેમ કરશોજી. તે આંખથી જોવાનું વારંવાર હમણાં તો ના જ કરવું. કેમ રહે છે, તેનો જવાબ કૃપા કરીને લખવા વિનંતી છે. □

પોતાના ખર્ચે યજ્ઞ

તી. ૩૧-૩-૧૮૫૬

મારાથી તમને નવી દૃષ્ટિ મળી છે એમ તમે લખો છો તે ભલે સાચું હોય, પણ હું તો કશું જ નથી. જે તે બધી ભગવાનની કૃપા છે. ભગવાનનું સ્મરણ કરતા રહીએ અને તે સતત થયા કરે તો આપોઆપ બધું ઠેકાણું પડ્યા કરે.

આંખને ઠરતાં હજી વાર લાગશે. એટલે તાપમાં બહુ ના ફરવું તે વાત સાચી છે. આશ્રમના ફાળાની રકમને માટે જેટલું મદદમાં અવાય તેટલું ખપમાં લાગજો. મૌનમાં બેસવાની તમારાથી સગવડ થાય તો જ તેમ કરજો. કુરુક્ષેત્રમાં જમવા કરવાની વ્યવસ્થા ઊભી થાય અથવા તો આપણા પોતાના તરફથી થઈ શકે અથવા તો કુરુક્ષેત્રમાં જે કોઈ રહેતા હોય તે જો આપણા માટે પ્રેમથી કરી શકે તે આપણે જેટલો વખત રહીએ, જમીએ તેનું યોગ્ય વળતર જો તેમને આપી શકીએ અને જો તે રકમ તે રાજીખુશીથી લે, તો જ ત્યાં મૌન લઈ શકાય. એ તો જપયજ્ઞ છે. એકવીસ દિવસનો જપયજ્ઞ એ કંઈ નાનોસૂનો પ્રયોગ નથી. અને એવો યજ્ઞ તો પોતાને ખર્ચે થાય. એટલે તમે તે વિચારીને તેની સગવડમાં રહેજો. હરિસ્મરણ ઘણું ઘણું કરતા રહેજો. એમાં હજુ ઘણી ઘણી ખોટ પડે છે. સાચો વેપારી ખોટ ના પડવા દે. ખોટ ટાળવાનો સતત પ્રયત્ન કર્યા કરે. માટે, આપણે જો વેપારી હોઈએ તો ખોટમાંથી તો ઊગરી જવું જોઈએ. લક્ષ્ય રાખીને, કાળજી રાખીને હરિસ્મરણનો વેપાર કર્યા કરજો. એ જ સાચામાં સાચો અને મોટામાં મોટો વેપાર છે. □

સ્મરણમહિમા

તી. ૬-૪-૧૮૫૬

કુરુક્ષેત્રમાં તમારો વિચાર મૌનમાં બેસવાનો છે, તે ઘણું ઉત્તમ છે. વેપારના સંજોગો ઠીક નથી રહેતા અને સંસારની બીજી મુશ્કેલીઓના વિચારોની આંધી આવે છે ત્યારે તમારું

મન અસ્વસ્થ થઈ જાય છે અને સ્થિરતા જળવાતી નથી. તેવી વેળાએ હરિસ્મરણ મનને સ્થિર કરવામાં મદદ કરે છે. અને કોઈના તરફથી મળતી પ્રેરણા તેમાં ટકાવી રાખે છે, એ હકીકત આનંદપ્રેરક છે. હરિસ્મરણ જો સાચું રાખ્યા કરશો અને જો પ્રાર્થના કર્યા કરશો તો હિંમત હારી નહિ જવાય. પૂરી ધીરજ રહેશે અને ધરપત પણ રહેશે. વેપારનાં કામમાં અને સંસારનાં કામમાં પણ હરિસ્મરણ હે પૂરશે. ભગવાનનું નામ લેનારને અનેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓ આવેલી છે, અને તેમાંથી તે તરીને પાર થયેલા છે. એવી હકીકતો આપણે જાણેલી છે. હરિસ્મરણ એ તો આંધળાની લાકડી છે. જ્યાં કંઈ કશું દેખાતું ના હોય, ત્યાં તે આપણો ધ્રુવતારો છે. હરિસ્મરણ જે કરે છે અને વળી જે હૃદયના ભાવથી કરે છે, તેને કંઈ કશું ડગાવી શકતું નથી. જેને સમર્થ ધણીનો આશરો છે, તેને પછી ડર શો? માટે, ભગવાનનો ભરોસો રાખીને એનું જ્ઞાનભક્તિપૂર્વકનું શરણું સ્વીકારીને એ જેમ વતવિ તેમ વર્તીએ.

શ્રીભગવાનનો આપણા ઉપર થતો ક્રોધ અથવા એની બીજી કોઈ લાગણી તે આપણા જેવા જીવપ્રકારનાં નથી હોતાં. રામને હાથે રાવણ મર્યો તોપણ રામના હાથના મરણથી એનું કલ્યાણ થયું. એટલે ભગવાનનું જે તે બધું પ્રેમભક્તિથી સ્વીકારવામાં માનવીનામાં મર્દાનગીની જરૂર રહે છે. પરિશ્રમથી ભરપૂર એવી મર્દાનગીની જરૂર છે. એનું મોકલેલું જે જીવ ખરેખરી ભક્તિથી, પ્રેમથી, અંતરના ઉમળકાથી વધાવીને તે ભોગવવામાં જે લગારે દુઃખ લગાડતો નથી, એટલું જ નહિ પણ જીવનને યોગ્ય રીતે ઘડવામાં તે જ સાચું મોટામાં મોટું હથિયાર છે, એમ માનીને તે ભોગવવામાં રાજીરાજી થાય છે, તેઓ

શ્રીભગવાનની કૃપાને પામે છે. શ્રીભગવાનની કૃપા એવી રેઢી પડી નથી, અને એમ ને એમ મળી પણ જતી નથી. સંસારવહેવારમાં પણ આપણે જે કોઈની કનેથી કંઈક મેળવવું હોય છે, તો તેને માટે આપણે ઘસાવું પડે છે. એ તો અનુભવની વાત છે. માટે, કૃપા કરીને હરિસ્મરણમાં મસ્તી અનુભવો અને હાલતાં ચાલતાં, ખાતાં પીતાં, સકળ કામ કરતાં કરતાં હરિસ્મરણ કર્યા કરો. □

તી. ૩૧-૫-૧૮૫૬

ભગવાનનું નામસ્મરણ ગંગાના પ્રવાહની પેઠે સળંગ ચાલ્યા કરે ત્યારે જ તેનો ફાયદો જણાય. કલાક, અડધો કલાક કે બે કલાક નામ લીધેથી કશું ના વળે. આપણામાં કહેવત છે કે જેટલો ગોળ ઘાલ્યો એટલું ગળ્યું થાય, પરંતુ તે કહેવત નામસ્મરણમાં લાગુ પડતી નથી. જેમ વેપારમાં લાભ મેળવવો હોય છે, તો આખો વખત તેમાં ધ્યાન આપવું પડે છે. દિવસમાં પા-અડધો કલાક વેપાર કરીએ તો દેવાળું નીકળે. વેપાર ચલાવીએ તો વેપારમાં ધ્યાન આપ્યે જ છૂટકો. એવી રીતે જો ભગવાનના નામનો વેપાર આપણે ચલાવવો હોય તો અડધુંપડધું કર્યે નહિ પાલવે. ભગવાન તો દાનત પારખનારો છે. નેકદિલી, સચ્ચાઈ, પ્રમાણિકતા, વફાદારી ભગવાન પરત્વે આપણી કેટકેટલી છે અને તે બધાંની તે કસોટી પાકી કરવાનો. એક પૈસો પણ કોઈ આપણને એમ ને એમ આપી દેતો નથી. આપણે ભગવાનને વહાલા થઈ પડીએ તેવા જો આપણે થઈએ તો ભગવાન આપણો જ છે. જે આપણને ઘણામાં ઘણું વહાલું હોય તેનું મનનચિંતન અને તેની ધારણા આપણા દિલમાં રહ્યા કરે છે, તેવી રીતે આપણા દિલમાં ભગવાનની ધારણા આઠે પહોર જીવતી રહ્યા કરે, તો

તેવું નામસ્મરણ ખપમાં લાગે છે. નામસ્મરણમાં જેમ જેમ સળંગતા પ્રગટશે તેમ તેમ મનની ચંચળતા હઠી જવાની. મન ચંચળ થાય ત્યારે પ્રાર્થના કરવી. સદ્ગુરુની કૃપા મદદ માગવી. ગૂંચવાડો થાય, મૂંઝવણ થાય, મુશ્કેલી આવે, તો તેવી વેળાએ ભગવાનને પ્રાર્થના કરવાનું ચૂકવું નહિ. હરિસ્મરણ કરતા રહેશોજી. □

સ્મરણ સંગાથ

મદ્રાસ-૧

તા. ૨૩-૬-૧૯૫૬

હરિમાં ભરોસો રાખવો. એનું સ્મરણ એ ઘણી મોટી વાત છે. એ તો લેવું હોય તેવું દિલ હોય તો લઈ શકાય છે. માટે, એ તો મથી મથીને લેવું જ. બીજું ગમે તે કર્યા કરો પણ એને કદી પણ ના છોડો. મથી મથીને પણ એનો સંગાથ રાખો ને રાખો જ. □

તા. ૨૭-૭-૧૯૫૬

તમે ગુરુપૂર્ણિમા પર આશ્રમ જઈ આવ્યા, તે હકીકત જાણી છે. હરિસ્મરણમાં પરાક્રમ દાખવવું. જેને હરિસ્મરણમાં ચિત્ત ચ્યોંટ્યું તેને સંસારના વિચારો આવી શકવાના નથી. અને તે વળી પણ કેમ કરી શકે ? હરિસ્મરણમાં દિલ લાગવાથી વેપારનું કામ પણ જરૂર સારી રીતે થઈ શકવાનું છે. વેપાર વહેવારમાં શુદ્ધિ પ્રગટવાની, સાફ દિલ, નેક દાનત પ્રગટવાની અને દિલમાં એક બહાર પ્રગટવાની. તેથી, ભૂલો તો કદી પછી થવાની જ નહિ. હરિસ્મરણથી જીવનનું કશું બગડી જવાનું નથી, તે જાણશો. □

શરીરની જાળવણી

તા. ૮-૮-૧૯૫૬

તમારા શરીરની બધી હકીકત જાણી છે. શરીરના આવી જાતના રોગની બાબતમાં સંપૂર્ણ આરામ-મનની શાંતિ, પ્રસન્નચિત્તતા, નિશ્ચિંતતા, નિરાંત આ બધું જેટલું વધુમાં વધુ

રહે તેટલું શરીર વધુ સારી રીતે બેઠું થાય. કોઈ પણ જાતની ફિક્કર ચિંતા ના હોય અને જે તે બધું સરળતાવાળું હોય અને દિલ આનંદમાં રહ્યા કરે તો ઘણો સારો ફેર પડી શકે છે. તેથી, આવા રોગવાળા શરીરની આગળપાછળના જીવોએ પણ તેને આનંદ શાંતિ મળે, ઉત્સાહ મળે એવી રીતે વર્તવું જોઈશે. અને એવી રીતે વાતો પણ કરવી જોઈએ. વધારે તો મારે કશું લખવાનું ના હોય. □

કર્મ સાથે સ્મરણ

તા. ૨૮-૯-૧૯૫૬

કુરુક્ષેત્રમાં ભાદરવા વદ યોથના દિને તમે સૌ કુરુક્ષેત્રમાં ગયેલા અને હરિસ્મરણ કરેલું તેવી રીતે અવારનવાર જતા રહેશો. આપણે તો સંસારવહેવારમાં છીએ અને વેપારની પ્રવૃત્તિમાં છીએ એટલે ઊંચીનીચી ગડમથલ તો થતી રહેવાની. દરેકને કોઈ ને કોઈ જાતની ગડમથલ તો હોય છે જ, તેમ છતાં આપણે શાંતિ પ્રસન્નતા રાખવી ઘટે. મથતાં મથતાં આખરે સિદ્ધિને વરી શકાય છે. હરિ પર ભરોસો અને વિશ્વાસ રાખતાં શીખીએ. અને જે કામ મળ્યું હોય તેને ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે કરતાં કરતાં હરિસ્મરણ કરીએ. □

આશ્રમની સેવા

તા. ૧૧-૧૨-૧૯૫૬

કુરુક્ષેત્રમાં હરિ:ૐ આશ્રમમાં અત્યાર સુધી મળીને ૨૭,૦૦૦ ઉપરાંત ખર્ચ થનારું છે અને ૨૫-૨૬ હજારની રકમ ઉઘરાવેલી છે, એમાં તમારે બધાંએ ભેગાં મળીને વધુ મહેનત કરવી પડશે. હજી તો ૫-૭ હજારનું કામ બાકી રહેલું છે. માટે, ભગવાનની કૃપાથી મદદ કરજો. એક માળના ઓરડાના પથ્થરની રકમ તમે આપવાનું કર્યું, તે ઘણું ઉત્તમ કર્યું છે. બંને મૌનમંદિરમાં પથ્થર જડવાના છે. માટે, એવી

રીતે કોઈ કોઈ કનેથી મદદ અપાવતા રહેજો. તમારા હાથે જરૂર આ શુભ કામ થઈ શકવાનું છે, તે નક્કી જાણશો. તમને મને ભગવાને અમાનત-ભેટ આપેલા છે. માટે, તમે આમાં જરા દિલ રાખીને જેટલું કરશો તેટલું ફળવાનું. □

તા. ૨૦-૧૨-૧૯૫૬

તમે જો મન પર લો તો તમારાથી આશ્રમના ફાળા માટેનું કામ ઘણું થઈ શકે તેવું છે. જો બોજરૂપ તે લાગે તો તે તે મુદ્દલે ના કરવું. પ્રેમથી અને ઉમળકાથી થાય તો તે મદદ કરનારું નીવડી શકે. આપણે બધાંએ ભેગાં મળીને આ કામ પ્રભુકૃપાએ પાર ઉતારવાનું છે. તમારામાં જે કુનેહ છે તેનો ઉપયોગ અને તેનો લાભ અમને મળે તે કેટલું બધું ઉત્તમ ! તમારી સાથે હજી હૃદયનો ઘરોબો વધુ થાય એવું પ્રભુકૃપાથી હું તો માગું છું. હરિસ્મરણ જેટલું વધુમાં વધુ થાય તો વિશેષ ઊંડા પણ ઊતરી શકાય. એનાથી શાંતિ પણ ઘણી મળ્યા કરે. હરિસ્મરણ વધુ ને વધુ કર્યા કરજો. □

ભાવનો ઉપયોગ

તા. ૧૫-૧-૧૯૫૭

તમારો ભાવ પ્રભુકૃપાથી આ જીવ સાથે વધારે થાય છે, પરંતુ તે ભાવનો સદુપયોગ જીવનનું ઘડતર સારી રીતે થાય તેમાં વાપર્યા કરવાનો છે. ભગવાનનું નામ સ્મર્યા કરજો. જીવનમાં સચ્ચાઈ પ્રગટે, આપણી પ્રમાણિકતાની અસર જીવનમાં ઊંડી ને ઊંડી તે તે આપણાં કાર્યમાં પણ પ્રગટે અને એ રીતે બીજાની ઉપર જે અસર થવાની હોય તે થાય. આપણા કુટુંબમાં બધા ભાઈઓ વચ્ચે દિલનો સદ્ભાવ કેળવાતો રહે અને સંપ જળવાય અને તેમાં કડીરૂપ બનો એવી મારા દિલની ખ્વાહેશ છે. તમારામાં ભાવના છે, ઉત્સાહ છે અને

ભગવાનના માર્ગે જવા માટે હાલમાં જે પ્રવૃત્તિ ઉપાડેલી છે, તેને જો સિંચન મળ્યા કરે તો તે પ્રકારનો અભ્યાસ વધુ ને વધુ થાય, તો સાચેસાચ તમે બધાંને ખરા ખપના નીવડી શકો. આપણા કુટુંબમાં ભાઈઓના અને ભાગીદારોમાં તમે પ્રેરણારૂપ બનો, તો તમારી મદદ આ બધાં કામમાં લઈ શકાય. પ્રભુકૃપાથી તો મને ઘણું મળે-આપણાં બધાં કુટુંબીઓને મળીને મને પણ આનંદ થયો હતો. ભાઈ નટવરભાઈને ખાસ કહેજો કે તેમણે મને પૂછ્યું હતું તેથી હું રાજી થયો હતો. અને મારી સાથે નામસ્મરણ કરે તો જ સંબંધ થઈ શકે, કે રહી શકે એવું કશું નથી. મને તો જે કોઈ જીવ પ્રભુકૃપાથી મળે તેની સાથે દોસ્તી કરવાનું દિલ થાય છે. નટવરભાઈ મારી સાથે દોસ્તી કરે એવી મારી જરૂરથી તેમને વિનંતી કરશો. □

‘હરિ:ૐ’નો અર્થ

તા. ૨૧-૧-૧૯૫૭

આપણા મિત્ર શ્રી બાબુભાઈ જમનાદાસ તમાકુવાળા મને જણાવે છે, કે તમો હરિ:ૐ મંત્રોચ્ચારનો વિચાર કરતા પહેલાં, તે શબ્દનો વિચાર અને તેમાં રહેલા ગર્ભિત તેમ જ સૂચક અર્થો પૂર્ણ રીતે સમજી લેવાનું તેમને ગમશે. તમારી જિજ્ઞાસાવૃત્તિ અને તેની પાછળ રહેલા હેતુ તેમ જ સૂચન સમજ્યા વગર કંઈ પણ ના કરવું, એ તમારી ઈચ્છા જાણીને હું ખરેખર ઘણો આનંદિત થયો છું. ખાતરીપૂર્વક જ આ વૃત્તિ છે કે જે ઈશ્વરના અન્વેષણમાં હોવી જોઈએ.

હરિ:ૐની બાબતમાં કહેવાનું કે આ મંત્ર બહુ જ પ્રાચીન કાળથી પવિત્ર ઉપયોગયુક્ત આચરણો વડે શુદ્ધ થયેલો છે. સૌથી પુરાણા મંત્રોમાંનો આ એક છે, કારણ કે વૈદિક સાહિત્યમાં પણ આનો ઉલ્લેખ થયો છે. તેમાં જ બધું સમાયેલું

છે. તેનો અહીં વિસ્તાર કરવો અશક્ય છે, પણ એનો અર્થ ઈશ્વર થાય. શબ્દની દૃષ્ટિએ એનો અર્થ ‘એક’ થાય, ‘તે’ જે હરણ કરે છે તે, કે જે આપણો ભૌતિક સ્વભાવ હરણ કરે છે. અને આપણી અશુદ્ધ ધાતુનું સુવર્ણમાં પરિવર્તન કરે છે. વળી, એનો અર્થ ‘તે’ ‘એક’ પણ થાય છે. કે જે આપણાં હૃદયો પોતાની પ્રત્યે આકર્ષે છે અને ખેંચે છે. આ એક શબ્દ (ઠું) છે. (જો હું બરાબર રીતે આ શબ્દ સમજ્યો હોઉં) કે જેમાંથી સૃષ્ટિનો આરંભ થાય છે. ગતિ છે અને જેમાં સમાઈ જાય છે. ‘હરિઃઠું’ એ પરિપૂર્ણ (શાંતિ) સંબંધી (પ્રવૃત્તિ) અને ફરીથી પરિપૂર્ણ (શાંતિ)નું પ્રતીક છે.

વળી, બધું ઉચ્ચારણ ત્રણ સ્થાનેથી બોલાય છે. નાભિ, કંઠ અને બ્રહ્મરંધ્ર એટલે સહસ્ર પાંખડીઓવાળું કમળનું ફૂલ કે જે માથાના મધ્યભાગમાં છે. આ મંત્ર આ બધાં કેંદ્રોને સ્પર્શે છે અને આ બધાં સ્થાનેથી ઉચ્ચારાય છે. મને વિશ્વાસ છે કે આ તમારું સમાધાન કરશે. □

બ્રહ્મચર્ય

તા. ૧૬-૨-૧૯૫૭

ભગવાનના સ્મરણમાં સદાય આનંદમાં રહ્યા કરશો. હાલતાં ચાલતાં, ખાતાં પીતાં, ઊઠતાં બેસતાં, સકળ કંઈ કર્મ કરતાં કરતાં હરિસ્મરણ કર્યાં કરવું. આને માટે બ્રહ્મચર્ય ઘણું જરૂરનું. બ્રહ્મચર્ય વગર ભગવાનની ધારણા અખંડ ટકી ના શકે. બહેનને માલૂમ થાય જે તમે પણ એમાં હૃદયથી પૂરેપૂરો સાથ આપજો. બીજું શરીરની સુખાકારી પણ એનાથી સારી રહે છે. મન અને તન નીરોગી બને છે. વળી, આ કઠણ કાળમાં છોકરાંની જવાબદારી કંઈ નાનીસૂની વાત નથી. જેટલી જંજાળ ઓછી તેટલા વધારે સુખી. માટે, દયા કરીને તમે બંને પૂરેપૂરું બ્રહ્મચર્ય

પાળજો. કૃપા કરીને કોઈ વાતે ચિંતામાં ના પડવું, ફિકર ના કરવી, મુઝાઈ ના જવું, અકળામણ ના થવા દેવી, સદાય શાંતિ રાખવી, ધીરજ ધરવી અને ભગવાનનું સ્મરણ કર્યા કરવું. □

પ્રિય ભાઈ,

તા. ૮-૫-૧૯૫૭

તમારે અને મારે કોઈ પેલા ભવનું સગપણ હશે, તે આ જન્મે ભગવાને આપણો મેળાપ કરાવ્યો છે. તમને જે મારા અંગે સ્વપ્નાં આવ્યાં છે, તે ઘણાં સારાં છે. કોઈને વિશે સ્વપ્નાં આવે ત્યારે એમ જરૂર સમજાય ખરું કે આપણને તેના માટે કંઈક રાગ થયો છે. હજી તો ઘણો વધારે વધારે પ્રભુકૃપાથી મારે માટે તમને રાગ થાય, મોહ થાય ત્યારે મને ઘણું ગમે. તમે મને જ દેખતા થઈ જાઓ એવું હું તો ઘણું પ્રભુકૃપાથી ઈચ્છું છું. બ્રહ્મચર્યનું પાલન પ્રભુકૃપાથી બની શકે છે. માનવીનો યત્ન માત્ર ફળદાયી નીવડતો નથી. એનો અર્થ એવો નથી કે તેણે પ્રયત્ન કરવાનો નથી. તમારી પત્નીનો પણ તમારે સાથ છે. એ ઘણા આનંદની વાત છે. આમેય શાસ્ત્રમાં તો બે ફરજંદ થાય એટલે માનવીએ વાનપ્રસ્થ લેવું, પરંતુ આજકાલ તો પોતપોતાની સ્થિતિ સામું પણ જોતું નથી કે બાળકોને ઉપજાવીને તેમનું ભરણપોષણ કેવી રીતે કરી શકીશું ! એનો વિચાર કોઈ કરતું નથી. પોતાનાં બાળકને ઉત્તમમાં ઉત્તમ નાગરિક બનાવવો અને તેનામાં ગુણ અને શક્તિ પ્રગટાવવી, તે પ્રત્યેક માબાપની ફરજ છે. તમે હરિસ્મરણ કરતા રહો છો, તે સારી વાત છે. હજી તેનો ઘણો અભ્યાસ પાડ્યા કરવાનો છે. □

આશ્રમસેવા

તા. ૨૬-૫-૧૯૫૭

સુરતના આશ્રમના રસોડાને માટે બધી ચીજવસ્તુઓ અમુક

અમુક પાસેથી નિયમિત મળ્યા કરે, તે માટેની આપણે બધાંએ મળીને ગોઠવણ કરવાની છે. તમે, ભીખુભાઈ, શાંતિભાઈ, ચંપકભાઈ, રમણભાઈ વગેરે બધા આશ્રમના પ્રેમીભાઈઓ આશ્રમ પરત્વે તે જે કાંઈ તેવો ભાવ રાખે છે, તે બધા એક દિવસ નક્કી કરી, તે દિવસે બધા ભેગા મળીને તે અંગેનું કંઈક ગોઠવો તો ઘણી સરળતા થઈ જાય. આશ્રમનું કામ એ કાંઈ એક જીવનું કામ નથી. આમાં તો આપણે બધાંએ મળીને જે તે કંઈ કરવાનું હોય તે કરવાનું હોય. અમારો આધાર તો જેમ ભગવાન પર છે તેમ તમારા બધા પર છે. સુરતમાં પુરુષોત્તમ માસમાં ૨૧-૨૨ દિવસ જે રહેવાનું થયું, તેમાં ભગવાને કૃપા કરીને તમારી ભેટ મને આપેલી છે. તે ભેટને હું અણમોલ સમજું છું. જેમ જેમ ભાવનાનું પ્રગટ થવું બનતું જશે તેમ તે ધનદોલત વગેરે પણ ભાવનાને અર્થે છે, તેમ તેનાથી કરીને આપણે ભાવનાને ઘડવાની છે. તમારું વહાલ મને સાંભરી આવે છે. સદાય આનંદમાં રહેશો અને હરિસ્મરણ કર્યા કરશો. □

સદ્ગુરુની સન્મુખતા

તા. ૨૮-૫-૧૯૫૭

તમારાથી મને વધુ ના લખાય તેનો કશો વાંધો નથી, પરંતુ તમારા કાગળની મને ચાહના રહ્યા કરે છે. તેથી, ૧૨-૧૪ દિવસે પણ એકાદ કાગળ તો તમારે મને લખવો જ. કાગળ મળવાથી અને તેનો જવાબ લખતી વખતે તમને તાદૃશ્ય કરીને કાગળ લખાવું છું, ત્યારે મને એક પ્રકારનો સંતોષ વળે છે. વળી, આપણને જેને માટે ઘણો ઘણો ભાવ હોય, આદર હોય, ભક્તિ હોય તેને કાગળ લખીએ ત્યારે આપણે તેને મનની આંખ આગળ ખડા કરીને એટલે કે સમક્ષ કરીને, તેનામાં દિલ પરોવીને તેને લખવાનું રાખવું, અને તેવી રીતે લખવાની રીતથી

આપણને પણ સંતોષ થશે અને આનંદ પ્રગટશે.

વિરુદ્ધમાં પરિણામ આવે ત્યારે ચિત્ત રહેવાનું નથી અને ગમે તેટલા પ્રયત્ન છતાં મનની સ્થિરતા અને પ્રસન્નતા ટકતી નથી, પરંતુ એવી વેળાએ આપણા સદ્ગુરુને મનની આંખ આગળ દિલમાં પ્રગટ કરીને તેને પ્રાર્થના કરવી, તેનું સ્મરણ કરવું અને તેને પોકાર પાડવો. આ રીત અજમાવી જોવા જેવી છે. ઘણી ઘણી લાગણીથી તેમ કરવું. એમ અભ્યાસ પડતાં પડતાં અને અભ્યાસ કરતાં કરતાં મનની સ્થિરતા ને પ્રસન્નતા ટકે છે. જે જે જવાબદારી માથે આવી પડે તેને પ્રેમથી વફાદારીપૂર્વક બજાવવાની જ છે, પરંતુ તે બજાવતી વેળાએ તે કર્મ આપણે પ્રભુપ્રીત્યર્થે કરીએ છીએ એવી ભાવના સેવવાની છે. આપણા કુટુંબ માટે કે ઈયાંછોકરાં માટે કરીએ છીએ એવી ભાવનાને ટાળવાની છે. □

દિલના આકર્ષણ માટે ક્રીમિયા

તા. ૪-૬-૧૯૫૭

તમારી આ જીવ પરત્વેની લાગણીને હરિસ્મરણમાં એકતાનતા અને અખંડતા પ્રગટાવો તો તે જ ખરા ઉપયોગમાં નીવડી શકે. જેનામાં આપણો સદ્ભાવ છે, આદર છે અને ભક્તિ છે, તેનું આકર્ષણ આપણાં દિલમાં પ્રગટાવવાને અને કેળવવાને માટે આવી રીતે દિલમાં તેને યાદ કરીને મદદ કર્યા કરીએ, તો મદદ કરવાનો હેતુ ફળીભૂત થઈ શકે. મદદ કરવાની એ તો તેવા જીવ પરત્વે આપણું આકર્ષણ વધારવા, તે માટે તેના પરત્વે આપણી લાગણી, ભાવના વધી તે સાકાર બને અને તે આપણી સાથેની સાંકળ કંઈ કર્મવહેવારના સંબંધોમાં, વિચારોમાં, લાગણીમાં, સંપર્કમાં જોડાયેલો રહે તે માટે છે. મદદ અને ભેટ કરવાનો અસલનો જે રિવાજ છે,

તેનો હેતુ આકર્ષણ પ્રગટાવવાનો અને કેળવવાનો છે. એવા એવા પરત્વેના સકળ કોઈ પ્રકારનાં કર્મમાં તેના પરત્વેનું આકર્ષણ પ્રગટાવવાનો અને કેળવવાનો આપણો હેતુ જીવતોજાગતો રાખવાનો છે, તો તેવું કર્મ આપણને ઉપયોગી નીવડે. એવું દિલનું આકર્ષણ પ્રગટે છે ત્યારે દિલ દિલની એકતા થતી અનુભવાય છે. આકર્ષણ વિનાના સંબંધમાં કશી કોઈ જાતની મીઠાશ અનુભવાતી નથી. માટે, આપણે જે તે બધું આકર્ષણને માટે કરવાનું છે. તે લક્ષમાં રાખશોજી. □

પરિશ્રમનું પરિણામ

તા. ૨૫-૬-૧૯૫૭

સદ્ભાવનાપૂર્વક કરેલા પરિશ્રમનું પરિણામ કદી પણ તાત્કાલિક નીપજતું નથી. ઊંચે ચઢવું હંમેશાં અઘરું છે. નીચે પડવું તદ્દન સહેલું અને સરળ છે. માટે, સદ્ભાવનાપૂર્વક ઊંચે ચઢવાનો પ્રયત્ન કર્યા જ કરવો. હરિસ્મરણ ચાલુ રહ્યા કરે તેની માથાકૂટમાં જીવવું. બીજું બધું કર્યા કરવું ખરું, પણ ખરેખરું મહત્ત્વ હરિસ્મરણને આપ્યા કરવું. જીવનનું ખરું રહસ્ય તેમાં રહેલું છે. જેટલો પ્રયત્ન સંસારવહેવારનાં કાર્ય માટે, વેપારનાં કાર્ય માટે તથા સગાંવહાલાનાં કાર્ય માટે થયા કરે છે, તેનાથી વિશેષ હરિસ્મરણમાં થવો ઘટે. □

તા. ૨૬-૭-૧૯૫૭

તમારો ભાવ યાદ આવે છે. તમને ભગવાને મેળવી આપીને એક ભાઈની ગરજ મને ણે કૃપા કરી સારી છે. તમે મને હજી બહુ મદદમાં આવવાના છો, પરંતુ તેના કરતાં તો તમારું હરિસ્મરણ એકધારું પ્રગટ્યા કરે તેવી દક્ષિણા મારે તો ખપે. તમે એમાં લક્ષ પરોવજો. મારે તો તમારા દિલમાં એક થવું છે. તે વિના જંપ પડવાનો પણ નથી. □

તા. ૨-૮-૧૯૫૭

તમારો પ્રેમાળ અને ભાવવાળો કાગળ મળ્યો છે. આપણે ઘેર આટલાં બધાંની માંદગી આવી ગઈ, તે બધી હકીકત વાંચી થયું કે તમને કેટલી બધી હેરાનગતિ પહોંચી હશે ! આથી, તમને જ હરિસ્મરણ કર્યા કરવાની ખાસ જરૂર રહે છે. હરિસ્મરણની ભાવનાથી ધીરજ, શાંતિ, સહનશક્તિ, હિંમત, બળ વગેરે બધું મળ્યા કરતું હોય છે. માટે, કૃપા કરીને તેમાં જ મન ચિત્ત લગાડ્યા કરવા વિનંતી છે.

હરિસ્મરણમાં એકધારું રટણ હૃદયથી ભાવભર્યું સતત ચાલ્યા કરે છે, તો જ જીવપણું ટળી જાય અને પછી કામ, ક્રોધ, મદ, મત્સર, મોહ, અહં વગેરે મોળા પડતા જતા હોય છે. કર્મ કર્યા કરીએ તોપણ તેમાં હરિસ્મરણની ભાવના સળંગ જીવતી રહ્યા કરે તેમ મથ્યા કરવું અને મરદની પેઠે ઝઝૂમ્યા કરવાનું છે, તે નક્કી જાણશોજી. □

તા. ૮-૮-૧૯૫૭

સુરતમાં ફરી કોલેરા ફાટી નીકળ્યો છે, તે જાણી નવાઈ લાગી. રાગદ્વેષ મોળા પડ્યા વિના એનામાં લગની લાગવી શક્ય નથી. તોપણ હરિસ્મરણ થતાં થતાં તેમાં જો ગંગધારાવત્ એકધારું સતત પ્રગટી શકે તો રાગદ્વેષ પણ મોળા પડતા જ જાય. હરિસ્મરણની ભાવનાનું સળંગપણું જાગ્યા વિના પ્રભુની લગની લાગવી શક્ય નથી. માટે, એ તો મથ્યા જ જવું. જીવદશા હોય ત્યાં સુધી બધું જ થવાનું, પણ જો વધુમાં વધુ લક્ષ હરિસ્મરણ થવામાં લાગ્યા કરે, તો કદી છુટકારો થાય ખરો. □

નડિયાદ,

તા. ૨૭-૮-૧૯૫૭

મરણતોલ માંદગી ગઈ. પ્રભુની કૃપા પારાવાર છે. ભાઈ ચૂની મને શરીરની સેવામાં ખરો ખપનો લાગી ગયો. હજી બરાબર ઠીક થયું ના ગણાય. ચૂની બેત્રણ દિવસમાં ત્યાં આવશે. પૂરેપૂરો આરામ જરૂર લઈશ. તમારાં જેવાં વહાલસોયાં સ્વજનને કારણે તેમના પ્રેમે બહુ મદદ કરી છે. □

વહેવારમાં ખપનું સૂત્ર

તા. ૨૭-૯-૧૯૫૭

‘બાળકનું, માંદાનું, બહુ અહંકારીનું, મૂર્ખનું, વિદ્વાનનું, સદ્ગુરુનું, જિંદી સ્ત્રી કે પુરુષ - એ બધાંની ‘હા’ એ ‘હા’ જ કરવી.’ એવું મારા ગુરુમહારાજે મને શીખવેલું. એટલે બાળકની બધી બાબતમાં ‘હા’ એ ‘હા’ જ કરવી. ઉપર લખેલું સૂત્ર પણ સમજવા જેવું છે. અને વહેવારમાં તે ઘણું ખપનું અને ઉપયોગનું છે. કેટલાક માનવીને ‘હા’ એ ‘હા’ કરવામાં જાણે સંકોચ થતો હોય છે. માટે, આપણે તે પ્રકારનો કોઈ સંકોચ રાખવો નહિ. એટલે ખીચડી અને શાક વગેરે માગે ત્યારે ‘હા ભાઈ, બનાવી આપીશું, બનાવી આપીશું’ એમ કહેવું, અને તેના દેખતાં બૈરાંને પણ કહેવું કે ‘એને તમે કેમ બનાવી આપતા નથી ?’ પણ આપવી નહિ. એને રાજી રાખજો. ત્યાં બેઠાં બેઠાં હરિસ્મરણ કરજો. કોઈ જાતની ચિંતા કરશો નહિ. ચિંતા આપણે ભગવાનને સોંપવી.

મુક્તાત્માનું તાદાત્મ્ય

તા. ૨૯-૯-૧૯૫૭

આ શરીરને વારંવાર થતા જુદા જુદા રોગના હુમલાને મારા એક જૂના મિત્ર જેઓ સાધનાને પંથે વળેલા છે, તેમને તે હકીકતની મનમાં ગેડ બેસતી ન હતી. તેમના દીકરાને એક વખતે કોઈ પ્રકારની માંદગી થઈ અને એક વખતે તેમની પત્નીને મરડો થયો ત્યારે મને પણ તેમના દીકરાની માંદગી

અને તેમનાં પત્નીનો મરડો થયેલો. ભગવાને કૃપા કરીને એ અનુભવ એટલા માટે કરાવ્યો કે ઉચ્ચાત્માના શરીરને આવું જે બધું થતું હોય છે, તે ખરેખરી સાચી ઘટના હોય છે. બાકી, આપણને કંઈ એવો ઉચ્ચ પ્રકારનો પ્રેમ હજી પ્રાપ્ત થયો નથી. બીજા જીવના શરીરની માંદગી આવી રીતે કોઈના શરીરમાં પ્રવેશ કરી શકે છે અને તે હકીકત સાચી છે, તેનો અનુભવ તમને થયો, તે ઘણી સારી વાત છે.

તેમાં તમે મને મદદગાર થજો, તે ભગવાનનું નામ લે કે ના લે તેની સાથે કશો સંબંધ નથી. દોસ્તી બાંધવામાં કશી રોકટોક ના હોય. પ્રભુકૃપાથી મેં તો દારૂડિયાની પણ દોસ્તી બાંધેલી છે.

મને તો પ્રભુકૃપાથી જે કોઈ મળે તેની સાથે વહાલ કરવાનું બહુ બહુ દિલ થાય. □

આશ્રમ જવાનો હેતુ

tl. ૩૦-૯-૧૯૫૭

જે કામમાં આપણને ખરેખરું દિલ હોય, તેવું કામ ગમે તેટલું ભારે હોય, માલવાળું હોય, કંટાળાવાળું હોય, અઘરું હોય, મુશ્કેલ હોય, તોપણ જેનું તેમાં દિલ પ્રગટેલું હોય તેને તેવું બધું કશું જ લાગતું નથી.

કુરુક્ષેત્ર જવાનો હેતુ નામસ્મરણનો છે. તે ઘેર રહ્યે રહ્યે પણ બની શકે.

tl. ૧૦-૧૦-૧૯૫૭

બહેન આશ્રમમાં આવેલાં ત્યારે સાંજે બધાંની સાથે નદીમાંથી તે પણ પાણી લાવવા લાગેલાં અને બધા છોડવાને પાયેલું. તેમની સાથે નંદરબારનાં બીજાં એક બહેન હતાં, તેમણે પણ મદદ કરેલી. સામાન્ય રીતે બૈરાં લોકો આવાં

કામમાં ઉમંગથી તૈયાર થતાં હોતાં નથી. તેમની આવી મદદ કરવાની રીતથી રાજી થયો હતો. આપણા આશ્રમમાં વાડી સરસ ઊછરે, તે બાબતમાં આપણે બધાંએ મળીને કાળજી રાખવાની છે. ભાઈ ભીખુભાઈને જે બાબતમાં રસ છે અને તે માટે તેમના જાડા શરીરથી બનતી તે મહેનત પણ કરે છે. અને આશ્રમમાં બીજાં આવેલાંને તેવું કામ કરાવીને તે કહેતા હોય છે. તેથી, કેટલાકને જોકે બરાબર નહિ લાગતું હોય, પરંતુ આવી આશ્રમ જેવી જગ્યાએ આવી બાબતમાં કશું મનમાં આણવાનું ના હોય. ઊલટું આશ્રમનું કામ કરવામાં તપભક્તિ સમજીને હૃદયમાંથી ઉમળકો પ્રગટવો ઘટે. તમે તો અહીં નડિયાદમાં કેટલું બધું કામ પ્રેમથી કરો છો, તે મેં મારી જાતે જોયું છે. એટલે આ બધું લખાણ તમારે માટે છે. એમ કૃપા કરીને ના સમજશો, પરંતુ આપણા આશ્રમમાં આવનાર બધા ભાઈઓને માટે છે. કોઈ તેવું મનમાં ના લે એવી યોગ્ય સમજણ પ્રગટાવવાને માટે લખેલું છે. □

બાળકોને પ્રોત્સાહન

તા. ૧૫-૧૦-૧૯૫૭

બેબી પ્રથમ નંબરે પાસ થાય તો મને આનંદ. છોકરાંથી હારી જવામાં તો આનંદનો પાર નથી હોતો અને એને આપવાની રકમ પણ શી મોટી છે ! એકવીસ તે કંઈ વિસાતમાં ગણાય ? માટે, તેને ઉત્સાહ આપજો. અને જે તમારો પુત્ર એક નાનો (મને પંખો નાખતો હતો) જેને પ્રથમ નંબરે આવે તો રૂપિયા પાંચના ઈનામનું કહ્યું છે. તેને પણ ઉત્સાહ આપતા રહેજો. અહીં ઊર્મિલાનું શરીર ઠીક ચાલે છે અને આશ્રમનું ઘણું બધું કામ કરે છે, પરંતુ તેટલું તે ઘરે પોતાને ત્યાં ના કરી શકે, કારણ કે અહીંનું વાતાવરણ તો તદ્દન મુક્ત અને સ્વતંત્ર.

જ્યારે સંસારવહેવારના વાતાવરણમાં તો ગૂંગળામણ થાય એવું, આજે તો જ્યાં ત્યાં અનુભવાય છે. એમાં જે શાંતિ અને પ્રસન્નતા રાખીને જીવવાને મથશે તે જીતવાનો છે. સંસાર તો બાકી આપણને ગળી જવાનો જ છે. □

પત્ની સાથે વહેવાર

તા. ૨૩-૧૦-૧૯૫૭

બહેનનો સ્વભાવ મૂળમાં ચીડિયો તો નથી, પરંતુ કામકાજના દબાણને લીધે કરીને તેમ થતું હોય. તમારે તેમની સાથે બહુ જ વહાલથી વર્તવું અને તેમનાથી ગુસ્સે ના થઈ જવાય તે માટે તમારે કાળજી રાખવી. ગાડાનાં પૈડાંમાં દિવેલ પૂરવાથી ચાલવામાં સરળતા પ્રગટે છે, તેમ તમારે તેમને શાંતિ રખાવવામાં મદદગાર થવું. ટીખળ કરીને - વિનોદ કરીને દિવસમાં તેમને વારંવાર હસાવવાં. બેબીને તમે સમજણ પાડી તે ઘણું સારું કર્યું. ભાઈને ભણતરમાં આપણે વારંવાર પૂછ્યા કરવું. એવડાં બાળકોમાં અત્યારના જીવનનો ગાળો રમવાનો અને આનંદ કરવાનો છે. માટે, તેને સમજાવી સમજાવીને થોડો થોડો અભ્યાસ કરાવવામાં પ્રેરાવવો. તેનામાં અમુક પ્રકારના સંસ્કારો છે, નહિતર તો ઘણાં છોકરાં મારી પાસે આવે છે, પરંતુ તે બધાં કંઈ પંખો નાખવા બેસી જતાં નથી. કુરુક્ષેત્રમાં આ વખતે તે મને પંખો નાખતો હતો અને તે પણ કોઈના કહ્યા કારવ્યા વિના, પોતાની મેળે કરતો હતો. તે તમારી જાતે જોયેલી હકીકત છે, પરંતુ તે નાપાસ થાય તે બરાબર નહિ. માટે, તેને ટકોરવાનો આપણો ધર્મ છે, તે જાણજો.

ઘણીવાર આપણા દિલની ભાવના ઉત્તમ હોય, પરંતુ તેનું પરિણામ ઉત્તમ ના આવે, તેના કારણમાં સામેથી બીજા જીવનો તેનો સ્વીકાર અને તેમાં દિલથી દિલનો સહકાર પૂરેપૂરો ન

મળે તેમ પણ બનતું હોય છે. બહેન બેસતા વર્ષથી નિશ્ચય કરે કે ગુસ્સે થવાના કે ચીડ કરવાના ઘણા ઘણા પ્રસંગો મળે તોપણ શાંતિ રાખવી. □

તા. ૨૪-૧૦-૧૯૫૭

તમારી શુભેચ્છાનો કાગળ મળ્યો છે. બધાંની સાથે સમભાવથી સુમેળથી વર્તતાં વર્તતાં સહન કરવું પડે, તો તે તપ ગણવું. કદાચ અન્યાય થતો લાગે તો ઉદારતા દાખવવી, પરંતુ સદ્ભાવ અને સુમેળને જ મહત્ત્વ આપી જીવવાનું અને વર્તવાનું છે. □

શરીરની સંભાળ

તા. ૩-૧૧-૧૯૫૭

રાજકોટમાં મારા એક જૂના મિત્ર કેન્સરની બીમારીથી પીડાતા હતા. તેમનું શરીર અવસાન પામ્યું. તેમનો તાર આવવાથી મારે રાજકોટ જવું પડેલું. બાબુભાઈને માલૂમ થાય કે જે ડૉક્ટરે પોતે તો પોતાનું કામ કર્યું, પરંતુ આપણે ખાટલામાં બિલકુલ હાલ્યા ચાલ્યા વિના સ્વસ્થ પડી રહીશું અને બિલકુલ હાલ્યા ચાલ્યા નહિ કરીએ અને માથું પણ આમતેમ હલાવીશું નહિ, તો આંખોને ઠીક લાભ થવા સંભવ છે. ઓછામાં ઓછા ત્રણચાર દિવસ તો આપણે તેમ કરવું જ જોઈએ. ખાવાની અંદર બને તેટલું સાદું અને પ્રવાહી લેશો કે જેથી પચવામાં વાંધો ના આવે અને દસ્ત વગેરે સરળતાથી થાય. દસેક દિવસ ખાવાપીવામાં સાચવો તો આંખને સારું થવામાં તે બધું મદદગાર થઈ પડે. થોડામાં થોડું ખાવું અને તે પણ પચી જાય તેવું પ્રવાહી રૂપનું. દસ દિવસ જાણે કે ઉપવાસ કર્યા હોય તેમ માનવું. અને એનાથીયે વધુ જરૂરનું તો એ છે કે મનથી હંમેશાં રાજીરાજી, આનંદી આનંદી અને પ્રસન્નચિત્ત રહેવું. જેટલું

આનંદી રહેવાય તેટલું વિશેષ ઉત્તમ, પરંતુ જોરથી હસવું કરવું નહિ. □

માંદાની સંભાળ

tl. ૪-૧૧-૧૮૫૭

બાબુભાઈને કહીએ કે ખાટલામાં પડ્યાં પડ્યાં હરિસ્મરણ કર્યા કરજો. આવો નિરાંતનો લહાવો ફરીથી મળવાનો નથી. નટવરભાઈને અને લલિતાબહેનને વિનંતી કે અમારા બાબુભાઈને આનંદ કરાવજો. ખાવાનું ઝાઝું આપશો કરશો નહિ અને પચી જાય તેવું પ્રવાહી આપજો. ભૂખની બહુ બૂમ મારે તો કોઈ ફળનો રસ આપજો. રોજ દસ્ત સાફ ઊતરે તેની કાળજી રાખજો અને તેમના શરીરને હાલમડોલમ ના થવા દેશો. બાબુભાઈને માલૂમ થાય કે થોડાક દિવસ કષ્ટ વેઠજો અને માથાને ભૂલેચૂકે પણ આમતેમ ફેરવ્યા કરશો નહિ. ખાવામાં બહુ કાળજી રાખજો. આમાં પેટ જેટલું હળવું હોય તેટલું ઉત્તમ. માટે, કૃપા કરીને હવે પાંચ છ દિવસ સાચવવાના છે. નટવરભાઈને માલૂમ થાય કે તમે વૈદની દવા ચાલુ રાખજો. અને બીજી એક સૂચના છે કે રોજ દસ્ત સાફ આવે તેને માટે સવારમાં વહેલા ઊઠીને રોજ છ આની ભાર હરડે લઈ લેવી, અને તેના પર ગરમ પાણી પીવું. અમારા બાબુભાઈને તમે બે જણ થઈને ગમ્મત કરાવજો અને ટોળટપ્પા કરતાં રહેજો. એ બને તેટલા વધારે આનંદમાં રહે તે ઘણું જરૂરનું છે. □

tl. ૬-૧૧-૧૮૫૭

હવે, તમને પડખું ફેરવવાની રજા મળી છે, તે જાણ્યું છે. દાકતર તો શીરો કે એવું કશું ખાવાનું કહે, પરંતુ પડ્યા રહેવાનું હોવાથી તે પચે નહિ અને તેથી ગેસ થાય. જો ગેસ થતો હોય તો ઊંનું પાણી પીવાનું રાખજો અને વધારે ગેસ

થતો હોય તો સોડા પણ પિવાય. ખાવામાં પણ ઓછું ખાવું. હાલમાં વધારે તો નહિ. હરતાં ફરતાં થઈ જાય ત્યારે જે ખાવું હોય તે ખવાય. આવો નિરાંતનો સમય મળ્યો છે અને ખાટલે સૂવાનું છે, તો વધારેમાં વધારે હરિસ્મરણ કરજો. ◻

તા. ૯-૧૧-૧૯૫૭

ભાઈ બાબુભાઈને માલૂમ થાય કે હજી એક મહિના સુધી કૃપા કરીને તમારે બહુ જાળવવાનું છે. આંખને કોઈ જાતની તકલીફ ન પડે તેમ કરવાનું છે અને મન શાંતિ અને પ્રસન્નતામાં રહે તેવું ખાસ ગોઠવવાનું છે. આંખનો ઉપયોગ ના થાય તેવી રીતે વેપારના કામકાજમાં રસ લેવો. અને આ સૂચના બરાબર તમારે પાળવાની છે. એમાં મીનમેખ ફરક પડવા દેશો નહિ. અને હવે જેમ ભૂખ લાગે તેમ ખાવાનું રાખજો. તોપણ તેલમરચું જેમ ઓછું હોય તેમ સારું. સુરતમાં તેલ-મરચાંનો ઉપયોગ વધારે. માટે, આ ખાસ લખ્યું છે. પચી શકે તેમ હોય તો ઘી પણ હવે લઈ શકાય. આંખે મોતિયાનું ઓપરેશન પૂરેપૂરું સફળ થયું અને દેખી શકાયું છે, તે જાણી રાજી થયો છું. અમારા નટુભાઈ ભલેને તમારા સગાભાઈ રહ્યા પરંતુ તેની સાથે આપણે ખરેખરી દોસ્તી બાંધવાની છે. ભાઈબંધની સાથે જે દિલ ખુલ્લું થાય અને ઉમળકાથી બધી વાતો થાય અને તેવા સંબંધમાં એક પ્રકારનો ઉમળકો પ્રગટે છે, તેવું આપણે તેમની સાથેનો સંબંધ બાંધવાનો છે. ◻

કુબેરદાસને અંજલિ

તા. ૧૨-૧૧-૧૯૫૭

જત, અહીં નડિયાદમાં ગઈકાલે ભાઈ કુબેરદાસ હાર્ટએટેક થવાથી દેવલોક પામ્યા છે. તેથી, હાલમાં કશું લખી શકું તેમ નથી. આ ૧૫ દિવસમાં ભગવાને મારાં ત્રણ સ્વજનોને

બોલાવી લીધાં. એક રાજકોટના વજુભાઈ. બીજા નડિયાદમાં મણિભાઈ. ત્રીજા કુબેરદાસ. ભાઈ કુબેરદાસ વડે તો આશ્રમ ચાલતો હતો. હવે પ્રભુ ઈની કૃપાથી એવી સગવડ જે અમને અપાવશે તે ખરો. અમારી દેખભાળ, સંભાળ અને કાળજી ભાઈ કુબેરદાસ જેટલી લેતા હતા તેટલું તો અમારાથી પણ બનતું ન હતું. □

તા. ૧૯-૧૧-૧૯૫૭

નડિયાદના ભાઈ કુબેરદાસના સ્મરણાર્થે નવું મૌનમંદિર જે થાય છે, તેના કુંભવિધિના પ્રસંગે તમારાથી હાજર અહીં ના રહી શકાય તેનો કશો વાંધો ના હોય. તમારી ભાવના જો તે માટેની હોય, તો તે હાજર રહેવા તુલ્ય છે. તમારી ભાવના પ્રતિદિન વધ્યા કરે અને સદ્પ્રવૃત્તિમાં તમો મદદગાર વિશેષ ને વિશેષ થાઓ, તો તે જીવનના કલ્યાણની હકીકત છે. જીવનનિર્વાહ માટે પ્રવૃત્તિ તો કરવી જ પડવાની, પરંતુ તે તો નર્યો સ્વાર્થ ગણાય. એટલે જીવનનિર્વાહની પ્રવૃત્તિની સાથે સાથે સદ્પ્રવૃત્તિની બાબતમાં આપણા પોતાના જીવનનિર્વાહની પ્રવૃત્તિમાંથી જેટલો સમય, જેટલું કામ, જેટલી તકેદારી કાળજી, ઉમંગ, ઉત્સાહ અને સ્વાર્પણ વગેરે બધું રાખીએ છીએ અને તેને પોતાનું જ ગણીએ છીએ, તેવી જ રીતે જો આપણે સદ્પ્રવૃત્તિમાં પરોવાયેલા રહીએ તો આપણે જીવનના કલ્યાણની બાબતમાં બહુ આગળ વધી શકીએ. માટે, આ હકીકત લક્ષમાં રાખવાની જરૂર છે.

આંખની સંભાળ રાખશો. આંખને મુદ્દલે શ્રમ હમણાં પણ દેશો નહિ. લલિતાબહેનને દિવસમાં કેટલી વાર હસાવો છો તે લખજો. પતિપત્નીએ હંમેશાં મીઠો વિનોદ કર્યા કરવો જોઈએ

કે જેથી તેઓ બંને પરસ્પર હસતાં રહી શકે. કોઈ પણ પ્રકારનો મન પર બોજો પ્રગટવા દેવો નહિ. અને હંમેશાં શાંતિ અને પ્રસન્નતા જળવાઈ રહે તેમ વર્તવાનું છે. ◻

સહકારનું મહત્ત્વ

તા. ૨૪-૨-૧૯૫૮

આપણા કુટુંબના બધા ભાઈઓ તથા પેઢીમાં કામ કરનારા બધા એકઠા થયેલા બધાંને મારો આ કાગળ પ્રેમથી વંચાવજે.

આ કાળ કઠણ છે અને મુશ્કેલીવાળો છે. તેથી, પેઢીમાં કામ કરવાવાળા આપણે બધા ભાઈઓ પેઢીનું હિત દિલમાં દઢાવીને પેઢીને માટે એકદિલ થઈને ખૂબ ઉત્સાહથી કામ કરીશું અને આપણે બધાં એકબીજા સાથે સુમેળથી, સંપથી અને સદ્ભાવથી વર્તવાનું રાખીને એકબીજાનું આડુંતેડું ભૂલી જઈને બધાંની સાથે ખભેખભો મીલાવીને જો ખરેખરા દિલથી કામ કરીશું તો આપણે ટકી રહીશું. અત્યારનો કાળ એવો છે કે આપણા દિલમાં જો ભંગાણ પડ્યું તો એટલું કામ કથળવાનું એ નક્કી જાણજો. આપણા બધાંના દિલ એક થવાની ઘણી ઘણી જરૂર છે. પેઢીનું હિત કેમ કરીને વધારેમાં વધારે સારી રીતે સચવાય અને બે પૈસા વધારે રળાય તેમાં જ આપણા બધાંનું દિલ જો લાગેલું રહે, અને પેઢીમાં કામ કરતા આપ સૌ ભાઈઓ કોઈ પ્રકારની હુંસાતુંસીમાં ના પડી જતાં પ્રેમથી સહકાર આપવાનું શીખીશું તો સારી વાત થવાની છે. આટલી મારી ઉપર લખેલી હકીકત આપણે બધા ભાઈઓ પ્રભુકૃપાથી લક્ષમાં રાખીશું તો પ્રભુકૃપાથી પેઢીનું કામ સારું ચાલશે. તમારો થોડોઘણો દાણો પેટમાં પડ્યો છે. એટલે તે દાણો પ્રભુકૃપાથી આમ બોલાવે છે. માટે, કૃપા કરીને મારી આ લખેલી હકીકતને કાન બહાર કાઢી ના નાખતાં પ્રેમથી દિલમાં રાખીને પ્રેમથી

વાંચશોજી. □

(અભ્યાસ કરતા બાલ મિત્રને)

તા. ૨૪-૬-૧૯૫૮

તારો કાગળ મળ્યો છે. ઘરમાં કોઈ બોલે તે તારાથી સહન થતું નથી, અને તને ખૂબ ગુસ્સો આવે છે અને બધાંની સામે થઈ જાય છે. આ બધું તેં સાચું લખ્યું તેથી રાજી થયો છું, પણ આપણાથી ગુસ્સો તો ના થાય. ગુસ્સો ના થાય તેવો પ્રયત્ન કરતો રહેજે. રોજ બરાબર વાંચજે. કામ જે સોંપાય તે તો કરવું જ જોઈએ. આપણે કામ જો ના કરીએ તો પછી આપણું કામ કોણ કરવા આવશે ? મારી આબરૂ તો તારા હાથમાં છે. હવે તો તું મને તારજે કે બુડાડજે. કૃપા કરીને મારું કહ્યું માનજે. ગુસ્સે ના થઈશ અને કોઈના સામું ના થઈ જતો. કામ કરજે અને વાંચજે. □

નારીભાવના

પ્રિય બહેન,

તા. ૧-૭-૧૯૫૮

આજે ગુરુપૂર્ણિમા છે. અમારા ઘરની અને બધાંની તું જ ગુરુ છે. તું અમને સાચવે છે અને અમારું પોષણ પણ તું જ કરે છે. તું અમારું આડુંઅવળું કશું દિલમાં રાખતી નથી. છોકરાંની ભૂલ તો તું જતી કરે, ક્ષમાવાળી છે. સ્ત્રીને ધરતી કહેલી છે. ધરતી કેટકેટલું સહે છે. છતાં તે ધીરજવાન છે. તેવી રીતે અમને તું જોજે. અમે બધાં છોકરાં તો સાવ નાદાન છીએ. તારી સામું પણ બોલી નાખીએ છીએ. છતાં તું અમારા પર વહાલ કરે છે !

તું એમ ના સમજીશ તું એકલી છે. તારી સાથે આ મોટા છે જ, તેનું તું સ્મરણ કરજે અને દિલમાં રાખજે તો તને પૂરી

સમજણ પડી જાય અને તને તે અશાંત કે દુઃખી થવા ના દે.
આનંદમાં રહેજે. □

પ્રિય બહેન,

તા. ૯-૭-૧૯૫૮

તારી બે લીટી વાંચી. આંખમાં આંસુ આવી ગયાં. બાબુભાઈની ભેટ મને મારા ભગવાને કૃપા કરીને આપી છે. એનું વહાલસોયું દિલ તું સમજજે. તારામાં કંઈ જેવી તેવી શક્તિ છે એમ ના માનતી. તું કૃપા કરીને 'તારે માથે કોઈનો હાથ નથી' એમ માનીશ નહિ. જેમ મને બાબુભાઈ વહાલા છે તેમ તું પણ છે. તને અટવાયેલી અશાંતિમાં અને ક્રોધમાં જોતાં મને શું શું થતું હશે ? કૃપા કરીને જરા શાંતિ રાખજે. અશાંત થયા કરવાથી અને ગુસ્સે થવાથી નુકસાન આપણને પોતાને થાય છે. તને વધારે શું લખું ! તને એવું થાય ત્યારે તું મોટાનામાં દિલ પરોવજે અને એની પ્રાર્થના કરજે. મોટાનું શરીર તે 'મોટા' નથી. શરીર તો માત્ર એને દિલમાં પ્રગટાવવા માટેનું સાધન છે. બાકી, તારે કદી પણ ગભરાવું નહિ. તું એકલી નથી. તો મારી તને પ્રાર્થના છે કે તું મને તારી સાથે ને સાથે રાખજે. કોઈ વાતે મનથી દુઃખી ના થઈશ. □

સુમેળભાવના

(બાલ મિત્રને)

તા. ૨૨-૭-૧૯૫૮

મારા વિશે તને સ્વપ્નું આવ્યું તે સારી વાત છે. ભાઈ ! તું મારો દોસ્તદાર થયો અને તારાથી આડુંઅવળું થાય તો તો મારી લાજ ગઈ ગણાય. મોટાનો દોસ્તદાર થઈને જો તું સુધરવાનું જલદી નક્કી ના કરે તો મારાથી બેસી કેમ રહેવાય ? મારા પર તારી રજા વિના હું કશું પગલું નહિ લઉં. નિરંજનાને

તું પજવતો નથી અને તેને વહાલ કરે છે, તે જાણીને બહુ રાજી થયો. વહાલા ભાઈ, તું જો બાને રાજી રાખે, એને આનંદ આપે તો તો હું ઘણો ઘણો રાજી થાઉં. અને બાને કેટલું બધું સારું લાગે ! પરંતુ હજી જોઈએ તેવું તું લેસન કરતો નથી. હવે તું વાડામાં જતો નથી તે ઘણી સારી વાત થઈ. મને તો શ્રદ્ધા છે કે તું જરૂર સુધરવાનો અને સારો થવાનો અને ભણવામાં પણ હોશિયાર થવાનો. □

અવગુણ ટાળવા

(બાલ મિત્રને)

તા. ૨૮-૭-૧૯૫૮

આપણામાં જે અવગુણ હોય અને કુટેવ હોય, તે જો સુધારીએ નહિ અને સારા થવાને મહેનત ના કરીએ, તો આપણે માણસ ના કહેવાઈએ. હવે, તારામાં કોઈ કુટેવ ના રહી જાય તેની કાળજી રાખજે. નહિતર ઘણા બધા લોકો તારી મશ્કરી કરશે. તને મેં પેન અપાવી છે, તે એટલા માટે કે 'મોટા' તને યાદ આવે અને તેથી તારાથી કશું ખોટું થાય નહિ. તું બહેનો સાથે પ્રેમથી વર્તવાનું લખે છે, એ ઘણી સારી વાત છે. કોઈ આપણને કામ સોંપે તો એકદમ આપણે ના, ના પાડી દેવી. અને બા કામ બતાવે તો તો તે કરવું જ. જો તું મારો ખરેખરો દોસ્તદાર હોય અને તને મારા માટે વહાલ હોય, તો તારે મારું કહ્યું કરવું જોઈએ. દોસ્તદારનું કહ્યું ના કરીએ તો પછી દોસ્તી શાની ? અને પહેલા નંબરે પાસ થવા જેટલું તું વાંચતો નથી. માટે, કૃપા કરીને બરાબર તું વાંચજે.

વહાલી બહેન ! તું મને કાગળ લખે છે, તે ઘણું ગમે છે. ભાઈને તો મેં એક પેન અપાવી છે ! અને તારી કનેથી તે કેમ લઈ લે ? મેં એને તારી પેન પાછી આપી દેવાને લખ્યું છે.

તને પેન પાછી ના આપે તો તું મને જરૂર લખજે. તું ઘરનું કામ કરે છે અને બાને બનતી બધી રાહત આપે છે અને સાથે સાથે અભ્યાસમાં ધ્યાન આપે છે, તે જાણી બહુ રાજી થયો છું. બધાંને બોલાવજે. આ વખતે તારે પ્રથમ નંબરે પાસ થવાનું છે. માટે, તું બહુ મહેનત કરજે. □

સ્મરણની શક્તિ

પ્રિય બહેન,

તા. ૧-૮-૧૯૫૮

છોકરાંનું કામકાજ તારે પહોંચે અને રસોઈ વગેરે બધાંની કરવાની રહી અને નાનાં છોકરાં પણ રહ્યાં એટલે તારે હાલાકી તો પહોંચે, પરંતુ નિરંજના તને મદદ કરે તેવી છે. અને બાબુભાઈ જેમ છોકરાંની સાથે ઠંડક રાખીને વર્તે છે તેવી રીતે બધાંની સાથે શાંતિ રાખવી. તું અકળાઈ જાય છે તેથી મને પંચાત થાય છે. ભગવાનનું નામ જેટલું તું લેશે તેટલું તારા માટે બહુ ઉત્તમ છે. અને તેથી તને ઘણી નિરાંત અને હળવાશ રહેશે.

મનની સ્થિરતા નથી જળવાતી તેનો કશો વાંધો નથી. આપણે ભગવાનનું સ્મરણ કર્યાં કરવું. અને તેમાં જેટલો વધુ સમય લેવાય તેમ કરવું. ધ્યાન અને સાધના જેટલાં ઉપયોગનાં છે તેટલું જ ભગવાનનું સ્મરણ ઉપયોગી છે. ભગવાનની કૃપાથી તમારામાં મારાથી જેટલો ભાવ રખાય છે તેટલો રાખું છું. મારા ગુરુમહારાજની શક્તિથી અને તેમના આશીર્વાદથી અને ભગવાનની કૃપાથી એટલું તો ચોક્કસ કહી શકું છું કે જે જીવ મારી સાથે રાગ કરશે, મોહ કરશે, પ્રેમ કરશે તે તે જીવની ઉચ્ચ ગતિ થવાની છે. તેટલી વાતની મને ખબર છે.

આપણે આપણી જાતને ઓળખવા માગીએ તો જરૂર ઓળખી શકીએ. આપણાથી કોઈનું બૂરું થાય નહિ. કોઈને

વિશે ખોટું આપણા દિલમાં પેસે નહિ. બધાંના વિશે સારો ભાવ આપણા દિલમાં જાગે અને પ્રભુકૃપાથી કોઈ દુખિયારાને મદદમાં આવતા રહીએ અને સાથે સાથે ભગવાનનું નામ લેતા રહીએ. મદદ તો છે જ, તે જાણજો. □

દંપતીવહેવાર

તા. ૨૨-૮-૧૯૫૮

બહેનને અકળાઈ જવાનું બન્યું પણ તમે તો શાંત જ રહ્યા હશો એમ માનું છું. તમારા બે જણામાંથી કોઈ એક જ્યારે અકળાઈ જાય ત્યારે બીજાએ શાંત રહેવું. એવો નિયમ તમે બંને કરો એવી વિનંતી છે. રોજ રાત્રિના તમો 'તુજ ચરણે'ની પ્રાર્થના કરો છો, તે નિયમ ચાલુ રાખજો. બીજા કોઈને તેમાં બેસવાને માટે આપણે આગ્રહ કરવો નહિ અને રાત્રિનો પ્રાર્થનાનો નિયમ તમારે ચાલુ જ રાખવો. અને રોજ સવારના પણ નાહી ધોઈને છ થી સાતનો જે નિયમ તમે કર્યો છે, તે વ્રતને પણ ચીવટાઈથી વળગી રહેજો. □

સદ્ભાવભર્યું વર્તન

તા. ૨૩-૮-૧૯૫૮

ધંધાપાણીની બધી હકીકત જાણી. નંદરબારમાં જુવાર ભરી છે, તે પણ હકીકત જાણી. સુરતના કામની હકીકત પણ જાણી. વેપારમાં તો ચડતિર થયા જ કરે. આપણા મૂળ ધંધાથી જે બીજા નાના ધંધા થતા હોય તેમાં કદી નિરાશ ના થવું. કોઈક વખતે તે આપણને જરૂર ફાયદો કરી આપશે. સરવાળે તો લાભ છે. એટલું જ નહિ પરંતુ દર વર્ષે પણ તેમાં કશી ખોટ આવવાની નથી. વળી, આપણા ભાગીદારો ઘણા છે અને તેમનાં છોકરાં પણ છે. એટલે તે બધાંને કામધંધે વળગાડવાને માટે આવા બીજા જે ધંધા છે, તે પણ ખાસ જરૂરના ગણાય. કૃપા કરીને બધાંની સાથે આપણા દિલનો સદ્ભાવ જાગે અને

જેટલું વધુમાં વધુ પ્રેમથી વર્તવાનું બને તો આપણે બધાં જ પ્રેમથી, સંપ અને સદ્ભાવથી સાથે રહી શકીએ. □

તા. ૧-૯-૧૯૫૮

તમે રોજ રાત્રે અને સવારે નિયમિત પ્રાર્થના અને હરિસ્મરણ કરો છો, તે વાંચીને રાજી થયો છું. તમારા જીવનમાં જે કંઈ પલટો આવ્યો છે, તે મારે લીધે છે તેવું કશું નથી. એને પ્રભુકૃપા સમજવી. ઘરમાં વાતાવરણની ઉગ્રતા હોય તે વેળા પણ મનમાં શાંતિ અને પ્રસન્નતા ટકે તેવો જાગ્રત પ્રયત્ન કરવો. આપણે જેમ અજ્ઞાન છીએ તેમ પત્ની પણ તેમ હોય. આપણને જેમ પત્નીને કહેવાનો અધિકાર, તેમ પત્ની પણ આપણા ઉપર તડૂકી શકે. ત્યારે આપણને ખોટું ના લાગવું જોઈએ. તમે સુમેળ અને પ્રેમથી વર્તવાને સદાય મંડ્યા કરો છો તેવી તમારી વર્તણૂક મને જરૂર ગમે છે. બને ત્યાં સુધી આપણાથી ગુસ્સે ના થવાય તો ઉત્તમ. કોઈક વખત હેતુપૂર્વક તેમ કરવું પડે તો જરૂર તેમ કરવું ખરું, પણ દિલમાં તે કાળે જેના પ્રત્યે તેમ કરવાનું બને તેના પરત્વે ઘણો ઘણો પ્રેમભાવ પ્રગટેલો રાખવો. □

જન્મદિન

તા. ૨-૧૦-૧૯૫૮

આપણા સમાજમાં જન્મદિવસનું અમુક પ્રકારનું મહત્ત્વ ગણાય છે. એનું કારણ શરીરથી જ જે તે કંઈ બધું થાય છે. અને શરીરને લીધે જ જેમાં ને તેમાં સમજણ પણ પડે છે અને વિકાસ પણ થાય છે. એવા શરીરનું મહત્ત્વ જો ખરેખરી રીતે આપણા દિલમાં ઊગી જાય તો શરીરથી યોગ્ય કામ લેવાની કળા પ્રભુકૃપાથી ઊગે. અને એટલા માટે જ શરીરનું મહત્ત્વ જીવનમાં ઉગાડવાને માટે આવી રીતની પ્રથા સમાજમાં પ્રચલિત છે. □

પુરુષાર્થ

તા. ૪-૧૨-૧૯૫૮

જત, તમારો અડાલજથી લખેલો તા. ૩-૧૨-૧૯૫૮નો કાગળ આજરોજ મળ્યો છે. હરિનું સ્મરણ એ જ જીવન છે. અને એ જીવનને પ્રગટાવવાને મથવું, એનું જ નામ સાચો પુરુષાર્થ છે. આનાથી બીજી જાતનો પુરુષાર્થ એ ‘પુરુષાર્થ’ નામને યોગ્ય નથી.

‘પ્રકૃતિના જોર આગળ ટકાવી રાખવાનું મારું શું ગજું?’ એવું તમે તમારા કાગળમાં લખ્યો છો. આપણાં નિશ્ચયબળ હોય અને દૃઢ મક્કમતા હોય તો આખરે તો પ્રકૃતિને પણ નમવું પડે છે. આપણે પ્રકૃતિને પણ નમાવવી જ પડશે. પ્રકૃતિને છે તેવી ને તેવી રાખીને આપણે બહુ આગળ ડગ નહિ ભરી શકીએ. માટે, એ તો ગમે તેમ કરીને નિશ્ચય પ્રગટાવી મરણિયો નિર્ધાર કરીને સ્મરણને જીવતું રાખવાને જ મથવાનું છે, તે વિના બીજો આરો નથી.

જીવનવહેવારનું કર્મ એ જરૂરનું હોવા છતાં, તે કરતાં કરતાં હરિસ્મરણને આપણે મહત્ત્વ આપ્યા કરવાનું છે. અને સંસારમાં આપણે સુમેળ પ્રગટાવવાનો છે. જેની સાથે આપણે રહેવાનું છે, તેના અવગુણોનું ચિંતવન કર્યા કરીશું અને તેની ખોડને જ આગળ લાવીશું તો કદી મેળ ખાવાનો નથી. અવગુણ આપણામાં પણ હોય અને સામાનામાં પણ હોય. એટલે અવગુણને જતા કરવાની દૃષ્ટિ આપણે કેળવવાની છે. બીજું કોઈ તે કરે કે ના કરે, પરંતુ આપણે તેમ કરવું. એનું જ નામ સાચું તપ છે. તમે પોતે મારો કહેલો આ માર્ગ પ્રેમભક્તિથી અપનાવશો એવી મને શ્રદ્ધા છે. જે કોઈ જીવ બીજાના અવગુણને વધારે મહત્ત્વ આપે છે અને પોતાના દોષ

અને અવગુણને ગણકારતો નથી, તે જીવ કોઈની સાથે સુમેળ સાધી શકતો નથી. અને આપણે તો સુમેળ સાધવો છે. જગતમાં, જીવનમાં અને સંસારમાં તડ ને ફડ કર્યે જગતનું, જીવનનું અને સંસારનું કદી નભવાનું નથી. આપણે તો સુમેળનો માર્ગ સાધવાનો છે. આ મારો તમને મારા દિલનો ખરેખરો સંદેશો છે. અને તમે તે પ્રેમપૂર્વક એકલા હો તોપણ પાળજો. આ સંદેશો પાળવાને માટે તમારે ઘણું સહન કરવું પડે છે તે હું જાણું છું, પરંતુ આના સિવાય મારે તમને બીજું કશું આપવાનું નથી. માટે, મારા પર પ્રેમ કરજો. □

પ્રકૃતિ

તા. ૫-૧૨-૧૯૫૮

જત, તમારો ગઈકાલનો કાગળ મળ્યો છે. બપોરે લગભગ અડધોપોણો કલાક સુધી તમને હરિસ્મરણ થયું, તે હકીકત જાણી રાજી થયો. ગઈકાલે મેં તમને એક કાગળ લખ્યો છે. તેમાં પ્રકૃતિ વિશે પણ લખ્યું છે. આપણે બધાં પ્રકૃતિના ગુલામ છીએ, તેનો સ્વીકાર કરવાને તૈયાર હોતા નથી. એટલું જ નહિ પરંતુ આપણે પ્રકૃતિના પ્રેરાયેલા જ જે તે બધું કરીએ છીએ. તેનું યોગ્ય પ્રકારનું ડંખતું ભાન આપણને જાગતું નથી. જો આપણે ભગવાનના નામના સ્મરણનો અભ્યાસ સતત એકધારો ચાલુ રાખ્યા કરીશું અને બધા મળેલા જીવોની પ્રકૃતિ અને સ્વભાવની સાથે સુમેળ અને સદ્ભાવ જ્ઞાનપૂર્વક જીવતો જાગતો કેળવવાનું રાખ્યા કરીશું તો આજ નહિ તો કાલ આપણે પ્રકૃતિના ગુલામ મટી જવાના છીએ. સંસારમાં, જગતમાં અને જીવનમાં અનેક જુદી જુદી જાતની પ્રકૃતિ અને સ્વભાવવાળા જીવોની સાથે આપણું મળવાનું તો થવાનું જ અને એવી વેળાએ જો તે તે જીવોનું આડાઅવળાપણું જોવાનું બન્યું, તો

આપણે પોતે જ વધારે ને વધારે અશાંત થવાના. એટલે આપણી પોતાની શાંતિની ખાતર આપણે બીજા કોઈની પ્રકૃતિ તરફ લક્ષ રાખવાનું નથી. કદાચ લક્ષ થાય તોપણ સમજી સમજીને તેમાંથી મનને હઠાવવાનું છે. એટલી વાત તમે મનમાં નક્કી કરી રાખશોજી. જો આટલું કરી શક્યા તો ઘણું કરી શક્યા છો એમ જરૂર માનજો. કોઈ પણ ઉપાયે શાંતિ અને પ્રસન્નતા ગુમાવવી આપણને પાલવે તેવી નથી, તેનું ભાન કૃપા કરીને જીવતુંજાગતું રાખજો. હરિસ્મરણ કર્યા કરશો. ◻

મુક્ત થવાની રીત

તા. ૯-૧૨-૧૯૫૮

સામાનો દોષ ના જોતાં અથવા તો સામાના અવગુણ ના જોતાં આપણા પોતાના જ અવગુણ, દોષો અને કુટોવો સમજી સમજીને તેનાથી મુક્ત થવાનો પ્રમાણિક, જાગ્રત પ્રયત્ન કર્યા કરવો તે સાચી સાધના છે. હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં આ બધું આપણે કરવાનું છે. આપણે આપણી પોતાની શાંતિ અને પ્રસન્નતા જો ટકાવવી હોય અને જીવતી રાખવી હોય તો આપણે પોતે સાદાસીધા બધાંની સાથે સદ્ભાવ, આદર, પ્રેમભાવ, સુમેળ આ બધું જીવતુંજાગતું કેળવવું પડશે. જો આપણે આપણા હૃદયથી ખરેખરા કોઈને સદ્ગુરુ માન્યા હોય, તો આપણા પરત્વેના તેના મૂલ્યાંકનમાં આપણને સાચેસાચી શ્રદ્ધા પ્રગટી જવી જોઈએ. જો તેમ થતું ના અનુભવાય તો આપણે દિલથી કરેલા કે માનેલા સદ્ગુરુમાં આપણું દિલ હજી મળવા, હળવા કે ગળવા માંડેલું નથી એમ સમજવું. સદ્ગુરુની સાથે પ્રેમભક્તિથી એકદિલ પ્રગટ્યા વિના આપણું કામ સધાવાનું નથી. જો માનવા તો પૂરેપૂરા દિલથી માનવા અને એવી તાકાત

જો ના હોય તો બહેતર છે, કે આપણે સદ્ગુરુ જ ના કરવા. મારા ગુરુમહારાજનો મને હુકમ છે, કે તારે કોઈને ભ્રમણામાં ના રાખવા. સાચી હકીકત કહેવી. મારા આવા લખાણથી કૃપા કરીને તમે ઓછું આણશો નહિ. સાચેસાચું દિલમાં સમજી શકો અને ગળે ઉતારી શકો તે માટે સ્પષ્ટ લખેલું છે. અને હવે આપણો એવો સંબંધ થયો છે, માટે લખી શકાય. તમે નડિયાદ જરૂર ઊતરશો, કારણ કે તમારી સાથે નજીવો થોડોક સામાન સુરત મોકલાવવાનો છે. □

તા. ૨૪-૩-૧૯૫૯

તમારો કાગળ મળ્યો છે. પ્રભુસ્મરણને રામબાણ ઈલાજ ગણીને તેને પ્રેમભક્તિભાવે વળગી રહેવાનું કર્યા કરશોજી.

હાલમાં બધા લોકો આવ્યાથી વધુ નથી લખી શકતો. કામમાં હોશિયાર બનજો. ચીવટ, કાળજી રાખજો. સહુ કોઈની પ્રકૃતિ સ્વભાવ પારખવાં તો ખરાં પણ તે બધું દિલમાં રાખવું. □

કુટુંબભાવના

તા. ૧૬-૬-૧૯૫૯

આ યુવાનીના ગાળામાં છોકરાંઓને ફરવા કરવાનું મન થાય તે સ્વાભાવિક છે. તમે તથા નટવરભાઈ અને બીજા બધાં યુવાન છોકરાંઓ સાથે સારી રીતે વર્તો છો અને ઉદારભાવના રાખો છો, તે ઉત્તમ વાત છે. એ આશ્રમ માટે સારું કામ કરી શકશે અને તેમનો સહકાર વિશેષ ને વિશેષ મળતો રહેશે. યુવાનિયાઓને ભાવનાથી કરી એમની કદર કરી કરીને તેમને ઉત્તેજન દીધ્યે જવું અને શાબાશી પણ આપવી. તેમનામાં ઉત્સાહ પ્રગટાવવા માટે આ બધું જરૂરી છે. □

બેદરકારી સામે રોષ

તા. ૨૭-૬-૧૯૫૯

આપ સાહેબ શરીરની કશી ચિંતા રાખતા નથી, તે ખરાબ

છે. તમને તો દંડે દંડે લગાવ્યા હોય તોપણ પાર ના આવે. આપ સાહેબના ડહાપણમાં તો જાણે દવ લાગ્યો જણાય છે. દાંત, આંખ અને શરીરને તાવ અને અશક્તિ છે, તેની દવા કરાવવાની ઘણી જરૂર છે. □

સંસારમાં વિવેક

તા. ૩-૭-૧૯૫૯

હમણાં મારું શરીર સારું નથી. એટલે વધારે કશું લખતો કરતો નથી. દીકરીને બધાંનો ત્રાસ છે, ત્યારે તમે શું કરો છો? બધાંને વારતા કેમ નથી? શું ઊભાં ઊભાં તમાસો જ જોયા કરવાનો છે? ખાલી ખાલી મને કહ્યા કરવાથી શો દહાડો વળે? જો નમ્રતાથી કે પ્રેમથી કહ્યે, તે ના માનતા હોય તો પછી કઠણ પણ થવું જ જોઈએ.

તમારા શરીરની સંભાળ તમારે રાખવાની છે. જે તે કંઈ સ્વાર્થમાં જ સમાઈ જતું નથી. □

લોભ સામે સાવધાન

વહાલા નટુભાઈ,

જત, મદ્રાસ બે વેગન માલ મોકલવાનું નક્કી કર્યું છે, તે હકીકત જાણી. ‘લોભે લક્ષણ જાય’ એ કહેવત છે. વેપારમાં મારી સમજણ ઝાઝી ચાલે નહિ, પણ આ સોદો તમે લોકોએ કર્યો તેમાં લાંબી દષ્ટિ પહોંચાડી નથી. આ એક ભારે સાહસ કર્યું છે. કોઈક વખત સાહસ કરવામાં ફાવી પણ જવાય છે, પરંતુ હવે જ્યારે સાહસ કર્યું જ છે, તો મનમાં ડરપોકપણું રાખશો નહિ. અને ‘હાય, શું થશે?’ ‘હાય, શું થશે?’ એવું વિચારવાની બિલકુલ જરૂર નથી. હવે તો આપણો દાવ પાંશરો પડે તેમ વર્તવાનું. પૈસા કઢાવવામાં કાબેલ થજો. હું તો ભગવાનની પાસે બધીએ બાબતની પ્રાર્થના કરું છું. હું તો

એનો વાણોતર છું. એટલે જે કંઈ હકીકત મારી પાસે છે, એ બધી એને જણાવવી પડે. એનાથી કશું છાનું છપનું રાખતો નથી, પરંતુ આ મદ્રાસવાળો સોદો આપણો પ્રભુકૃપાથી પાર પડશે ત્યારે જ મને તો દિલમાં ઠીક લાગશે. મારા જેવાની છાતી તો નબળી પોચી છે. તમે બધાએ ભારે છાતીનું કામ કર્યું છે. એટલે આ બાબતમાં તમે બધા સાવધાન અને જાગતા રહેજો એવી વારંવાર વિનંતી છે. □

સ્મરણ સાથે જરૂરી બાબતો

તા. ૨૧-૭-૧૯૫૯

ગુરુપૂર્ણિમાને દિવસે તમે આખો દિવસ હરિસ્મરણમાં ગાળવાનું નક્કી કર્યું હતું, તે પ્રમાણે જરૂર કરશો. ભગવાનનું સ્મરણ કરતા રહેવું. એના જેવો બીજો કોઈ સહારો નથી અને બીજી કોઈ મદદ પણ નથી. એના જેવી બીજી કોઈ જગતમાં ભારે ઓથ નથી. આ બધું તમે પ્રેમથી ગળે ઉતારજો અને પાકું સમજજો. અને હરિસ્મરણને સાચું જીવન ગણીને એ પ્રમાણે વર્તવાનું સમજી સમજીને કરજો. આ સંસારમાં જે જે જીવ મળેલા છે, તેમની સાથે ભાવભક્તિપૂર્વક, ઉદારતા, મોટું દિલ આપણે રાખવું. બીજાને માટે પ્રેમથી ત્યાગ કરવાનું જેટલું બનશે, તેટલી આપણી શક્તિ વધવાની છે. આપણે સમજી સમજીને બીજાને માટે પ્રેમથી જેટલું સહન કરીશું, તેટલું ખરેખરું બળ મળવાનું છે. □

શુદ્ધિનો યજ્ઞ

પ્રિય બહેન,

તા. ૨-૯-૧૯૫૯

ભાઈ બાબુ મૌનમાં બેસે ત્યારે તે સ્મરણ કર્યા કરે ત્યારે તારે પણ સ્મરણ કર્યા કરવું. અને તું જો પ્રેમથી સ્મરણ કર્યા કરશે તો બાબુને મદદ મળ્યા કરશે. તે ઉપરાંત, આ મૌનસ્મરણયજ્ઞ તો શુદ્ધિનો છે. તેમાં બધો જ કચરો બાળવાનો

સમય સાથે સમાધાન □ ૬૩

છે. એટલે તારે ઘરમાં બહુ સ્વચ્છતા કરવાની છે. છોકરાં સાથે ખૂબ ઉમળકાથી વહાલથી વરતવું. બધાંને વહાલ કરવું, વહાલથી બોલાવવાં. બધાં છોકરાં પણ ઘરમાં આ એકવીસ દિવસના ગાળામાં શાંતિ રાખે અને બધાં હળીમળીને રહે તેવું વાતાવરણ સરજાય તે જરૂરનું છે. તારે અકળાઈ ના જવું. કોઈ આપણું પેટ ધમપછાડા કરે તોપણ તારે પૂરી શાંતિ પકડીને બને તેટલા આનંદમાં જ રહેવું. આ એકવીસ દિવસ દરમિયાન તારે બને તેટલું શાંતિમાં રહેવું અને નામસ્મરણ કર્યા કરવું. આ ગાળામાં તારે ઘરમાં જ રહેવું અને તારે આશ્રમમાં આવવાનું દિલ થાય તોપણ તારે ઘરના કામકાજમાં જ દિલ આપવું અને હરિસ્મરણ કરવું. તું અહીં આવે તો તારા ચારપાંચ કલાક જાય, તે તેટલો વખત તું ત્યાં રહીને જ જો ભગવાનનું નામ લે, તો તે અહીં તું આવે તેના કરતાં ઉત્તમ છે.

તું કોઈ વાતે છોકરાંની મસ્તીથી અકળાઈ ના જઈશ. અને ગુસ્સો ના થવા દેતી. ક્રોધ તો ભંગી છે અને એનાથી આપણે આ પવિત્ર યજ્ઞ જે શરૂ થવાનો છે, તે તો ક્રોધથી અપવિત્ર બની જાય. તારી મદદ વગર ચાલી શકે તેવું નથી. માટે, બહુ જ કાળજી રાખજે. તારા પ્રયત્નમાં હું સાથે જ છું, તે નક્કી માનજે અને આનંદમાં રહેજે.

આ મૌનમાંથી બાબુભાઈ બહાર નીકળે ત્યાર પછી તમારે બંનેએ હવે શરીરનો સંબંધ પૂરો મૂકી દેવો અને શુદ્ધ ભાવથી સંસારમાં વર્તવાનું છે. શરીરના સંબંધને હવે સપૂયો ભૂલી જવાનો છે. □

આશ્રમ પ્રત્યેનું દિલ

તા. ૯-૧૦-૧૯૫૯

શહેરમાં તમારે ઘેર નંદુભાઈને જમવા તેડી જવા એટલે કેટલાક કલાક જાય ! એક તો અહીં આશ્રમમાં બેત્રણ દિવસ

હોય તેમાં આવી રીતે દિવસ જાય તે પોસાય તેવું નથી. આપણે માગણી કરવામાં પણ સમજવું ઘટે. શહેરમાં ને શહેરમાં તે રહેવાના હોય અને તમે તેમ ઈચ્છો તે યોગ્ય ગણાય.

તમારા શરીરની અશક્તિને કારણે મૌનપૂર્ણાહુતિ સમયે હાજર ના રહી શક્યા તેનો હું કદી વિચાર કરતો જ નથી, પણ આપણે પોતે દરેકે તે વિચારવું અને તેનું પૂરું યોગ્ય નિદાન કરવું ઘટે. હજી આશ્રમ પરત્વે કે મારી પરત્વે ખરેખરું પ્રેમભક્તિવાળું દિલ પ્રગટેલું નથી. દિલ જ્યારે પ્રગટે છે ત્યારે માનવી તેને અમલમાં મૂકે છે. તેથી, શરીરની અશક્તિને કારણે નથી અવાતું તે હું માનતો નથી, પણ હજી તેવું દિલ પ્રગટેલું નથી. કામ પણ હોય અને કામને અવગણીને ના અવાયું એમ અનેક વાર કહ્યું છે, પણ જો દિલ હોત તો હાથ પર જે કામ હોય તે કામને સવેળા સારી રીતે પૂરું કરીને પણ જો આવવું હોય તો આવી શકાય. દરેકને સાચી રીતે તેના મૂળમાં પેસી સમજવું.

તમે મોકલ્યું તે મારે શું કરવું? તમારે બધાંએ આશ્રમ ચલાવવાનો છે. તેનું લક્ષ્ય તમારામાં તમોને જાગો એવી પ્રાર્થના. □

દોસ્તીનો હેતુ

તા. ૧૯-૧૦-૧૯૫૯

પ્રભુકૃપાથી તમારું કામ સારું ચાલે છે, તે જાણી રાજી થયો છું. ‘સ્નેહ કરીને આવજો’ અને તમારી સાથે તે બાબતમાં વાત થયેલી, તે તમોને યાદ હશે. અને માલ વધુ ભરાઈ ગયો છે, તે બાબતની વાતચીત નીકળતાં તમારો બધો માલ ખપી જવાનો છે, તેમ પણ પ્રભુકૃપાથી તમોને લેખિત પત્રમાં લખ્યું

છે, તે પણ તમે વાંચ્યું હશે. ભગવાનની કૃપાથી અમારું તો બધું ચાલ્યા કરવાનું છે. અમારે તો ખરેખરું જે જોઈએ તે તો દિલ જોઈએ છે. તે મળતાં બધું મળી રહે છે. બધાંયની સાથે અમે જે દિલથી દોસ્તી કરીએ છીએ, તે આશ્રમને માટે લેવાની ગરજ માટે નહિ, પરંતુ જે જે જીવ અમને મદદ કરે તેની સમજણ અને તેની ભાવના કંઈક કરતાં ઊંચી પ્રગટે અને તેના રાગદ્વેષ મોળા પડે, તે અમારે તો અનુભવવું છે. ઉઘરાણીનું પણ જેટલું પતાવાય તેટલું પતાવજો.

તું તારા કાગળમાં લખતો હતો કે આશ્રમે મૌનપૂર્ણાહુતિવેળા અશક્તિના કારણે ના આવી શક્યો, પરંતુ તારા શરીરની અશક્તિ હતી, તો આટલી લાંબી મુસાફરી કરવાનું અને તે ગાળામાં રખડવાનું બન્યું તેનું શું ? ત્યાં અશક્તિનું કારણ ચાલી શકતું નથી. માટે, અમારી આગળ એવું ખાલી ખાલી ના લખવું કે કહેવું. તારે માટે મને લાગણી કે ભાવના છે. તેની તો તું પણ ના પાડી શકે તેમ નથી.

મારું કે આશ્રમનું કામ કરશો અને તેમાં ખાંખત રાખશો, તો તેથી તમારું કામ બગડવાનું નથી, તેની ખાતરી રાખજો, અને આશ્રમને પૂરેપૂરી રીતે મદદરૂપ થવાને ઉત્સાહિત અને ખંતીલા બનજો. તેમાં તમારો ખરેખરો અને સાચો સ્વાર્થ જળવાવાનો છે. □

જોવા જેવી ફિલ્મ

tl. ૧૪-૧-૧૯૬૦

જત, સુરતમાં ‘Ten commandments’ સિનેમા આવ્યો છે, તે જોવા જેવો છે. સંત મોઝીઝ જેઓ ઈસુ ભગવાનની પહેલાં અવતરેલા, તેમના જીવનની બધી હકીકત છે. Pre-Biabical History છે. જોવા જેવો છે. લલિતાને તમે

જરૂર લઈ જાશે. નહિ લઈ જાઓ તો પછી આપનું આવી બન્યું સમજવું. □

મૌનનો આરંભ

તા. ૫-૭-૧૯૬૦

આજે પ્રભાતે તું મૌનમાં બેસી ચૂકેલ હશે. અને તે વખતે તારું વહાલભર્યું સ્મરણ મારા દિલમાં કેવું ધબકતું હતું, એ તો હું એકલો જ જાણું છું. તારી ભેટ મને ભગવાનની કૃપાથી મળી છે. તું જાણે છે કે આપણી વચ્ચે જે સગપણ છે, તે આપણા દુનિયાદારી અને સંસારના સગપણ કરતાં કોઈક જુદા જ પ્રકારનું છે. તારી એકેએક પ્રવૃત્તિમાં મને રસ છે, અને તે તો તને અનુભવ છે. ભગવાનની કૃપાથી ભલે બીજાં બધાંને અમે ‘લેનારા’ લાગીએ અને એવું ‘લેવાનું’ બધાંને જણાતું હોય છે, પરંતુ ભગવાનની કૃપાથી જે ‘અપાતું’ હોય છે, તે તો કોઈ જોઈ કે જાણી શકતું નથી. અમે જેમ લઈએ છીએ તેમ ભગવાનની કૃપાથી આપતા પણ હોઈએ છીએ. આ પણ એક સોએ સો ટકા નક્કી હકીકત છે. અને તેની તને સમજણ પણ છે. અને તું કંઈ મામૂલી નાનો શો વેપારી નથી, પરંતુ તારે અને મારે જે દિલની દોસ્તી છે, એટલે મારે તને ખાસ પ્રેમથી અને હક્કથી માગી શકાય કે કંઈ પણ આપે તેની પાછળ આશા અપેક્ષા મુદ્દલે ના હોય તો તે ઉત્તમ છે.

આ વખતનું તારું મૌન બહુ જ ભાવનાવાળું જાય અને તારા દિલમાં મારા પરત્વેની ભક્તિ એટલી બધી પ્રગટે કે જેથી હું ત્યાં ના હોવા છતાં તું મારાં દર્શન કરી શકે, તો તને ઘણો ઘણો આનંદ થાય. માટે, આ વખતે તું ભાવના અને લાગણી ‘મોટા’ પરત્વે ઊભરાવી ઊભરાવીને તારું દિલ મોટામાં

જ પૂરેપૂરું પરોવાઈ જાય તેવો ખૂબખૂબ જીવતોજાગતો એકધારો પ્રયત્ન કરજે. હું તો તારી સાથે જ છું. એમ નક્કી માનજે. આ કંઈ ખાલી લખવા ખાતર લખેલ નથી. એનો તને અનુભવ થાય ત્યારે જ મારી વાત તને સાચી સમજાય. આનંદમાં રહેજે.

નિશ્ચયનું બળ

tl. ૮-૭-૧૯૬૦

વહાલા બાબુભાઈ, તમારો ૫/૭નો કાગળ મળ્યો. તમારો અને મારો મેળાપ એ તો ભગવાનની કૃપાનો સંબંધ છે. જે નિશ્ચય કરીએ તે નિશ્ચયને પ્રેમભક્તિથી સરેશની જેમ વળગી રહીએ તો જ આત્મબળ આપણામાં કામ કરતું બની શકે. નિશ્ચય કરીને જે નિશ્ચયને વળગી રહેતો નથી તેવો જીવ તો વિશેષ ને વિશેષ લૂલો બન્યા કરે છે. દિલની ભાવનાને ટકાવી રાખવાને પણ નિશ્ચયબળની જરૂર. એવા હૃદયના નિશ્ચયબળ વિના વિશ્વાસ અને ભરોસો પણ ટકી ના શકે. જેનામાં નિશ્ચયબળ ના હોય તેવા જીવમાં વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા કપૂરની વાસની જેમ ઊડી જાય છે. અને આ મૌનગાળામાં તમે પ્રભુકૃપાથી જેને માન્યા છે, તેને દિલમાં દિલની ભાવનાથી વિશેષ ને વિશેષ જીવતો કરો. અને તેનામાં રાચવાનું કર્યા જ કરો. અને બહાર નીકળ્યા પછી તે અભ્યાસને કેળવી કેળવીને વધુ ને વધુ સજીવન કર્યા કરો, તો જેને માન્યા હોય તેની ચેતનાની મદદ હૂંફ-ઓથ આપણને લાગ્યા કરે.

ખૂબ આનંદમાં રહેજો. આજે ગુરુપૂર્ણિમા છે અને કેટલાં બધાં સ્વજનો દિલમાં એક પછી એક ડોકાય છે. આજે કેટલાંકનાં સ્મરણમાં ઊર્મિ છે, લાગણી છે, ભાવના છે, પરંતુ તેમાં નિરંતરતા પ્રગટી નથી. આપણે તે પ્રગટાવીએ તો કામ પાકે.

સમય સાથે સમાધાન □ ૬૮

ભાવનાથી જે જીવે છે, તે ખરું જીવી જાણે છે. એવી રીતે જીવવું એને જ જીવન ગણેલ છે. માટે, મરદ બનજો. □

ભાવનાનાં લક્ષણ

tl. ૧૧-૭-૧૯૬૦

ભાવના જ્યારે દિલમાં પાંગરે ત્યારે તેવી ભાવના કેવું ગજબનું કર્મ કરાવી શકે છે, તેના જોઈએ તેટલા દષ્ટાંત ઈતિહાસ આપે છે. શૌર્યના-ધૂનમાં ચઢેલું માનવીનું દિલ અનેક ઘા પડ્યા હોવા છતાં પણ મેદાનમાં મસ્તીથી ઝઝૂમ્યા કરે છે. એવા એક નહિ પણ અનેક દાખલા છે. મસ્તી પ્રગટે તો કશું મુશ્કેલ લાગતું નથી. ભાવના પ્રગટતાં કોઈ એક પ્રકારની મસ્તી પ્રગટે છે. અને તેની ધૂન એવી તો દિલમાં ફોરે છે કે જેથી કરીને આપણે મુશ્કેલમાં મુશ્કેલ કામને પણ પાર પાડી શકીએ છીએ. એવી ભાવના જો તમને પ્રગટી શકે તો મોટાનાં દર્શન તો ત્યાં છે જ. જેમ મૂર્તિની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા થયા વિના મંદિરમાં તેનાં દર્શન કોઈ કરતું નથી, તેવી રીતે આશ્રમના મૌનમંદિરમાં પ્રભુકૃપાથી અમારા ગુરુમહારાજની ભાવનાની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા અને ચેતનની પ્રતિષ્ઠા ત્યાં અમે શ્રીભગવાનની કૃપાથી કરેલી છે. એમ જે તે દિલમાં ખરેખરી ભાવના જાગે છે, તેને તો ખરેખરો કોઈ અનેરો રંગ જામે છે. અને જેને રંગ જામે છે, તેના નશાની તો શી વાત કરીએ ? માટે, ભાવના પ્રગટાવી પ્રગટાવીને રહ્યા કરજો. □

સ્વજન સાથે શ્રીમોટાનું વર્તન

tl. ૨૮-૭-૧૯૬૦

જત, તમારું ૨૫મીનું કવર મળ્યું છે. આ વખતનું તમારું મૌન પ્રભુકૃપાથી સારું થયું અને ઈની કૃપાથી પાર ઊતર્યું. અને હરિસ્મરણમાં જીવવાની તમને પ્રભુકૃપાથી સમજણ પડવા લાગી છે, તે બધું જાણીને રાજી થયો. ભગવાને તમને તો મને

ભેટ તરીકે આપેલા છે, તે હું તમને કેમ કરીને ભૂલી શકું ? અને તમને તો મારા વહાલા સ્વજન ગણું છું. એટલે જ તમો સાથે કેટલીક વાર કઠણ રીતે પણ વર્તું છું. જેને આપણા પોતાના ગણીએ તેને તો આપણે પ્રેમથી અને ક્રોધથી પણ અને કઠણ વચનથી પણ વર્તી શકીએ. તમે મનમાં કશું લાવતા નથી અને મારા પર પ્રેમ જ ઢોળો છો, તેમ છતાં જો તમને ખરેખરો મારા પર પ્રેમ થઈ જાય ત્યારે તો પ્રેમનો ધર્મ એ છે કે એનું મનન ચિંતવન આપણા મનમાં સતત થયા કરે. અને પ્રેમનું બીજું લક્ષણ આકર્ષણ છે. એવું જ્યારે ખરેખરું દિલમાં દિલથી આકર્ષણ તમને મારી પરત્વે જાગે ત્યારે ખરેખરો પ્રેમ થયેલો સમજવો. અને આકર્ષણ જાગે તો તે કંઈ સમજાયા વિના થોડું જ રહે ? પ્રભુનું સ્મરણ અને જીવનમાં મળેલાં પરત્વેના રાગદ્વેષ મોળા પાડી પાડી બધાંની સાથે સદ્ભાવ, સહાનુભૂતિ, ધીરજ, ત્યાગ કરવો, મોટું દિલ દાખવવું. આ બધું આપણે સમજી સમજીને કર્યા કરવું. એમાં જે ખમવાનું આવે તેને તપ સમજવું. હૃદયના ઉમળકાથી અને પ્રેમથી સહન કરીએ તો જ પ્રેમ જીવે. □

જીવલેણ રોગ

તા. ૧૦-૩-૧૯૬૧

મેનેન્જાઈટીસનો રોગ એ મૂળ ગંભીર ગણાય છે. ડૉક્ટરે આપણને ગભરાવી મારવા એમ કહેલું નથી. તમને બધાંને ફિકર થાય અને અરવિંદને લાગી આવે તે તો અહીં રહ્યે રહ્યે પણ ખૂબ સમજી શકું છું. આમાં આપણે દિલગીર થયે ચાલે તેમ નથી. આપણને જો સાચી લાગણી હોય, તો તે લાગણીનો ઉપયોગ ભગવાનને માટે પ્રાર્થનામાં કરવો જોઈએ. તમે મને રોજની રોજ ટપાલ લખો છો તો જાણવાનું મળે છે. બાબુભાઈને

કમરે દુખાવો ઊપડ્યો છે, એ ગઈકાલની સવારથી વધારે લાગે છે. બાકી, સાચી રીતે તો આવા રોગના કેસ ઘણાખરા FATAL-પ્રાણઘાતક નીવડે. ભગવાનનું રાત્રે સ્મરણ કરે. આપણા ઘરમાં અખંડ સ્મરણયજ્ઞ શરૂ કરો. વારાફરથી બબ્બે કલાક આપીને તે યજ્ઞ ચલાવ્યા કરો. હું પણ મારાથી બનતું તેની કૃપાથી જે શક્ય હશે તે થયે જશે, તે કરીશ. □

મૌન લેનારની સેવા

તા. ૮-૪-૧૯૬૧

મૌનઓરડામાં આપણાં બધાંનો બહારનો અવાજ ના સંભળાય તો ઉત્તમ. એટલા માટે આપણે બધાંએ કાળજી રાખવાની છે. પહેલાં પણ આ રીતે હું અવારનવાર ટોક્યા તો કરતો.

જૂના મૌનમંદિરમાં કોઈ ભાઈ કે બહેન બેઠેલ હોય ત્યારે આપણે ત્યાં ચા પીતાં કે બીજાં કામકાજ કરતાં એકમેક સાથે બોલવું ના થાય તો તે વધારે ઉત્તમ. આ કાગળ તમને બધાંને ઉદ્દેશીને છે. માટે, બધાંને વંચાવજો. અને બધાં તેનો અમલ કડકપણે કરે તેમ મારી નમ્ર વિનંતી છે. □

વહેમો સામે સાવધાન

પ્રિય ભાઈ ચંપક,

તા. ૨૨-૪-૧૯૬૧

માંદગીના અંગે ખોટા વહેમો જે લોકો રાખે છે, તે લોકોમાં સાચી શ્રદ્ધા નથી અને ભક્તિ પણ નથી. એવા લોકો પણ મારી પાસે આવે છે. આવતાં આવતાં ભગવાનની કૃપાથી પરિચય થતાં અને તેમનું દિલ મળતાં જ્યારે ખરેખરી તેમના દિલમાં ભાવના જાગશે ત્યારે સાચી હકીકતવાળાં મારાં વચન તેમને ગળે ઊતરશે. માંદગી વિશેના આવા વહેમોને આપણે નકારવા જોઈએ અને સમાજમાં તેવી વૃત્તિને આપણે પોષણ પણ ના આપવું જોઈએ. આવી વૃત્તિઓને પોષણ આપીને

સમય સાથે સમાધાન □ ૭૧

તેને માનવાની વાત કરે છે, તે બધી ભ્રમણા છે. આ પત્ર જેને વંચાવવો હોય તેને તું વંચાવી શકે છે. □

સન્મુખતા

તા. ૩૧-૭-૧૯૬૧

આ કાગળ તમને મૌનમંદિરમાં મળશે. ભગવાનની કૃપાથી ખૂબ ઉત્સાહથી અને ભક્તિથી નામસ્મરણ, પ્રાર્થના, ભજન અને વાંચનનો સત્સંગ કર્યા કરજો. અને વારંવાર 'મોટા'ને મનની આંખ સામે લાવીને આંખો મીંચીને તેનું સ્મરણ કરજો. અંદરથી કાગળ લખવાની જરૂર નથી. અંદર આનંદ ઉત્સાહથી હરિસ્મરણ પ્રાર્થના વગેરે બધું કર્યા કરજો. □

તા. ૧૭-૭-૧૯૬૨

ગુરુ એ તેનું શરીર નથી. શરીરને જે ગુરુ માની તેને મહત્ત્વ આપે છે અથવા જે શરીરને લક્ષમાં રાખીને તેને જે ગુરુ કરે - માને કે સમજે તો તો તે નર્ચુ અજ્ઞાન. ગુરુ તો અંતરમાં પ્રગટેલી જે ચેતનાશક્તિ હોય તે સાચો ગુરુ. એવા ગુરુ પરત્વેની આપણા હૃદયની સાચી પૂરેપૂરી પ્રેમભક્તિ પ્રગટે અને તેના દિલ સાથે આપણું દિલ હળી, મળી, ભળી અને ગળી જાય ત્યારે-અને તે પણ આપણા પોતાના દિલની તેવી ભાવનાને કારણે-ત્યારે આપણે તેના હાર્દને પામી શકીએ. ગુરુના સ્થૂળ શરીરને કદી પણ ગુરુ માનવાપણું ના હોય. સાચી રીતે તો ગુરુ પોતે પોતાનો જ હોય.

પ્રભુએ કૃપાનો વરસાદ વરસાવી મને જે સ્વજનોમાં સદ્ભાવ-સમભાવ-સાથ હૂંફ-મદદ-ઓથ શુભેચ્છા એ બધું મેળવી અપાવ્યું છે, તેવાં બધાં સ્વજનોનાં સંસ્મરણોથી આજે એ વહાલા પ્રભુની પુનિત કૃપાસરિતનાં સલિલમાં સ્નાન કરી કરી તેના પાવનકારી સ્પર્શનો અનુભવ લીધા કરે, તે આનંદના લહાવામાં અનોખી મસ્તી અનુભવું છું. અને તે કાજે તમો બધાંનો

સમય સાથે સમાધાન □ ૭૨

પ્રેમભાવે હૃદયમાં હૃદયથી ઋણનો સ્વીકાર કરી તે ભાવે પ્રેમથી નમું છું. □

ત્રાટકની મર્યાદા

તા. ૨૫-૭-૧૯૬૨

ત્રાટકનો લાભ સારો તો ત્યારે જ મળે કે મૌનમાંથી બહાર નીકળીને રોજ ને રોજ તેનો એકધારો ચાલુ અભ્યાસ જો થયા કરે તો. આ તો મૌનમાં એટલો સમય થાય તેનો અર્થ નહિ. તમને પ્રકાશનો અનુભવ થાય છે તે ઉત્તમ છે. મોટાનામાં પૂરી ભાવના લાગણી જન્મે તેવું કરવાનું છે.

આજે આવ્યા છીએ ને ટપાલનો ઢગલો છે. બીજાં આવનારાં પણ હોય, એટલે હમણાં કાગળ-બાગળ લખશો નહિ.

ત્રાટકનો સમય લંબાવવાની જરૂર નથી. પોણો કલાક કે બહુ તો કલાક જ કરવું.

જે અંદર હોય તે વાંચ્યા કરજો. □

તા. ૮-૮-૧૯૬૨

મૌનમંદિરમાં તમારો સમય ખૂબ આનંદથી સરળતાથી પસાર થયો તે તો ઉત્તમ થયું, પરંતુ બહાર નીકળ્યા પછી ધ્યાન-ત્રાટક વગેરે આપણે કશું કરી શકતાં નથી અને મૌનમાં બેસીએ છીએ ત્યારે જ તે કરીએ છીએ. તેથી, તેનો લાભ બરાબર ના મેળવી શકાય. એવાં સાધનોનો જો રોજ ને રોજ જીવંત અભ્યાસ થયા કરે તો જ ફળદાયી નીવડી શકે. અને તેમ બની શકે તો સ્મરણ, પ્રાર્થના તથા ભાવના જીવતી રહે અને ભાવનાને સાધન સમજીને તે સાધન જીવતું રહી શકે તેવો અભ્યાસ જે કેળવાય તેવું જરૂરનું ખરું. □

શ્રીમોટાનું અનુષ્ઠાન

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૨૫-૮-૧૯૬૨

બાબુભાઈના કારણે તો મને ચેન પડતું નથી, અને અજંપો

રહ્યા કરે છે. માનસિક અનુષ્ઠાન તો ભગવાનની કૃપાથી શરૂ પણ થઈ ચૂક્યું છે. આશ્રમમાં બે ડૉક્ટર રોજ આવે છે, તેમને તો પૂછી જોયેલું. તેમનો પણ અભિપ્રાય એવો છે, કે આ રોગ FATAL-પ્રાણઘાતક ગણાય. અને પછી આજે તો મારાથી રહેવાયું નહિ અને નડિયાદ શહેરમાં જઈને મારી સાથે ખૂબ અંગત ભાવસંબંધ છે, તેવા એક F.R.C.S. ડૉક્ટરને મળ્યો અને કાગળિયું સ્ટેશને આપેલું તે બતાવ્યું. તેમણે પણ કહ્યું કે આ રોગ બહુ ગંભીર છે. આ રોગની બીજી કશી દવા શોધાઈ નથી. અને કોઈક કેસમાં તો ૨૦/૨૫ દિવસ સુધી પણ દર્દી બેભાન રહે. જેટલા વધુ દિન રહે તેટલું તેવા દર્દીને માટે જીવવાની શક્યતા વધારે. બાકી તો સેંકડે બેપાંચ ટકા બચે તો બચે. મારે તમને સાચી હકીકત લખવી જોઈએ. આ હકીકત જાણીને આપણે હિંમત હારવાની જરૂર નથી. આપણા પોતાના દિલનો વિશ્વાસ અને હિંમત જીવતાં કરવાં. □

દીવાલો દુર્ગની ફાટે તમારી આત્મશ્રદ્ધા જો અને પર્વત કરી દે, મોકળા (પથને) તમારી આત્મશ્રદ્ધા જો.

દિલમાં જે આત્મવિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા છે, તેને આપણે બધાંએ પાકાં કરવાં. તમારા બધાંના દિલનો જો ખરેખરો પ્રેમભક્તિવાળો સહકાર મળે તો મારા પોતાના પ્રાણ પ્રગટે. પ્રભુકૃપાથી ગત દિનથી આગળ કરવાની જરૂર પડશે, તો તે પણ થવાનું. તમારે મને રોજ ને રોજ કાગળ લખ્યા કરવો અને તમારે બધાંએ પ્રાર્થના પણ ઘણી કરવી. મારી લખેલી હકીકત બીજા કોઈને કહેવાની જરૂર નથી. નકામા બીજા લોકો ગભરાય. આજે સાંજે બોતેર કલાક પૂરા થશે. અત્યારે તો એક એક કલાક કટોકટીનો છે. એમનાથી જે બોલાતું હતું તે

બોલાય છે કે કેમ ? ‘હરિ:ૐ’ બોલે છે કે કેમ ? તથા તેમના હાથમાં ચા-દૂધ વગેરે જે આપતા હતા, તે બાબુભાઈ તેમના પોતાના હાથમાં લઈને પી શકે છે કે કેમ ? પેશાબ તેમની મેળે થાય છે ખરો ? દસ્તને માટે એનિમા આપે છે ખરા ? દવા પોતાની મેળે પી જાય છે ખરા ? આ બધાંનો મને ઉત્તર આપજો. કોઈ ગભરાશો નહિ અને બીજાંને ગભરાવા દેશો નહિ. □

ગંભીર રોગનો સામનો

તા. ૨૫-૮-૧૯૬૨

અહીં પણ મેં ડૉક્ટરને પૂછ્યું છે અને તેમની સલાહ લીધી. આ રોગ ગંભીર કહેવાય તેવું તેમનું પણ કહેવું છે. તમો બધાં ભગવાનની પ્રાર્થના કરજો અને હું પણ પ્રભુકૃપાથી માનસિક અનુષ્ઠાન કર્યા કરીશ તે જાણજો. આપણે આત્મવિશ્વાસ રાખીને ભગવાનની પ્રાર્થના કરવી. બાબુભાઈનો કેસ ઘણો ગંભીર છે, તે વાત તો સાચી, પણ તેથી ચિંતા કર્યેથી કશું વળે નહિ. મને કૃપા કરીને રોજ લખતા રહેજો. □

કટોકટીનો કાળ

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૨૬-૮-૧૯૬૨

જત, તમારો શનિવારનો એક્સ્પ્રેસ ડિલિવરીનો કાગળ મળ્યો છે, પરંતુ રવિવારે તેવી ટપાલ શહેરમાં ‘ભારત ભુવન હોટલે’ જ જાય. કોઈ આપણું સગું હોય તો વળી આશ્રમે આપી જાય. બાકી તો મળે નહિ. આશ્રમમાંથી એક છોકરો સવારે દૂધ લેવા શહેરમાં ગયો હતો. એટલે વળી તમારી ટપાલ મળી ગઈ, પરંતુ કુંજરાવવાળા પી.ટી. સુરતથી આવેલા, તેમણે આજે સવારે આવીને ત્યાંની બધી હકીકત જણાવી. અત્યારે તો કલાકે કલાક-every hour-કટોકટીનો છે. ગમે તે રીતે ભગવાન,

બાબુભાઈના દિવસો ખેંચે રાખે તો તો આશા પાક્કી પડે. ભલેને સ્થિતિ કટોકટીની હોય પણ જો દિવસો ખેંચાઈ જાય તો આશા પાક્કી થાય. બાકી, સાત દિન તો ભારે કટોકટીના અને કસોટીના છે. તમારા બધાંયના કરતાં મારી સ્થિતિ તો કફોડી છે. તમને આશ્વાસન પણ હું કેવી રીતે આપું તે પણ મને તો સૂઝતું નથી. આપણને ટકાવી રાખે છે આપણા હૃદયની શ્રદ્ધા. આપણને દરેકને આવો આવો ખરેખરો કટોકટીનો અને કસોટીનો કાળ હોય છે ત્યારે જ ભગવાનને પોકાર પાડવાનું સૂઝે. ભગવાનની કૃપાથી આપણે ગમે તેટલાં કારણો નિરાશાનાં હોય તોપણ આપણે તો આશાના કિરણ ઉપર જ ઝઝૂમવાનું છે. એટલે આશાવાદી જ રહેવું સારું.

આપણા કુટુંબમાંથી સૌથી પ્રથમ ભગવાનની કૃપાની ભેટ મને તો બાબુભાઈની છે. મારે કંઈ કરવાનું છે, તે કોઈને માટે નથી. અને કોઈને બતાવવા માટે પણ નથી, પરંતુ પ્રયત્નથી જ જો કોઈને બચાવી શકાતા હોય તો તો જોઈતું હતું શું ? તેમ છતાં કેટલીક વાર પ્રાર્થનાનો સાદ પણ સંભળાય છે એવો પણ અનુભવ છે ખરો. આપણી મંજુલાને દેખાતું ન હતું અને ડોક્ટરે પણ આશા મૂકી દીધેલી અને નહિ જ દેખાય તેમ કહેલું. તેમ છતાં આજે તે વાંચી શકે છે ખરી. એટલે આપણી પાસે તો જે સાધન છે, તેની આશા રાખીને તેનો ઉપયોગ ત્યાં કરવો અને કદી પણ હિંમત હારવી નહિ અને શ્રદ્ધાને ડગાવવી નહિ. મારે તો બાબુભાઈ જે છે તે છે. એ કંઈ લખવાથી વધારે નથી. તમારે બધાંને તે માજણ્યા ભાઈ ખરા, પરંતુ મારું સગપણ તો કોઈ જુદી જ દિશાનું અને જુદી જ ભાવનાનું.

માટે, કૃપા કરીને જરા પણ હાલી જશો નહિ. લાગણી થાય ત્યારે પ્રભુભજન કરજો. પ્રાર્થના કરજો. રોજ રોજ બાબુભાઈની હકીકત લખતા રહેજો.

બાબુભાઈની શક્તિ ટકાવી રાખવા માટે ડૉક્ટરો બધી સારવાર કરે છે તે જાણ્યું. બાટલા ચડાવવાનો પણ તે જ હેતુ, કારણ કે બહારથી તો ખોરાક લઈ શકાતો નથી, એટલે ખોરાકનું તત્ત્વ સીધું પેટમાં ભળે તથા નાડી અને બ્લડપ્રેશર બરાબર જળવાઈ રહે, એટલા માટે નસ દ્વારા ખોરાક અને દવા આપવાનો હેતુ છે. □

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ, તા. ૨૭-૮-૧૯૬૨

તમે ભગવાનની કૃપાથી ગભરાતા નથી. તેથી, મને ઘણું સારું લાગે છે અને મને પણ તેથી હિંમત રહે છે. તાવ કંઈક ઓછો થયો એટલું સારું ગણાય. વારંવાર પગ ઊંચાનીચા કરે છે અને બેઠા થવાનું કર્યા કરે છે તે સારું નહિ, કંઈક થોડે અંશે તે સંનિપાતનું લક્ષણ ગણાય ખરું. પાઉડર વાંસે અને કમરે લગાવો છો તે સારું છે. વારંવાર ભગવાનનું નામ લે છે. તે તો ડૉક્ટરને અમે પૂછ્યું તો કહે કે તે તેના સબ્કોન્સ્યસ માઈન્ડ(અર્ધ જાગ્રત મન)માં ઊતરેલું હોવાથી તેમ કરે અને બોલે. ડૉક્ટર તો કહે છે કે જો આઠદસ દિવસ દર્દી ખેંચી કાઢે તો પચાસ ટકા આશા વધે ખરી. ભગવાનની કૃપાથી તમો બધાં ખૂબ હિંમત રાખજો. હું જાણું છું કે આપણે ઘોર નિરાશામાં છીએ તોપણ આપણે આત્મવિશ્વાસ દઢાવી દઢાવીને હું તો ભગવાનની પ્રાર્થનામાં જ રહ્યા કરું છું. અત્યારે તો બાબુભાઈનું સ્મરણ એ જ મારે માટે તો ભગવાનનું સ્મરણ છે. બાબુભાઈ તેમના મળતાવડા સ્વભાવથી બધાંને પ્રિય થઈ પડેલા છે, તેની

તો મને ખબર છે. આપણે હોસ્પિટલના ડૉ. એ. ડી. દેસાઈ કહે તેમ જ કરવું. આપણે પોતાની મેળે કરીને બીજા કોઈ ડૉક્ટરને બોલાવવાનું કરી શકાય જ નહિ. કુંજરાવમાં પી. ટી.ને ખબર પડતાં તે ત્યાં દોડી આવ્યા તે બાબુભાઈ પરત્વેનો તેમનો પ્રેમભાવ સૂચવે છે. મારે તો તમો બધાંની હિંમત વડે ટકવાનું છે. માટે, તમે બધાં ખૂબ હિંમત રાખજો અને જ્યારે લાગી આવે ત્યારે ખૂબ પ્રેમથી પ્રાર્થના કરજો. સ્મરણ તો એકધારું ઘરમાં જ કરજો અને મને કાગળ લખતા રહેજો. □

કટોકટીમાંથી બહાર

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ, તા. ૨૮-૮-૧૯૬૨

બાબુભાઈને હજુય મેનેન્જાઈટીસનાં લક્ષણો લાગે છે, તેમ છતાં જોખમ કે ભય હવે નથી, પણ મેનેન્જાઈટીસનો રોગ ગંભીર ગણાય તો ખરો. અને હવે જો બાબુભાઈ થોડાઘણા પણ ભાનમાં આવ્યા હોય તોપણ જો આઠદસ દિન ખેંચી કાઢી શકે તો આપણને સારી નિરાંત મળે. હજી ટ્યૂબ વાટે પેશાબ થાય છે, તે પણ અહીંના કોઈના કહેવા પ્રમાણે ખરાબ ચિહ્ન નથી. આપણે તો પ્રાર્થના કર્યા કરવી.

આજે સવારે કાગળ લખ્યા પછીથી અને તે લખાયો એટલે મને પણ સારું લાગે છે. અને તમારા બધાંની હિંમતથી હું તો તે કાગળમાંના ભાવ પ્રમાણે જ ભગવાનને પોકાર્યા કરવાનો છું. હું જાણું છું કે ભગવાન કંઈ આપણો ગુલામ નથી. તેમ છતાં સદ્જીવનને વિકસાવવાની પ્રાર્થના જો ખરેખરા શુદ્ધ હૃદયથી કરેલી હોય તો બાજી બદલી શકાય. પ્રાર્થનાઓ કરતાં ભક્તિભર્યા જીવનને વિકસાવવા માટે પ્રાર્થનામાં વધારે પ્રાણ ઊગી નીકળી શકે ખરા. ભગવાનની કૃપાથી બાબુભાઈ બચી

જાય અને જીવે અને આપણા બધાંના મુખ હસતાં રહે ત્યારે જ મારા દિલમાં તો ભગવાનની કૃપાની ધન્યતા અનુભવાશે. અમારા દિલમાં તો બાબુભાઈ જે છે તે છે અને એ દ્વારા તમારાં બધાંના દિલનો ભાવ મેળવવા ભાગ્યશાળી થયો છું, તે તો કેમ કરીને ભૂલી શકાય ? તમે બધાંએ હેતથી સાથ આપ્યા કર્યો છે, તે બદલ તો તમને શું લખું ? આશ્રમની સંસ્થા લઈને બેઠો છું અને સુરતનો આશ્રમ તેટલો પાસે હોત તો અવારનવાર મળી જવાનું કરત. તમે બધાં ખૂબ પ્રાર્થના કરજો. □

શરીરજીવનને ટકાવવા

પ્રિય નૃદ્ભાઈ તથા મોહનભાઈ, તા. ૨૮-૮-૧૯૬૨

કળ વળતી નથી. બાબુભાઈનું શરીરજીવન કેમ કરીને ટકે એ જ વિચારધારામાં વળ્યા કરવાનું બને છે. પ્રાર્થના તો ચાલુ જ છે. આજ રાતે ભગવાનને કહ્યા જ કરતો હતો ત્યાં એવું સમજાયું કે જો બાબુભાઈ હવે તેમનું ભવિષ્યનું જીવન ભગવાનની ભક્તિમાં ગાળવાનું કરે અને તમે બધાં તેમાં પ્રેમથી સંમતિ આપો અને તે પણ માત્ર કહેવાની ખાતર નહિ, પણ ખરેખરા દિલથી તો કદાચ ભગવાનને ઘા નાખવાની મારા દિલની પ્રાર્થનામાં કદાચ સાચો રણકાર એની કૃપાથી પ્રગટે. આપણે બાબુભાઈના જીવનને ભગવાનનાં ચરણકમળમાં સમર્પી દઈએ અને તે પણ પ્રેમથી. ભગવાનને આપણે ખરેખરા દિલના ભાવથી જણાવીએ કે ‘હે પ્રભો ! આ બાબુભાઈનું જીવન પણ તમારું છે. જો જીવે તો તે તમારી ભક્તિમાં બાકીનું જીવન ગાળે એવું અમે બધાં તેના શરીરનાં સગાંવહાલાં પ્રાર્થના કરી તારી આગળ તે વચન લઈએ છીએ,

તો તેમ હવે તારી જેમ મરજી હો તેમ બનો !' આપણે બધું જ એને સોંપી દેવું. આમેય બાબુભાઈનું અંદરનું મન તો ભગવાનના સ્મરણમાં છે. એની ખાતરી તો બધાંને થઈ છે. નહિતર તદ્દન બેભાન અવસ્થામાં તેમનાથી વારેઘડીએ એનું નામ લેવાનું બની શક્યું ના હોત. તમે બધાં કૃપા કરીને એનું જીવતર આ અર્થે જ ટકે એવો નિશ્ચય જાહેર કરો અને પછી મારા જેવા અબુધની પ્રાર્થનામાં બળ પ્રગટી શકે તો પ્રગટી શકે. બાબુભાઈ મને કેટલા વહાલા છે, તેની સમજણ કદાચ તમને નહિ પ્રગટી શકે. ભગવાને જ કૃપા કરીને બાબુભાઈનો ભેટો મને કરાવ્યો છે અને તે પણ તેમને ભક્તિના માર્ગમાં પ્રેરાવવા કાજે જ. શરૂ શરૂમાં તેઓ મારી પાસે આવતા જતા અને આશ્રમમાં વધારે સમય ગાળવાનું કરતા ત્યારે તે વિશે તમને બધાંને અણગમો તો થયા કરતો હતો, પરંતુ ધીમે ધીમે પ્રભુકૃપાથી તમે બધાં પણ થોડું ઘણું પણ વળ્યા અને હવે બાબુભાઈને તમે પ્રેમથી આ માર્ગે જ બાકીનું જીવન ગાળે તેવી પ્રતિજ્ઞા લો. એમ કરીને તેમણે ગૃહસ્થાશ્રમ તો છોડવાનો નથી, પરંતુ તેમણે તેમનું સમગ્ર લક્ષ્ય તો ભગવાનની ભાવના પરત્વે ગણાય તેવી ગતિમાં ગાળવાનું છે. જીવી જાય ત્યારે અને તદ્દન સાજા થઈ ગયા કેડે તેમને આપણે ઉપરની વાત કરીશું અને તે પછી તેઓ જેમ નિર્ણય લે તે પ્રમાણે આપણે તેમને સ્વતંત્ર રાખીશું. આપણે પોતે તેમને કોઈ રીતે બળજબરી તો નહિ કરીએ. તેમના સ્વતંત્ર મતથી તેમને વર્તવા દેવાનું કરીશું. માટે, આપણે હવે તેમને માટે ઉપરની પ્રતિજ્ઞા લઈએ અને જો બાબુભાઈને ભક્તિભર્યું જીવન જીવવું હોય તો આપણે બધાં તેમને પ્રેમથી તેમ કરવા દઈશું. અને કોઈ પણ રીતનો

વિરોધ નહિ કરીએ, એવું મનમાં ને મનમાં દઢાવવાનું સાચી રીતે કરીએ તો પ્રભુકૃપાથી જીવન જીવતું થવાના પલ્લામાં ભગવાનની કૃપાનું બળ ઉમેરાય. માટે, કૃપા કરી નિશ્ચય કરી મને તુરંત તાર કરજો. એટલી તમને કાકલૂદીભરી પ્રાર્થના છે. અમારું દિલ તો કેવું દ્રવે છે, તે કહેવાથી શું લાભ? □

સહકારની જરૂર

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ, તા. ૨૯-૮-૧૯૬૨

આજ બપોર પછી તમને ટ્રંકકોલ કરીને બાબુભાઈના સમાચાર મેળવવાને મન ઘણું તલપાપડ થયા કરે. એવામાં નડિયાદથી કારમાં એક ભાઈ મને મળવા આવ્યા અને તેમને ત્યાં ફોનની સગવડ હતી. એટલે શહેરમાં જઈને તમને અરજંટ કોલ કર્યા. લગભગ ૪૦ મિનિટ બેસી રહેવું તો પડ્યું. તમારાં બધાંની બાબુભાઈના ભાવિ જીવન અંગેની સંમતિ મળી તે ભગવાનની કૃપા સમજું છું. ભગવાન પરત્વેની પ્રાર્થનામાં હવે મને વધારે ચેતન પ્રગટશે. તમારાં બધાંનો તેમાં સહકાર છે, તે જાણીને આનંદ થયો. ભગવાનને ચરણે બાબુભાઈનું જીવન આપણે સમર્પીએ, તો તે પ્રકારની પ્રાર્થનાથી પ્રભુકૃપાથી જરૂર સારું પરિણામ આવી શકે તેવો વિશ્વાસ પણ એની કૃપાથી હવે પ્રગટવા માંડ્યો છે. મારી તો ભાઈને ખાસ પ્રાર્થના છે કે તે આશ્રમની વિરુદ્ધનું ઘણી ઘણી વાર બોલે છે. મને તેનો વાંધો નથી અને મેં તે અંગે કશી ફરિયાદ પણ કરી નથી, પરંતુ આ કટોકટીના કાળે ભાઈનો તેના ખરેખરા દિલનો સહકાર મળે તે ઘણું જરૂરનું છે. માટે, મારે આ લખવું પડ્યું છે. મને પોતાને બાબુભાઈને માટે કેવી લાગણી છે, તે કંઈ

મારે તમો બધાં આગળ સાબિત કરી બતાવવાની જરૂર ના હોય. હવે તો ભગવાન એને બચાવે એ જ એક પ્રાર્થના છે અને એમાં જ હું તો એની કૃપાથી મચેલો રહ્યા કરીશ. □

સ્વજન સાથે એકરૂપ

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ, તા. ૩૧-૮-૧૯૬૨

આખો શ્રાવણ માસ શ્રીભગવાનના નામનો અખંડ સ્મરણયજ્ઞ હતો. અને આજ સવારે પૂર્ણાહુતિ હતી. એટલે વહેલી સવારે નડિયાદથી નીકળીને અહીં આવ્યા છીએ. હરું છું ફરું છું અને બધી જ પ્રવૃત્તિ ચાલ્યા કરે છે, પરંતુ દિલમાં તો બાબુભાઈ જ. આજે તમો તરફથી કંઈ કાગળ મળ્યો નથી. આમેય ઘણી જૂની કહેવત કે 'No news is good news'. દિવસ ખેંચાતા જાય છે, તે એક બહુ સારું લક્ષણ છે. અને જે ઘડીએ ભાનમાં પ્રગટ્યા ત્યારે આપણે માટે તો તે નવો દિવસ. પહેલવહેલા સુરતમાં પ્રભુકૃપાથી એકવીસ દિન રહેવાનું થયું હતું ત્યારે શરૂઆતથી બાબુભાઈ રોજ આવતા. કંઈ બોલેચાલે નહિ. કંઈ પૂછે પણ નહિ, પણ આવતા નિયમિત. ત્યારથી તેમનું ચિત્ત પ્રભુકૃપાથી અમારામાં લાગેલું છે. ભગવાનની કૃપાથી કોઈનોય સંબંધ ખોળવા જવાનું બનતું નથી, પરંતુ જે સંબંધ એની કૃપાથી થવા દે, તેમાં અમારું દિલ તો રહ્યા કરે. ને એમ તો કેટલાય જીવો માંદગીમાં અને રોગના હુમલાથી પટકાયેલા પડ્યા હોય છે, પરંતુ બાબુભાઈનામાં પ્રભુકૃપાથી અમારું લક્ષ છે, તે તો કોઈ બીજા પ્રકારનું છે.

બાબુભાઈ ભાનમાં આવે એટલે અમને તાર કરવાને લખ્યું છે. ભાનમાં આવે ત્યારે મોટાના વતીના તમે નમસ્કાર કરજો. તે પછી પણ આપણે સંભાળ અને કાળજી બહુ રાખવી પડશે.

પેટમાં જરાપણ વધુ પડતું ના જાય તેની કાળજી રાખજો અને ડોક્ટર તેમના અંગે જે કંઈ કહે તે બધું વિગતવાર મને લખજો. તમારાં બધાંની સાથે મારી હમદર્દી છે. □

નિરાશામાં આશા

પ્રિય ભાઈ ચંપક,

તા. ૧-૯-૧૯૬૨

મને પણ બાબુભાઈનો રોગ તો ઘણો ગંભીર લાગે છે. ગમે તેવી નિરાશામાં નિરાશા હોય છતાં આશા રાખીને વર્તવું ઉત્તમ. ડૉ. શાંતારામે મને સલાહ આપી છે કે મારે ત્યાં હાજર થવું જ પરંતુ અત્યારે તો હું સાબરમતીમાં છું. મારી સ્થૂળ હાજરીથી ત્યાં કશું સારુંખોટું થવાનું હું માનતો નથી. જો ભગવાન મારું સાંભળવાનો હશે તો ગમે ત્યાં હું ભલેને હોઉં ત્યાંથી તે સાંભળશે. આજે તો દસમો દિન છે. આવા કેસમાં વીસથી પચીસ દિન પણ બેભાન અવસ્થા રહે છે. બાબુભાઈની બાબતમાં નડિયાદમાં પણ સારામાં સારા ડોક્ટરને પણ મળતો રહ્યું છે. સારામાં સારા એક ફિઝિશિયન છે. તેમને પણ મેં આશ્રમમાં નડિયાદમાં આવતા ડોક્ટર દ્વારા પુછાવી મંગાવ્યું હતું. ભગવાનની કૃપાથી હું તો એની પ્રાર્થનામાં માનવાવાળો જીવ છું. એ પ્રાર્થનાનો ભાવ જીવનું કલ્યાણ કરનારો જ છે, તે હવે તો બાબુભાઈ જીવે તો તેઓ ભક્તિમય માર્ગનું જીવન જીવે અને તેમનો નિશ્ચય થાય, તો તેમના બાકીના સમર્પિત જીવન માટે ભગવાનની કૃપાથી આશા રાખી બેઠો છું. ૧૪ દિન કરતાં પણ બેભાન અવસ્થામાં તેમના દિન જાય અને તેના કરતાં પણ વધુ જાય તેમ ડોક્ટરોનું કહેવું છે, પણ જેટલા દિનો વધુ ખેંચાય તેટલું ઉત્તમ છે. માટે, હવે તો દિવસો ખેંચાય છે, તેમ આશા વધુ બંધાતી જાય છે. □

બીમારની સારવારકળા

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૨-૮-૧૯૬૨

ડૉક્ટર ગમે તે કારણસર આપણા ઉપર અકળાઈ જાય તેથી આપણે મનમાં લાવવું નહિ. આપણો કેસ ગમે તેવા હોશિયાર ડૉક્ટરની પણ ધીરજનો અંત લાવે તેવો છે. આપણે ડૉક્ટરની ઉપરવટ કશું કરવું નહિ. બાબુભાઈની બેભાન અવસ્થાનો આજે અગિયારમો દિન છે. બાબુભાઈ તેમનું બાકીનું જીવન પ્રભુપ્રીત્યર્થે જીવવાનો જો નિશ્ચય કરે, તો તેવા જીવનની પાસે ભગવાનની પાસે મારી પ્રાર્થના છે. તેમ છતાં મારા કોઈ વચનથી તેમને હું બાંધી દેતો નથી. હું તો ભગવાનને પ્રાર્થના દ્વારા જણાવું કે ‘હવે આ કરમાવા માંડતું ફૂલ તારે અર્થે જ જિંદગી જીવે તે માટે તેને તું ચેતન બક્ષ.’ આપણે કોઈએ હિંમત હારવાની જરૂર નથી અને જેટલા આપણે હિંમત રાખીને શ્રદ્ધા પ્રગટાવીને ભગવાનના સ્મરણમાં રહીશું, તે આપણે માટે જેટલું ઉત્તમ છે તેટલું જ નહિ પણ બાબુભાઈ માટે સવિશેષ. આપણે ભગવાનની કૃપાથી હંમેશાં શ્રદ્ધા કેળવી કેળવીને આપણે સકામ પ્રાર્થના પણ કરીએ અને એવી પ્રાર્થનાનો હેતુ ભગવાન સમર્પિત જીવનને માટે હોય, તો તેવી સકામ પ્રાર્થના પણ એક પ્રકારની નિષ્કામ બની જાય. માટે, આપણે ભગવાનને વિશેષ મહત્ત્વ દેવું. અને આવા નિમિત્તે આપણને એને ભજવાનો લહાવો મળ્યો અને એવી ગરજને કારણે આપણું દિલ એવી પ્રાર્થનામાં પરોવવાપણું બન્યું તે પણ ઉત્તમ છે. મારા ત્યાં દોડી આવવાનો કશો અર્થ નથી. તમો બધાં હિંમત રાખજો. □

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૩-૯-૧૯૬૨

ડોક્ટરોએ કહ્યું કે ગાડી હવે પાટા ઉપર આવી ગઈ છે. તો તે આનંદના - ઘણા આનંદના - સમાચાર છે. હવે જ ધીરજનો પ્રશ્ન રહે છે. બાબુભાઈને બોલાવવાનો હવે પ્રયત્ન ના જ કરવો અને કાળજીપૂર્વક તેનો અમલ કરવો. આપણે સગાંવહાલાં બધાં તેમને કંઈ કશું પૂછીએ કરીએ નહિ તે ઘણું જરૂરનું. તેમને ઘોંઘાટ ના લાગે અને શાંતિ રહે તેવું વાતાવરણ તે ઓરડામાં રાખશોજી. આપણે બધાંએ મનમાં મનથી પ્રાર્થના કરવાનું તો ચાલુ જ રાખવું અને સ્મરણ પણ કર્યા કરવું. ઓરડામાં કશો ઘોંઘાટ ના થાય તેની ઘણી ઘણી કાળજી રાખવી. □

પ્રભુકૃપાનાં દર્શન

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૬-૯-૧૯૬૨

બાબુભાઈને શ્રીપ્રભુકૃપાથી ભાનમાં આવેલા જોઈને પ્રભુની અનહદ કૃપાનાં દર્શન મને તો થયાં. હજી જ્યાં સુધી તેમના શરીરમાંનો તાવ તદ્દન નોર્મલ થતો નથી, અને તે તદ્દન નોર્મલ જ રહે તે જરૂરનું તો ખરું, અને ત્યારે જ આપણને પૂરી નિરાંત મળી શકે. ભયંકર મરણતોલ કટોકટી તો ગઈ ગણાય. હજી તાવ આખા દિવસનો પળે પળ તદ્દન નોર્મલ રહે ત્યારે જ આપણે બાબુભાઈની બાબતમાં જમીનની તદ્દન સર્વસાધારણ યોગ્ય સપાટી ઉપર આવી ગયેલા ગણાઈએ.

બાબુભાઈને કશો જ શ્રમ આપણાં સગાંવહાલાં તરફથી ના આપવામાં આવે, તે ઘણું ઘણું જરૂરનું અને તે માટેની પાકી વ્યવસ્થા થવી ઘટે, ને તે માટે હવે જ તમારો ચોકીપહેરો ખાસ ખાસ વધારે જરૂરનો ગણાય. તમે મક્કમતા રાખીને

તથા એવી બાબતમાં પૂરા કડક રહી શકે એવી વ્યક્તિ આપણાં બધાંમાં એકમાત્ર તમે જ છો. તેથી, બાબુભાઈના હવે પછીના ગાળામાં તમારી હાજરી વિશેષ જરૂરની ખરી.

મને તમારી હાજરી અહીં સુરતમાં હોવાનું અનિવાર્ય લાગે છે. આ તો મારો એવો મત અને સમજણ છે. તમારામાં આમ કટોકટીની પળોમાં જે આત્મવિશ્વાસ હોય તે જરૂરનો. જોકે હવે જ બાબુભાઈની કાળજીવાળી દેખરેખ અને ખાવાપીવાની બાબતમાં પણ બહુ જ પાકી દેખરેખ અને વ્યવસ્થાની ખાસ જરૂર. આ બધું હોવા છતાં તમારે વેલોરનું નક્કી કરવાનું રહે છે જ ને તે હવે વધારે વાર વિલંબમાં પડી જાય તે પણ બરાબર નથી. જોકે તમને બધાંને તે જરૂરનું લાગતું હોય તે તો સમજાય તેવું છે જ. તેમ છતાં જો તમારે મને મળવું હોય તો બપોર પછી ચાર વાગ્યા બાદ મળી જવાનું કરી શકાય એવું હોય તો તેમ કરજો, કારણ કે તે પહેલાં તો મારે ટપાલ વગેરે પતાવવાનું હોય છે. કૃપા કરી સાંજે તો નહિ જ.

બાબુભાઈની મારા વતી ખબર પૂછશોજી. યોગ્ય સગવડ મળતાં જરૂર બાબુભાઈનાં દર્શન કરી જ જઈશ, તે જાણશોજી. □

શ્રીમોટા પ્રત્યે ભાવ

પ્રિય નટુભાઈ,

તા. ૧૯-૯-૧૯૬૨

જત, તમારો ૧૮/૯ નો કાગળ મળ્યો. બાબુભાઈને આખા શરીરે ખૂબ બેચેની હતી તેથી કરીને ડૉક્ટરોએ નળી વાટે કશીક દવા આપવાનું જણાવ્યું. બાબુભાઈને શરીરે બેચેની અને વેદના એટલી બધી હતી કે તેઓ ઝેર પણ માગતા હતા. મારા શરીરનો જન્મદિન ૧૭મીએ હતો, તેવી તેમને ખબર

પડવાથી વહેલા ઊઠી, સ્મરણ કરી મોટાની પ્રતિમાને હાર પહેરાવ્યો, તે તેમનો મારા તરફનો સદ્ભાવ સૂચવે છે. મારા માટે તેમના દિલમાં જે ભાવભક્તિ અને શ્રદ્ધા છે, તેથી કરીને જ મારાથી તેમના માટે આટલું પ્રભુકૃપાથી મથી શકાયું છે. એટલે ખરું મહત્ત્વ તો તેમના ભાવનું છે. મારું તો કશું નથી. બાકી, બીજાં કોઈને માટે મારાથી આટલું કશું પણ થઈ શકે નહિ. બાબુભાઈને મારા વતી ઘણું ઘણું કરીને વહાલ કરજો અને બધાંની ખબર પૂછજો. □

જન્મદિનની ઉજવણી

પ્રિય નટુભાઈ,

તા. ૨૧-૯-૧૯૬૨

જત, તમારો ૨૦/૯ નો કાગળ મળ્યો. બાબુભાઈને ઊંઘ આવતી ન હતી, તે બે પડીકાં આપ્યાં તેને કારણે તેમને ઘણી ઊંઘ આવી અને તેથી બેચેની ના રહી અને સારું લાગ્યું. એ બધું જાણ્યું. હજી એમને શરીરે ઘણી અશક્તિ છે. તેથી, મને તો લાગે છે કે તેમને દવાખાનામાં હજી વધુ દિનો રાખી શકીએ તો વધુ સારું. અહીં પણ શેઢી નદીમાં મોટી રેલ આવી છે. અને અવરજવરનો યુઝવલ(સામાન્ય) રસ્તો બંધ થયો છે. ત્યાં તાપીમાં મોટી રેલ જરૂર આવી હશે.

તમારા શરીરનો જન્મદિન ૨૨મીએ હતો તે જાણ્યું. જન્મદિવસ એ જીવનમાં પ્રેરણા પ્રગટાવવા માટે અને માનવ શરીરની મહત્તા અને મહત્ત્વ પ્રગટાવવા માટે ઘણો મોટો પ્રસંગ છે અને જન્મદિન સારી રીતે ભાવનામાં, સ્મરણમાં, પ્રાર્થનામાં એકધારો વીતે તથા તે દિને જાણી કરીને સમજી કરીને સભાનપણે કોઈક પરોપકારનું કર્મ બને તો તેથી જીવનું કલ્યાણ થાય છે. સામાન્ય રીતે તે દિને આપણે મિષ્ટાન્ન વધુ

ઉડાવીએ છીએ અને બધો સમય એમ ગુમાવીએ તે તદ્દન ખોટું છે. □

વહાલા બાબુભાઈ,

તમારા શરીરનો જન્મદિન ૨૨મીનો હોવાનું જાણ્યું છે. તે દિને છોકરાંઓને મીઠાઈ-નાનખટાઈ જેવું આપવાનું નક્કી કર્યાનું જાણી બહુ રાજી થયો. તે દિન તમો સ્મરણમાં, પ્રાર્થનામાં, ભજનમાં અને સદ્વાંચનમાં ગાળજો. અને વાતો કરવાની થાય તો તે પણ સત્સંગની કરજો. આ બધા ઉપાય સિવાય બીજી રીતે તે દિનનો ઉપયોગ કરશો નહિ. તમારું જીવન એ કોઈ ઊંચા હેતુને માટે છે. આપણે સંસારવહેવારનાં સકળ કામ કરતાં કરતાં આપણું દિલ ભગવાનની ભક્તિથી રંગાયેલું રહે તે જ આપણું મોટામાં મોટું કામ છે. તે એવા પ્રકારની જાગૃતિ તમને પ્રગટો તેવી પ્રાર્થના છે. □

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૨૫-૯-૧૯૬૨

જત, કાગળ વાંચ્યો. બાબુભાઈની જે શ્રદ્ધા છે તેને ટેકો આપવો. તમારે જે દિવસે ઘેર લઈ જવા હોય તે દિવસે ઘેર લઈ જજો. ઘેર પ્રવેશ કરી પહેલું કામ ભજન, પ્રાર્થના, સ્મરણનું અડધો કલાક પણ કરજો. આશ્રમમાં મોટરમાં તદ્દન ધીમે ધીમે લવાય અને મોટરમાંથી બાબુભાઈ ઊતરે કરે નહિ ! તેઓ અંદર બેઠાં બેઠાં જ અમારાં દર્શન કરી લે. એટલે એમના દિલને પૂર્ણ સંતોષ થાય. □

ડૉક્ટરની સલાહ પ્રમાણે વર્તન

પ્રિય નટુભાઈ તથા મોહનભાઈ,

તા. ૩૦-૯-૧૯૬૨

જત, તમારા તરફથી બે પત્રો મળ્યા છે. તથા ગઈકાલે સાંજે ૭ વાગ્યે અરડીના મુખી-બરડામાંથી જે રસ કાઢેલો તેનો રિપોર્ટ

(પેથોલોજિકલ) લઈને પત્ર સાથે આવ્યા હતા. તે રિપોર્ટ તથા આગલો રિપોર્ટ ડૉક્ટરને બતાવ્યો. બંનેમાં ઝાઝો કશો ફરક નથી. તેમનું એમ કહેવું છે કે રિપોર્ટમાં પરુનાં ચિહ્ન નથી એટલે કદાચ મેનેન્જાઈટીસ તો ના હોય, પણ એ તો ત્યાંના ડૉક્ટરો કહે તે આપણે માનવું. હું તો હવે બાબુભાઈ જીવે જ એવી શ્રદ્ધા-આત્મવિશ્વાસથી અને તમો બધાંના ટેકાએ પ્રાર્થનામાં ઝઝૂમી રહ્યો છું. જ્યાં સુધી બાબુભાઈનું શરીર બેભાન છે ત્યાં સુધી કટોકટી પાક્કી અને ગંભીર પણ ખરું. પરંતુ આપણે તો ભગવાનની પ્રાર્થનામાં જ મગ્યા રહેવાનું છે. મારો આધાર તો એની પ્રાર્થના ઉપર છે. અને બાબુભાઈ, એ તો આપણાં બધાંને ટેકારૂપ છે. આ દિવસોમાં જેટલા તે યાદ આવે છે અને તેમનું સ્મરણ થાય છે, તેટલું તેમનું સ્મરણ કદી પણ થયું નથી. આપણે તો આશાવાદી થઈને જ મથવાનું છે. તમારાં બધાંની હૃદયની શ્રદ્ધા મને બળ આપે છે. કૃપા કરીને તમો બધાં પૂરેપૂરી હિંમત રાખજો. જેટલા દિન ખેંચાય છે તે ઘણું સારું થાય છે. ભગવાનની કૃપાથી ભાનમાં આવે ત્યારે વળી વધુ નિરાંત થાય. તેમના આગળ ગરબડ થવા દીધા સિવાય ભગવાનનું સ્મરણ થાય અને મોટાના પુસ્તકનું વાંચન થાય તો તે બધું બાબુભાઈ માટે સારું ખરું. હવે તે હરિ:ૐ બોલે છે ખરા ? દવા વગેરે કે પાણી કે દૂધ પોતાના હાથમાં લઈને પી શકે છે ખરા ? તે બધું મને ‘મોટા’ હરિજન આશ્રમ, અમદાવાદ-૧૩. એ સરનામે લખજો. શનિવારે એક્સપ્રેસ ડિલિવરી ઉપરના સરનામે લખજો. અને રવિવારે લખો તો નડિયાદ લખજો. બાબુભાઈ જો ભાનમાં આવે તો મને ગાંધી આશ્રમના સરનામે તાર કરાવજો. □

શરીરની કાળજી

વહાલા બાબુભાઈ,

તા. ૪-૧૦-૧૯૬૨

જત, તમારે ઘેર જઈને હવે જ તમારે તમારા શરીરની વધારે કાળજી રાખવાની છે. શરીરને વધારે શ્રમ પડે તેવું કશું જ કરશો નહિ. જો ઉપર જાજરૂ હોય તો ત્યાં જ જાજરૂ જવું. નાહવું કરવું પણ ઉપર જ. ફરવું કરવું હોય તો મેડે જ તેમ કરવાનું. હમણાં નીચે ચડાવતર કરવાની જ નથી. તમે કૃપા કરી ઘણી ઘણી કાળજી રાખજો. ઊથલો જો ખાધો તો મારા બાર વાગી જશે. તમારા શરીરની શરૂઆતની માંદગી કેવી અને કેટલી ગંભીર હતી તેની તમને તો શી ખબર પડે ! આઠ દિવસ તો પ્રભુકૃપાથી ઊંઘાયું જ નથી. આઠ દિવસનું અનુષ્ઠાન લેવાનું બનેલું અને સતત પ્રાર્થના કરી. હવે, તમે જો વધારે ઊઠબેસ કર્યા કરો અને વધારે હરોફરો તે ઠીક નહિ. માટે, તમારે મારા ઉપર કૃપા કરવી. □

હમણાં મૌનએકાંત નહિ

નડિયાદ,

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૫-૧૦-૧૯૬૨

જત, તમારો કાગળ મળ્યો છે. અને મારા કાગળ પ્રમાણે તમો વર્તશો. તે અમને તમારા ઉપર બહુ હેત ઊપજે છે. તમારું શરીર બહુ ગંભીર અને બધાંએ આશા મૂકી દીધી હતી. ત્યારે મને કેટલી ફિકર ચિંતા થતી હતી ! અને નડિયાદ જઈને ડૉ. જી. સી. પટેલને બધાંને પૂછતો અને આઠ દિન અને બીજો હપતો પાંચ દિનનો એમ સતત પ્રાર્થનાનો એકધારો પ્રયત્ન ચાલ્યા કરતો. આવી કટોકટીમાં નટુભાઈએ ભારે હિંમત બતાવી અને ભારે વિશ્વાસ રાખ્યો.

હમણાં તમો મૌનમાં બેસવાનું કરો તે બરાબર નહિ. હજી

પંદરવીસ દિન જવા દો અને મૌનમાં બેસવા માટે બધાંની સદ્ભાવપૂર્વક સંમતિ મેળવી લો. પછી આપણે ઘટતું કરીશું. ભગવાનનું નામ લીધા કરજો. □

વહેવાર વ્યવસ્થા

નડિયાદ,

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૨૦-૧૨-૧૯૬૨

જત, તમારો ૧૯/૧૨નો કાગળ મળ્યો છે. સંચા લેવાની હકીકતમાં મોહનભાઈ, નટુભાઈ બધા જ સંમત થયા છે અને હાલનો મંદીનો ગાળો છે અને પરમિટ પાંચ હજારે પણ મળવી મુશ્કેલ હતી, તે ૨૫૦૦/૨૮૦૦ માં મળી શકે તેવું થયું છે. એટલે છોકરાંઓને ઠેકાણે પાડવા માટે તે લેશો. તેમાં કશો વાંધો નથી, પરંતુ કોઈની દોરવણીથી આવાં કામ થાય નહિ. છોકરાંઓ પોતે ઉમંગ, ઉત્સાહ, ખંત, કાળજી રાખીને બધું કામ બરાબર શીખી લે અને તે કામ શીખવામાં ધગશ રાખે અને તે અંગે તમારે પણ બરાબર દેખરેખ રાખવી જોઈએ. જો છોકરાંઓ કામ શીખવામાં ધગશ, ઉત્સાહ અને કાળજી ના રાખે અને બરાબર કામ ના કરે તો સોના સાઠ પણ થાય. હાલનો ગાળો મંદીનો છે. એટલે આપણને ખોટ જશે એમ વિચારીને આ કામ કરવાનું. પહેલેથી વિચારીને કર્યું હોય તો પાછળથી આપણને અફસોસ ના થાય. બાકી, છોકરાંઓને ઠેકાણે પાડવાનું કરીએ તો તે ઉત્તમ. છોકરાંઓને પોતામાં ઉત્સાહ પ્રગટવો જોઈએ તે મૂળ વાત છે. એટલા માટે તમે મોહનભાઈને ખાસ પાછા મોકલ્યા તેવી તમારી ભાવનાની કદર કરું છું. હું તો તમારા કાગળનો જવાબ આજે તરત જ લખત. મને તો આ નિમિત્તે મોહનભાઈને મળવાનું થયું તે ગમ્યું. આપણા પોતાના ભાઈઓની પણ તમે સંમતિ મેળવી લીધી છે, તે સારી વાત છે.

આ વાત તેમની આગળ મૂકેલી તો ખરી જ અને તેમની પણ સંમતિ લેવી જ. જેથી માંહોમાંહે કશો ઝઘડો ના ઊપજે. તમે પોતે માંદગીમાં તથા હાલના બીજા સમયમાં છોકરાંઓને ઠેકાણે પાડવાનું વિચારો છો, તે સારી વાત છે. આખરે તો છોકરાંઓમાં જેવું હીર હશે તેમ થવાનું. આપણે આપણો ધર્મ પાળવો અને છોકરાંઓને કામધંધે વળગાડવા. અને તેમ કરીને તેમને બહુ જ પ્રેમથી અને કામ પરત્વે ધગશ અને ઉત્સાહ પ્રેરાવવા માટે તેમાં પ્રગટતા રહેવું. હાલના મંદીના કાળમાં સંચા લેવા તે તો સારું પગલું છે અને તેમાં મારી સંમતિ છે. □

નડિયાદ,

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૬-૨-૧૯૬૩

જત, તમારો કાગળ મળ્યો છે. તમને મગજ ભારે ભારે લાગતું હતું તેમાં રાહત થઈ છે, તે જાણી રાજી થયો છું. ડૉક્ટરને શરીર બતાવી આવ્યા હશો.

હરિસ્મરણ જળવાઈ રહે તેમ તેનો અભ્યાસ ભક્તિથી કર્યા કરશો. □

નડિયાદ,

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૮-૨-૧૯૬૩

કારખાને જવાથી તમને માથાના દુખાવાનો અનુભવ થયો તે સારું થયું. તેથી, તમને પોતાને અનુભવ થયો કે હજી તમારું શરીર કામ કરવાને લાયક થયું નથી. ડૉક્ટરને બોલાવ્યા તે પણ સારું કર્યું. ઈજેક્શન લેવાનું અને દવા લેવાનું ડૉક્ટરની સલાહ પ્રમાણે કરજો. શરીરને શ્રમ ના પડે તેમ વર્તવાની ડૉક્ટરે સલાહ આપી છે. એ ઉપરથી તમને સમજાશે કે જે તમને આશ્રમમાં બહાર રહેવાની ના પાડી હતી, તે કેટલું બધું

યોગ્ય હતું, કારણ કે આશ્રમમાં તો કંઈ ને કંઈ કામકાજ માટે આંટાફેરા તો થયા જ કરે. નંદરબાર જવાનું માંડી વાળ્યું, તે ઘણું સારું કર્યું. ભગવાનના સ્મરણમાં, પ્રાર્થનામાં, સદ્વાચનમાં તમારો બધો સમય ગાળજો. સંસારવહેવારની વાતોમાં દિલને પરોવશો નહિ. બહારના આવનારા બીજા માણસોની સાથે પણ સંસારવહેવારની કશી વાત કરવી નહિ. સત્સંગની વાત કરવી. □

‘મળ્યાં’નો હેતુ

નડિયાદ,

પ્રિય ભાઈ,

તા. ૬-૭-૧૯૬૩

(શિખરિણી)

મળેલાં જો છીએ નિજ જીવનનો ખ્યાલ કરજો,
 મળેલાં જો છીએ સ્મરણ કરી કરી દિલ જીવજો,
 મળેલાં જો છીએ અવરજનનું સુખ પ્રીછજો,
 મળેલાં જો છીએ જીવન જીવવા ટેક ધરજો
 મળેલાં જો છીએ વિપદ દુઃખમાં યાદ કરીને,
 હૃદયમાં મોટાને સ્મરણ કરીને ઊંડું ભજજો,
 મળેલાં જો છીએ જીવન જીવવા પ્રેમ ધરજો,
 મળેલાં જો છીએ રસબસ થવા એક બનજો.

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૮-૧૦-૧૯૬૩

મગજ ઉપર ભાર રહ્યા કરે છે, તે તો વખત જતાં ઠીક થઈ જશે. મગજશક્તિ બરાબર ચાલતી નથી, પરંતુ આપણે શ્રદ્ધા અને આત્મવિશ્વાસ રાખી ભગવાનના સ્મરણમાં જ પરોવાયેલા રહેવું. આપણે હંમેશાં આશાવાદી રહેવું. આપણી પોતાની શક્તિ કરતાં ભગવાનની શક્તિ ઉપર વિશ્વાસ

સમય સાથે સમાધાન □ ૮૩

કેળવવો. ભગવાનની કૃપાથી સૌ સારાં વાનાં થશે અને મગજમાં જે થોડોઘણો યાદશક્તિનો દોષ છે, તે જરૂર નીકળી જશે, એવી આત્મશ્રદ્ધા પ્રગટાવવી. ત્યાં ઘેર બધાંની અમો વતી ખબર પૂછજો. □

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૧૭-૧૧-૧૯૬૩

આખો દિન સ્મરણ, વાંચન, ભજનમાં ગાળો છો, તે સારી વાત થઈ. ચિત્તશુદ્ધિના તમારા પ્રયત્નમાં મારી તો સહાય છે જ. તેને સફળતાપૂર્વક સ્વીકારવી એ તમારા હાથની વાત છે. □

પ્રેમી તરફથી સ્વતંત્રતા

પ્રિય નટુભાઈ,

તા. ૨૮-૧૨-૧૯૬૩

તમે ‘શ્રીહરિ સિલ્ક ફેક્ટરી’ એવું નામ રાખ્યું છે. અને ફેક્ટરી રાખ્યા અંગે પોતાના તમામને માહિતગાર કર્યા હતા. છતાં કોઈના તરફથી સહકાર મળ્યો નથી, તેમ તમે લખો છો. આપણે જે પગલું લીધું છે, તે જો કાયદેસરનું છે, તો પછી આપણે ડરવાની જરૂર નથી. અને જરૂર હોય પણ નહિ. મનહરભાઈને પણ તમે બધું બરાબર સમજાવ્યું છે. આપણે બધાંનો સહકાર જરૂર ઈચ્છવો, પરંતુ ધારો કે જો તે ના મળી શકે તો શું આપણે છોકરાંઓના હિત ખાતર કોઈ સક્રિય પગલું ના ભરવું ? મારી પાસે જો તેમાંના કોઈ આવશે કરશે તો તેમની વાત નહિ સાંભળું, તેમ તો હું નહિ કરું, પણ તેમને જણાવીશ કે આ જે નવું કારખાનું લીધું તે ભાગીદારીના લખાણના કાયદાથી વિરુદ્ધ છે ખરું ? આ અંગે આપણે પોતે બીજો કશો ઊહાપોહ કરવો નહિ. અને બીજા કોઈ કરતા હોય ત્યારે તો તે પરત્વે ઝાઝું લક્ષ કશું દેવું કરવું ના જોઈએ.

બાબુભાઈને મૌનમાં બેસવાની મેં કંઈ સલાહ આપી નથી. તેમને પોતાને જ મૌનમાં બેસવાની મરજી હતી. હવે, તેમને બહાર નીકળવું હોય તો તેમાં પણ હું તો રાજી છું. તેમને વેપારમાં જોડાવું હોય અને જો ડૉક્ટર રજા આપે તો તે અંગે પણ મારી ના નથી. ભાઈ બાબુભાઈએ કે તમારે કેમ વર્તવું તે તમારે નક્કી કરવાનું છે. મારી પાસે તમો નક્કી કરાવો તેનો કશો અર્થ નથી. બાબુભાઈને પણ તમે આ પત્ર વંચાવી શકો છો. અને બાબુભાઈને ફરીથી વેપારના ઉપયોગના કામમાં પ્રવેશવું હોય અને ડૉક્ટર તેની રજા આપતા હોય તો જરૂર બાબુભાઈ અને તમે બધાં વિચારીને કરી શકો. તા. ૩૦મીની બપોરના અઢી વાગ્યે આશ્રમે પહોંચીને તરત મારે નિરાંતથી સાંભળવાનું બને તેવી સ્થિતિ હોતી નથી. માટે, જેને મળવા કરવા આવવું હોય તો ૩૧મી થી સવારના કોઈ પણ આવે. અને બપોરના પણ અઢી વાગ્યા પછીથી, કારણ ટપાલ લખવાનો તે સમય હોય અને સવારે અનુકૂળ હોય, પણ મંગળવારે સવારે નહિ, કારણ તે દિન મૌન છૂટવાનો હોય. □

સાજા થયા પછી સંભાળ

પ્રિય બાબુભાઈ,

તા. ૪-૩-૧૯૬૪

એક વર્ષ સુધી બરાબર સંભાળશો. તાપમાં જશો નહિ. શ્રમ લેશો નહિ.

સદ્વાંચન જારી રાખશો. નામસ્મરણ બને તેટલું વધુ કર્યા કરશો. પૂરતો આરામ લેશો.

આપણા બાબુભાઈને મગજમાં રોગ થયેલો, તે અંગે એક ડૉક્ટરને પૂછતાં જાણ થઈ કે એવા રોગમાં મગજની લોહીની નસોની ધારણશક્તિ અને સહનશક્તિ ઢીલી પડી જાય છે, તે

એને કારણે જો તે ગુસ્સો કે ક્રોધ કરે કે ઉપાધિ કે ચિંતા કરે તો તેથી મગજની લોહીની નસ તૂટી જવાની શક્યતા ખરી, તો બાબુભાઈને મારા વતી ખાસ કહેશો કે તેઓ તેમના પોતાના જ હિત માટે ક્રોધ કરવાનું ના કરે, કારણ કે તેઓ હમણાં હમણાં ડગી જતા લાગે છે, તો એટલો સંદેશો તેમને જરૂર કહેશો.

પ્રિય ભાઈ,

નડિયાદ,

તા. ૧૭-૩-૧૯૬૪

જત, તમારો ૧૫/૩નો કાગળ મળ્યો છે. જો ભગવાનને માર્ગે આગળ વિકાસ કરવામાં આપણે સમયનો પૂરેપૂરો સદ્દુપયોગ ના કરી શકતા હોઈએ, તો વેપારના કામમાં આપણે જઈએ એ કાંઈ ખોટું નથી. મારી પોતાની એવી સ્વતંત્ર મરજી નથી, પરંતુ તમે ઘર કુટુંબની હકીકતોમાં અવારનવાર પડ્યા કરો અને તેમાં મન પરોવો તે તો મુદ્દલે યોગ્ય નથી. એના કરતાં તો પેઢીમાં કોઈ રોટલાનું કામ કરો તે સારું. હું તો કોઈ પણ બોલે કે લખે તેના કરતાં તેના મનની અને દિલની ધારણા કેવી રહે છે, તેના ઉપરથી તે તે માણસની જિજ્ઞાસા અને તે પરત્વેની ઝંખનાને સમજી શકું છું. એ જ, ખૂબ મહેનત કરજો અને મથજો. તમે મૌનમાં વધારે દિવસ બેસો તેનો મને વાંધો નથી, પરંતુ પૈસા ખર્ચ થાય છે તેનું શું ! અને ભીખુકાકાને તો મૌનમંદિર ખાલી પડ્યું હોય તો આપણને કહે ખરા, પરંતુ આપણે ખર્ચ બાબતમાં વિચારવું જોઈએ. જો તે બાબતમાં તમારે કશો વાંધો ના હોય તો મારે તો મુદ્દલે નથી. ◻

॥ હરિ:ૐ ॥

સ્મરણભાવના

(હરિગીત)

પ્રિય નામને ઉરમાં સ્મર્યા કરશું અમે બહુ પ્રેમથી,
પ્રિય નામને ઉરમાં સ્મર્યા કરશું અમે બહુ રીતથી,
પ્રિય નામને ઉરમાં સ્મર્યા કરશું અમે બહુ ખંતથી,
તુજ નામનો પ્રભુ તંત જરી ના છોડશું હરગિજ કદી.... ૧

જીવનતણા અતિશય કઠણ દારુણ ઝંઝાવાતમાં,
કે સહુ દિશે સૂઝે નહિ એવા જીવનઅંધારમાં,
જીવનતણી ચઢતી અને પડતીમહીં પળપળ સદા,
તુજ નામનું પ્રિય સ્મરણ તે સાથી રહો મનહૃદયમાં.... ૨

સંસારનાં કર્તવ્યમાં, વ્યવહારીઓની સાથમાં,
સહુ કામમાં, ખાતાં, પીતાં, ઊઠતાં અને વળી બોલતાં,
જે જે કંઈ કરતાં, બધાંની સાથ વર્તતાં સદા,
તુજ નામનું પ્રિય સ્મરણ તે સાથી રહો મનહૃદયમાં.... ૩

મુશ્કેલીમાં નડતી અમોને ને ઉપાધિમાં જગે,
ઝઘડા અને કંકાસમાં, દિલમાં થતાં સહુ દર્દમાં,
દિલની અમૂંઝણમાં અને આવી પડેલી ગૂંચમાં,
તુજ નામનું પ્રિય સ્મરણ તે સાથી રહો મનહૃદયમાં.... ૪

મનના વિચારોમાં અને મનની બધીયે વૃત્તિમાં,
મન વાસનામાં, પાપમાં, ચિતના બધા સંસ્કારમાં,
મનની રમત ને ગમતમાં, મનના રમણ ને વલણમાં,
તુજ નામનું પ્રિય સ્મરણ તે સાથી રહો મનહૃદયમાં.... ૫

અમ શરીરથી બનતી ક્રિયામાં, ઈંદ્રિયોના વિષયમાં,
અમ શરીરકેરા રોમરોમે, હૃદયકેરા લોહીમાં,
રગ રગમહીં, નખશિખમહીં, ને શરીરના નવ દ્વારમાં,
તુજ નામનું પ્રિય સ્મરણ તે સાથી રહો મનહૃદયમાં.... ૬

ખટરસતણા સહુ સ્વાદમાં, મીઠી મીઠી બધી વાસમાં,
ઉર ચેતનામાં, બુદ્ધિમાં, ચિત પ્રેરણામહી, પ્રાણમાં,
અમ લાગણીમાં, ભાવનામાં, પ્રેમમાં, રસમાં બધા,
તુજ નામનું પ્રિય સ્મરણ તે સાથી રહો મનહૃદયમાં.... ૭

આધાર સૌ નિજનો સદા માની ઉપર જે ધારતું,
માને અતિશય વૂહાલથી જ્યમ બાલુડું પોકારતું,
વિખૂટું પડેલું માડીથી હરપળ કરે શું આરડ્યાં !
તેવી રીતે તુજ નામ પ્રભુ ! તારું સ્મરણ તાનમાં.... ૮

જીવનતણા સહુ ભંગમાં, જીવનતણા સૌ રંગમાં,
જીવનતણા એ અટપટા આડા ઊભા સૌ તારમાં,
મારી ગમે તેવી ભલે હો સર્વ જીવનભાતમાં,
રસીલું વણાયા ત્યાં કરો પ્રિય નામ તારું ભાવમાં.... ૯

સંબંધીઓ ને સ્વજનની સહુ વાતમાં ને ચીતમાં,
સંસારના વ્યવહારમાં ને જે થતાં સહુ કાર્યમાં,
પત્ની અને પરિવારમાં છોને પરોવાયેલ હો,
તે તે દશામાંહે પ્રભો ! તુજ નામ પ્રિય હૈયે વસો....૧૦

પ્રિય નામ - સૂર્ય ઊગ્યા થકી ફીટે જીવનઅંધાર સૌ,
એવું કૃપાથી જીવનમાં અમને ફૂલવજ્રે, ફળવજ્રે,
ચાનક અમોને લાગજો તુજ દિવ્ય જે પ્રિય નામની,
પ્રગટી રહો અમ જીવન તે છાયારૂપે તુજ પ્રેમની....૧૧

સારાય જીવનપટતણા તાણા અને વાણા વિશે,
ભીંજાયેલા હો રગરગે તુજ પ્રેમથી રંગાયેલા,
તુજ નામના પ્રિય સ્મરણના ઠોકે સદા ઠોકાયેલા,
એવું પ્રભુપદ હો સમર્પિત આ જીવન, હો તુજ કૃપા...૧૨

તુજ નામનો મહિમા ઋષિઓ કેંક ભક્ત કવિ કથે,
હું તો બિચારું રાંકડું તે શું કથી કથીને કથે ?
જ્યમ સૂર્ય આગળ આગિયો, દરિયા કને ખાબોચિયું.

હીરા કને જ્યમ કાય એવો સાવ હું નાદાન છું....૧૩

‘શ્રીગંગાચરણે’, પૃ. ૨૯ થી ૩૨

- શ્રીમોટા

સમય સાથે સમાધાન □ ૯૮

સાધનામર્મ

૧. મુખથી કે મનમાં જાગૃતપણે જપ, સાથે સાથે હૃદયપ્રદેશે ધ્યાન તથા ચેતનના ચિંતન સહ ભાવાત્મક ભાવનું રટણ.
૨. પ્રત્યેક પળે સતત સમર્પણ, સારું તેમ જ નરસું બંનેનું.
૩. સાક્ષીભાવ, જાગૃતિ, વિચારોની સાંકળ ન જોડો.
૪. બને તેટલું વધુ વાચિક અને માનસિક મૌન રાખો, કેળવો અને ખૂબખૂબ શરણભાવ જીવનમાં ચેતનાપૂર્વકની જાગૃતિથી કેળવ્યા કરો.
૫. આગ્રહો—પ્રભુચિંતન સિવાયના સર્વ આગ્રહો છોડો, નમ્રતા કેળવો, શૂન્ય થવાનું ધ્યેય રાખો.
૬. ખૂબ ભાવપૂર્વક હૃદયસ્થ રહીને આર્દ્ર અને આર્તભાવથી પ્રાર્થના કરો, ભગવાનને સર્વ સુખદુઃખ જણાવતા રહો, તેની સાથે આત્મનિવેદન દ્વારા અંગત ખૂબ ગાઢો સંબંધ બાંધો, મનમાં કશુંયે ઘોળાવા ન દો. ખાલી રહો.
૭. આવી પડતાં કામો પ્રભુનાં સમજો, જરાયે ક્યવાટ વિના ખૂબ પ્રેમપૂર્વક તે કરો. પ્રત્યેક પ્રસંગ-બનાવ આપણા કલ્યાણ અર્થે જ છે અને પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ આપણા પોતાના જ વિકાસાર્થે થવી ઘટે. પ્રત્યેક પ્રસંગ પાછળ પ્રભુનો ગૂઢ, શુભ સંકેત રહેલો છે.
૮. આત્મલક્ષી-અંતર્મુખી થાઓ, માત્ર પોતાની દુનિયામાં વસો. જાણી-જોઈને જાતને સંડોવવા દો નહિ.
૯. પર (પારકાંની) સેવા પ્રભુની સેવા સમજો, સેવા લેનાર, સેવા દેનાર ઉપર, સેવા કરવાની તક આપીને ઉપકાર કરે છે. રામે આપ્યું છે અને રામને દઈએ છીએ, ત્યાં 'મારું મારું' ક્યાં રહ્યું? તારું આ જગતમાં છે શું ?
૧૦. પ્રત્યેક કાર્ય, પ્રત્યેક વાતચીત, વ્યવહાર આપણા ધ્યેયને વેગ આપે એવા ખાસ હેતુસર, હેતુનું લક્ષ જીવતું રાખીને કરવાં. વાંચતી-લખતી વખતે અને પ્રત્યેક કર્મ કરતી પળે ભાવની સ્મરણ ધારણાનો અભ્યાસ કેળવ્યા કરો.
૧૧. વૃત્તિનું મૂળ શોધો, તેનું પૃથક્કરણ કરો. તેમાં ભેળવાયા વિના તેને તટસ્થતાપૂર્વક અને સ્વસ્થતાપૂર્વક નિહાળો.
૧૨. પ્રભુની પ્રત્યેક કળા, સૌંદર્ય, રમ્યતા, વિશુદ્ધતા આદિ પ્રસાદીઓમાં

- રહેલા ભાવનું, તેને તેને અનુરૂપ ભાવનું, આપણામાં ત્યારે અવતરણ થવા પ્રાર્થના કરવી.
૧૩. ઊર્મિ, આવેશ અને લાગણીને એમને એમ વહી જવા ન દો, તેમ જ તેમાં ભેળવાઈ પણ ન જાઓ. તેનો સાધનામાં ઉપયોગ કરો, તાટસ્થ્ય કેળવો.
૧૪. જમતી વખતે અને પાણી પીતી વખતે જીવનમાં ચેતનશક્તિના અવતરણ-ભાવની પ્રાર્થના કરવી, શૌચ, પેશાબ આદિ ક્રિયાઓ સમયે વિકારો, નબળાઈઓ ઈત્યાદિના વિસર્જનભાવની પ્રાર્થના કરવી.
૧૫. સ્થૂળનો ખ્યાલ ત્યજીને સૂક્ષ્મતત્ત્વને નજર સામે રાખો. વૃત્તિની શુદ્ધિ કરો, ભાવની વૃદ્ધિ કરો.
૧૬. પ્રભુ સચરાચર છે. આત્મવત્ સર્વભૂતેષુની ભાવના કેળવો.
૧૭. પ્રત્યેક વ્યક્તિ અને વસ્તુની ઊજળી બાજુ જુઓ. કોઈનાય કાજ ન થાઓ, કશાય ઉપર ઝટ અભિપ્રાય ન આપો, વાદવિવાદ ના કરો, પોતાનો આગ્રહ ન રાખો, બીજાઓમાં શુભ હેતુઓનું આરોપણ કરો, માનસિક અને સાર્વત્રિક ઉદારતા જીવનમાં પ્રગટાવો, ખૂબ પ્રેમભાવ કેળવો, પ્રકૃતિનું રૂપાંતર કરવાનું છે, તે લક્ષમાં રાખીને પ્રકૃતિવશ ન થતાં કર્મોની ઉપરવટ વર્તો. ફળની આસક્તિ છોડો. પોતાને થતા અન્યાયો-આવી પડતાં દુઃખો-આદિનું મૂળ પોતામાં જ છે એમ દઢાવો, ગુરુમાં પ્રેમભક્તિભાવ દઢતર કર્યા કરો. અભીપ્સા, ઈન્કાર અને સમર્પણનો ત્રિવેણીસંગમ ઉદ્ભવાવો, સદાય પ્રસન્નતા પ્રવર્તાવો, કૃપા અને પુરુષાર્થના યુગલને જીવનમાં ઉતારો, પ્રત્યેક કર્મના આદિ, મધ્ય અને અંતમાં પ્રભુની સ્મૃતિ પ્રગટાવો, મન નિઃસ્પંદ કરો, રાગદ્વેષ નિર્મૂળ કરવાની જાગૃતિ રાખો, થયેલા આધ્યાત્મિક અનુભવો પ્રત્યક્ષ રોજિંદા વહેવારમાં જીવતા કરો, ક્યાંયે કશામાંથી ભાગવાનું ના હોય, યદચ્છા જે આવી મળે તે પ્રભુપ્રસાદી ગણીને તેને વધાવી લો. ક્યાંય કોઈની સરખામણી ના કરો, અનુકૂળ પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિ એ મનની ભ્રમણા છે, જીવનસાધના સારુ સર્વ કંઈ સાનુકૂળ જ હોય છે, પ્રભુમય-તેના મૂક યંત્ર-થવાની જ બસ એક ઉત્તેજના હવે જીવનમાં રાખો.
૧૮. કર્મમાં, કર્મનું મહત્ત્વ નથી, પરંતુ જીવનના ભાવનું સતત એકધારું, જીવતું ચિંતન રહ્યા કરે એ સવિશેષપણે મહત્ત્વનું છે. તેવો જીવતો અભ્યાસ કર્મ કરતી પળે કેળવવો.

- શ્રીમોટા

॥ હરિ:ૐ ॥

પૂજ્ય શ્રીમોટાના જીવનની મહત્વની તવારીખ

જન્મ : તા. ૪-૯-૧૮૯૮, ભાદરવા વદ ચોથ, સંવત ૧૯૫૪

સ્થળ : સાવલી, જિ. વડોદરા, નામ : ચૂનીલાલ,

માતા : સૂરજબા, પિતા: આશારામ, અટક : ભાવસાર.

૧૯૧૬ : પિતાનું અવસાન.

૧૯૦૫ થી ૧૯૧૮ : તૂટક અભ્યાસ-સાથે આકરી મજૂરી.

૧૯૧૯ : મેટ્રિક પાસ.

૧૯૨૦ : વડોદરા કોલેજમાં.

તા. ૬-૪-૧૯૨૦: કોલેજ ત્યાગ.

૧૯૨૦ : ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ પ્રવેશ.

૧૯૨૧ : વિદ્યાપીઠનો ત્યાગ. હરિજન સેવાનો આરંભ.

૧૯૨૨ : ફેફરુંના રોગથી કંટાળીને ગરુડેશ્વરની ભેખડ ઉપરથી આત્મહત્યાનો પ્રયાસ, દેવી બચાવ, 'હરિ:ૐ' જપથી રોગ મટાડવાનો સફળ પ્રયોગ.

૧૯૨૨ : 'મનને'ની રચના.

૧૯૨૩ : 'તુજ ચરણે'ની રચના તથા પ્રકાશન.

૧૯૨૩ : વસંતપંચમીએ પૂ. શ્રીબાળયોગીજી દ્વારા દીક્ષા. શ્રીકેશવાનંદ ધૂણીવાળા દાદાનાં દર્શને - સાંઈખેડા ગયા. રાત્રે સ્મશાનમાં સાધના અને દિવસભર પ્રભુપ્રીત્યર્થે હરિજન સેવા.

૧૯૨૪ : 'તુજ ચરણે' ની પ્રથમ આવૃત્તિનું પ્રકાશન.

૧૯૨૬ : લગ્ન-હસ્તમેળાપ વખતે સમાધિનો અનુભવ.

૧૯૨૭: સાકુરીના પૂ. શ્રીઉપાસની બાબાનું નડિયાદમાં આગમન, એમના આદેશ મુજબ સાકુરી જવું-ત્યાં મળમૂત્રની પથારીમાં સાત દિવસ.

૧૯૨૮ : હરિજન આશ્રમ, બોદાલમાં સર્પદંશ-પરિણામે 'હરિ:ૐ' જપ અખંડ થયો.

૧૯૨૮ : પહેલી હિમાલય યાત્રા.

૧૯૩૦ : મનની નીરવતાનો સાક્ષાત્કાર.

૧૯૩૦ થી '૩૨ દરમિયાન સાબરમતી, વીસાપુર, નાસિક અને યરવડા જેલમાં.

હેતુ-દેશસેવાનો નહિ, સાધનાનો. સખત પરિશ્રમ અને લાઠીમાર દરમિયાન પ્રભુસ્મરણ-મૌન. વિદ્યાર્થીઓને સમજાવવા વીસાપુર જેલમાં સરળ ભાષામાં શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતાનું વિવરણ લખ્યું- 'જીવનગીતા'

૧૯૩૪ : સગુણ બ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર.

૧૯૩૪થી ૧૯૩૯ દરમિયાન હિમાલયમાં અઘોરી બાવા પાસે જવાનું બન્યું, ધુંવાધારના ધોધની પાછળની ગુફામાં સાધના. ચૈત્ર માસમાં છાણાંની ૬૩ ધૂણી ધખાવી નર્મદાકિનારે ખુલ્લામાં શિલા ઉપર નગ્ન બેસીને ૨૮ દિવસની સાધના, શીરડીના સાંઈબાબાનું પ્રત્યક્ષ દર્શન-આદેશ-સાધનાના અંતિમ તબક્કાનું માર્ગદર્શન.

૧૯૩૯ : તા. ૨૯-૩-૧૯૩૯ : રામનવમી, સંવત : ૧૯૯૫ કાશીમાં નિર્ગુણ બ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર. હરિજન સેવક સંઘમાંથી રાજનામું. 'મનને'ની પ્રથમ આવૃત્તિનું પ્રકાશન.

૧૯૪૦ : (તા. ૯-૯-૧૯૪૦) વિમાનમાર્ગે અમદાવાદથી કરાંચી જવાનો ગૂઢ હુકમ.

૧૯૪૧ : માતાનું અવસાન.

૧૯૪૨ : હરિજન સેવક સંઘમાંથી છૂટા થયેલા, છતાં હરિજન કન્યાછાત્રાલય માટે મુંબઈમાં ફાળો ઉઘરાવ્યો. બે વખત સખત પોલીસમાર-દેહાતીત અવસ્થાના પુરાવા.

૧૯૪૩ : ૨૪, ફેબ્રુઆરીમાં ગાંધીજીના પેશાબના ઝેરી જંતુઓનું પોતાના પેશાબમાં દર્શન. નૈમિત્તિક તાદાત્મ્યનો અનુભવ.

૧૯૪૫ : હિમાલયની યાત્રા-અદ્ભુત અનુભવો.

૧૯૪૬ : હરિજન આશ્રમ, અમદાવાદ મીરાંકુટિરમાં મૌનએકાંતનો આરંભ.

૧૯૫૦ : દક્ષિણ ભારતના કુંભકોણમ્માં કાવેરી નદીને કિનારે હરિ: ઝંઝં આશ્રમની સ્થાપના.

૧૯૫૪ થી સુરતના કુરુક્ષેત્રમાં એક ઓરડીમાં મૌનએકાંતનો આરંભ.

૧૯૫૫ : (તા. ૨૮-૫-૧૯૫૫) નડિયાદ, શેઠી નદીને કિનારે હરિ: ઝંઝં આશ્રમની સ્થાપના.

૧૯૫૬ : (તા. ૨૩-૪-૧૯૫૬) સુરત, કુરુક્ષેત્રમાં હરિ: ઝંઝં આશ્રમની સ્થાપના.

૧૯૬૨ થી ૧૯૭૫ : શરીરના અનેક રોગો-સતત પ્રવાસ સાથે ૩૬ અધ્યાત્મ-અનુભવ ગ્રંથોનું લેખન-પ્રકાશન.

૧૯૭૬ : ફાજલપુર-મહીનદીના કિનારે શ્રી રમણભાઈ અમીનના ફાર્મ હાઉસમાં તા. ૨૩-૭-૧૯૭૬ના રોજ માત્ર છ જણની હાજરીમાં આનંદપૂર્વક દેહત્યાગ. પોતાનું 'ઈંટ-ચૂનાનું સ્મારક ન કરવાનો આદેશ' અને આ નિમિત્તે મળેલી ૨૬મનો ઉપયોગ દૂર ગુજરાતનાં પછાત ગામોમાં પ્રાથમિક શાળાના ઓરડાઓ બંધાવવાના લોકફાળામાં કરવાની સૂચના.

॥ હરિ: ઝંઝં ॥

॥ હરિ:ૐ ॥

આરતી

ૐ શરણચરણ લેજો, પ્રભુ શરણચરણ લેજો,
પતિત ઉગારી લેજો (૨) કર ગ્રહી ઉર લેજો. ...ૐ શરણ.
મનવાણીના ભાવો, કર્મ વિશે ઊતરો, પ્રભુ (૨)
મન, વાણી ને દિલને (૨) કૃપાથી એક કરો. ...ૐ શરણ.
સર્વ મળેલાં સાથે, દિલ સદ્ભાવ ઊગો, પ્રભુ (૨)
છો અપમાન થયાં હો (૨) ત્યાંયે ભાવ બઢો. ...ૐ શરણ.
નિમ્ન પ્રકારની વૃત્તિ, ઊર્ધ્વગમન કરવા, પ્રભુ (૨)
પ્રભુકૃપાથી મથાજો (૨) ચરણશરણ ગ્રહવા. ...ૐ શરણ.
મનના સકળ વિચારો, પ્રાણતણી વૃત્તિ, પ્રભુ (૨)
બુદ્ધિતણી સૌ શંકા (૨) ચરણકમળ ગળજો. ...ૐ શરણ.
જેવા દિલ હોઈએ પ્રભુ, તેવા દેખાવા, પ્રભુ (૨)
મતિ મુજ ખુલ્લી રે'જો (૨) સ્પષ્ટ જ પરખાવા. ...ૐ શરણ.
દિલમાં કંઈક ભર્યું હો, તે થકી બીજું ઊલટું, પ્રભુ (૨)
કદી પણ મુજથી ન બનજો (૨) એવી મતિ દેજો. ...ૐ શરણ.
જ્યાં જ્યાં ગુણ ને ભાવ, દિલ ત્યાં મુજ ઠરજો, પ્રભુ (૨)
ગુણ ને ભાવની ભક્તિ (૨) દિલ મુજ સંચરજો. ...ૐ શરણ.
મન, મતિ, પ્રાણ પ્રભુ ! તુજ ભાવ થકી ગળજો, પ્રભુ (૨)
દિલમાં તુજ ભક્તિની (૨) છોળો ઊછળજો. ...ૐ શરણ.

-શ્રીમોટા

આશ્રમમાં ઉપલબ્ધ પુસ્તકોની યાદી

નંબર	પુસ્તકોના વિભાગ	ટોટલ પુસ્તકો
૧.	ગદ્ય પુસ્તકો	૧૪
૨.	પદ્ય પુસ્તકો	૫૧
૩.	શ્રીમોટા-ટેપવાણી	૧૮
૪.	શ્રીમોટા પ્રવચન-વાણી	૭
૫.	સ્વજનોને પત્રો આધારિત પુસ્તકો	૮
૬.	સ્વજનોની અનુભવકથા તથા સ્મૃતિગ્રંથ	૮
૭.	સંકલિત પુસ્તકો	૨૨
૮.	જીવનકવન	૧૧
૯.	અન્ય પુસ્તકો	૧૪
૧૦.	હિંદી પુસ્તકો	૧૫
૧૧.	અંગ્રેજી પુસ્તકો	૨૨
૧૨.	કેલેન્ડર (દીવાલ અને ટેબલ)	૧

પૂજ્ય શ્રીમોટા વિરચિત ગદ્ય પુસ્તકો

નં.	પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧.	જીવનસંગ્રામ	૧૯૪૬
૨.	જીવનસંદેશ	૧૯૪૮
૩.	જીવનપાથેય	૧૯૪૯
૪.	જીવનપ્રેરણા	૧૯૫૦
૫.	જીવનપગરણ	૧૯૫૧
૬.	જીવનપગથી	૧૯૫૧
૭.	જીવનમંડાણ	૧૯૫૨
૮.	જીવનસોપાન	૧૯૫૨
૯.	જીવનપ્રવેશ	૧૯૫૩
૧૦.	જીવનપોકાર	૧૯૫૪
૧૧.	હરિજન સંતો	૧૯૫૪
૧૨.	જીવનમંથન	૧૯૫૬
૧૩.	જીવનસંશોધન	૧૯૫૭

૧૪. જીવનદર્શન ૧૯૫૯

પૂજ્ય શ્રીમોટા વિરચિત પદ્ય પુસ્તકો

નં.	પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧.	મનને	૧૯૨૨
૨.	તુજ ચરણે	૧૯૨૩
૩.	નર્મદાપદે	૧૯૨૭
૪.	જીવનગીતા (નાની)	૧૯૩૨
૫.	હૃદયપોકાર	૧૯૪૪
૬.	જીવનપગલે	૧૯૪૪
૭.	શ્રીગંગાચરણે	૧૯૪૫
૮.	કેશવ ચરણ કમળે	૧૯૪૬
૯.	કર્મગાથા	૧૯૪૬
૧૦.	પ્રણામ પ્રલાપ	૧૯૪૭
૧૧.	પુનિત પ્રેમગાથા	૧૯૪૭
૧૨.	જીવનગીતા (મોટી)	૧૯૫૩

પૂજ્ય શ્રીમોટાનાં પ્રવચનનાં પુસ્તકો

નં. પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧. શ્રીમોટા સાથે વાર્તાલાપ	૧૯૭૯
૨. મૌનએકાંતની કેડીએ	૧૯૮૨
૩. મૌનમંદિરનું હરિદ્વાર	૧૯૮૩
૪. મૌનમંદિરનો મર્મ	૧૯૮૪
૫. મૌનમંદિરમાં પ્રભુ	૧૯૮૫
૬. મૌનમંદિરમાં પ્રાણપ્રતિષ્ઠા	૧૯૮૫
૭. મૌનમંદિરમાં હરિસ્મરણ	૨૦૧૫

**પૂજ્ય શ્રીમોટાનાં સ્વજનોને પત્રો
આધારિત પુસ્તકો**

નં. પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧. મુક્તાત્માનો પ્રેમસ્પર્શ	૧૯૮૦
૨. શ્રીમોટાની ઘાંપત્ય-ભાવના	૧૯૮૦
૩. સંતહૃદય	૧૯૮૩
૪. ધનનો યોગ	૧૯૮૪
૫. પગલે પગલે પ્રકાશ	૧૯૮૯
૬. સમય સાથે સમાધાન	૧૯૯૩
૭. શ્રીમોટા-પત્રાવલિ ૧/૨	૧૯૯૫
૮. કેન્સરની સામે	૨૦૦૨
૯. હસતું મૌન	૨૦૦૪

સ્વજનોની અનુભવકથા

નં. પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧. આશ્રમની અટારીએથી	૧૯૮૧
૨. શ્રીમોટાની સાથે સાથે	૧૯૯૦
૩. શ્રીમોટા સાથે હિમાલયયાત્રા	૧૯૯૪

૪. શ્રીમોટાની મહત્તા	૧૯૯૫
૫. મળાયું પણ ભળાયું નહિ	૧૯૯૫
૬. મળ્યા-ફળ્યાની કેડી	૨૦૦૧
૭. મોટા - મારી મા	૨૦૦૩

સ્મૃતિગ્રંથ

નં. પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧. જીવનસ્ફુલિંગ	૧૯૭૩

સંકલિત પુસ્તકો

નં. પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧. જીવનપરાગ	૧૯૬૩
૨. સંતવાણીનું સ્વાગત (તમામ પુસ્તકોની પ્રસ્તાવનાનું સ્વતંત્ર પુસ્તક)	૧૯૭૭
૩. અંતિમ ઝાંખી	૧૯૭૮
૪. વિધિ-વિધાન	૧૯૮૨
૫. સુખનો માર્ગ	૧૯૮૩
૬. પ્રાર્થના	૧૯૮૪
૭. લગ્ને હજો મંગલમ્	૧૯૮૫
૮. નિરંતર વિકાસ	૧૯૮૭
૯. સમર્પણગંગા	૧૯૮૯
૧૦. જન્મ-મૃત્યુના રાસ	૧૯૮૯
૧૧. નામસ્મરણ	૧૯૯૨
૧૨. શ્રીમોટા અને શિક્ષણ	૧૯૯૪
૧૩. ફનાગીરીનો નિર્ધાર	૧૯૯૬
૧૪. પૂજ્ય શ્રીમોટા વચનામૃત ૧ થી ૪ (૧ પુસ્તક)	૧૯૯૬
૧૫. પ્રસન્નતા	૧૯૯૭
૧૬. ભગતમાં ભગવાન	૨૦૦૦

૧૭. દુર્લભ દેહ મનુષ્યનો	૨૦૦૭
૧૮. દૈવાસુર સંગ્રામ	૨૦૦૭
૧૯. પ્રસાદી (ગુજરાતી)	૨૦૦૮
૨૦. પૂજ્ય શ્રીમોટાના બે બોલ (તમામ પુસ્તકોમાંથી લેખકના બે બોલનું સ્વતંત્ર પુસ્તક)	૨૦૧૪
૨૧. જીવનયોગ ભાગ ૧ અને ૨	૨૦૧૬
૨૨. બુદ્ધિ	૨૦૧૭

●
જીવનકવન

નં.	પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧.	શ્રીમોટા-જીવન અને કાર્ય ભાગ-૧, ૨	૧૯૭૫
૨.	પારસલીલા	૧૯૭૫
૩.	તરણામાંથી મેરુ	૧૯૭૬
૪.	વિદ્યાર્થી મોટાનો પુરુષાર્થ	૧૯૮૯
૫.	મહામના અબ્રાહમ લિંકન	૧૯૯૩
૬.	પ્રેરક વિભૂતિ મહાત્મા ગાંધી	૧૯૯૪
૭.	શ્રીકેશવાનંદજી ધૂણીવાળા દાદા	૧૯૯૬
૮.	ગોધરાના બાપજીનું જીવનચરિત્ર	૧૯૯૮
૯.	મારી સાધનાકથા	૨૦૦૫
૧૦.	પૂજ્ય શ્રીમોટાના વહાલા જીજ્ઞાભાઈ	૨૦૦૫

૧૧. જીવન સાર્થકતાની કેડીએ	૨૦૨૦
પૂજ્ય શ્રીમોટાના વહાલા 'ભાઈ' શ્રી નંદુભાઈની સંક્ષિપ્ત જીવનવિકાસગાથા ભાગ-૧ અને ૨	

●
અન્ય પુસ્તકો

નં.	પુસ્તક	પ્ર.આ.
૧.	શ્રીમોટાચરણે	૧૯૭૦
૨.	બાળકોના મોટા	૧૯૮૦
૩.	શ્રીમોટા ચિત્રકથા	૧૯૮૭
૪.	આહુતિ મંત્ર અને આરતી	૧૯૯૫
૫.	હરિ:ૐ આશ્રમ શ્રીભગવાનના અનુભવ કાજેનું સ્થળ	૧૯૯૬
૬.	કૃપાયાચના શતકમ્	૧૯૯૬
૭.	ધ્યેય અને ધ્યાન	૨૦૦૦
૮.	ચિદાકાશ	૨૦૦૦
૯.	પ્રાર્થના પોથી	૨૦૧૦
૧૦.	શ્રીમોટા ઉપલબ્ધિ અને ઉપદેશ	૨૦૧૪
૧૧.	શ્રીમોટાચરણે આંતર પ્રવેશ	૨૦૧૬
૧૨.	શ્રીમોટાચરણે ત્રિભાષી (ગુ. હિં. અં.)	૨૦૧૮
૧૩.	બધું આપણામાં જ છે	૨૦૧૮
૧૪.	સમર્થ સદ્ગુરુ પૂજ્ય શ્રીમોટા	૨૦૧૮

हरि:ॐ आश्रम में उपलब्ध हिंदी पुस्तकों का लिस्ट

क्रम	पुस्तक	प्र.आ.	८.	श्रीमोटा के साथ वार्तालाप	२०१२
१.	पूज्य श्रीमोटा एक संत	१९९७	९.	विवाह हो मंगलम्	२०१२
२.	कैसर का प्रतिकार	२००८	१०.	बालकों के मोटा	२०१२
३.	सुख का मार्ग	२००८	११.	विद्यार्थी मोटा का पुरुषार्थ	२०१२
४.	दुर्लभ मानवदेह	२००९	१२.	मौनमंदिर का मर्म	२०१३
५.	प्रसादी	२००९	१३.	मौनमंदिर का हरिद्वार	२०१३
६.	नामस्मरण	२०१०	१४.	मौनएकान्त की पगडंडी पर	२०१३
७.	हरि:ॐ आश्रम (श्रीभगवानकेअनुभवकास्थान)	२०१०	१५.	मौनमंदिर में प्रभु	२०१४

English books available at Hariom Ashram Surat. January - 2020

No.	Book	F. E.	14.	Against Cancer	2008
1.	At Thy Lotus Feet	1948	15.	Faith	2010
2.	To The Mind	1950	16.	Shri Sadguru	2010
3.	Life's Struggle	1955	17.	Human To Divine	2010
4.	The Fragrance Of A Saint	1982	18.	Prasadi	2011
5.	Vision of Life - Eternal	1990	19.	Grace	2012
6.	Bhava	1991	20.	I Bow At Thy Feet	2013
7.	Nimitta	2005	21.	Attachment And Aversion	2015
8.	Self-Interest	2005	22.	The Undending Odyssey	
9.	Inquisitiveness	2006		(My Experience of Sadguru Sri Mota's Grace)	2019
10.	Shri Mota	2007			
11.	Rites and Rituals	2007			
12.	Naamsmaran	2008			
13.	Mota for Children	2008			

॥ हरि:ॐ ॥

समय साथे समाधान □ १०८

॥ हरिः ॐ ॥

स्मरणयज्ञ

नामस्मरण सर्व यज्ञना करतां
यद्विधातो છે. સાધુસંન્યાસીઓ અને
મહાત્માલોક એક એક યજ્ઞ કરવા
પાછળ દસ દસ હજાર, વીસ વીસ હજાર,
ને ત્રીસ ત્રીસ હજારની રકમ ખર્ચે છે.
આ યજ્ઞ એવો છે કે પૈસાનો ખર્ચ થયા
વિના આ યજ્ઞ થઈ શકે છે, અને તે યજ્ઞ
ઉત્તમમાં ઉત્તમ છે. ને એનું ફળ અમૃત
છે. હરિનું સ્મરણ જેટલું ભક્તિથી,
ભાવનાથી, જ્ઞાનપૂર્વક કરશો તેટલી
મજા આપણને છે.

તા. ૪-૧૦-૧૯૫૫, નડિયાદ

-શ્રીમોટા

‘સમય સાથે સમાધાન’, ત્રી. આ., પૃ. ૨૭

કિંમત : રૂ. ૧૦/-